

DZIECI W POLSCE

Dane, liczby, statystyki

Dzieci w Polsce

Dane, liczby, statystyki

Redakcja
Ewa Falkowska
Agnieszka Telusiewicz-Pacak

Fotografie na okładce:
© UNICEF

Źródła danych statystycznych
Ministerstwo Edukacji Narodowej
Ministerstwo Sprawiedliwości
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Główny Urząd Statystyczny
Komenda Główna Policji
Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia
Urząd do Spraw Cudzoziemców
Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego

Wydawca
Polski Komitet Narodowy UNICEF
Al. Wilanowska 317, 02-665 Warszawa
© Polski Komitet Narodowy UNICEF
Warszawa, 2013

Skład, łamanie i druk
Taka Paka Project & Design Group – Halina Ostaszewska

Nr ISBN 978-83-928110-9-1

www.unicef.pl

Wstęp	4
Uwagi metodologiczne	5
Demografia	6-12
Edukacja	13-23
Zdrowie	24-30
Rodzina	31-39
Przemoc	40-44
Ubóstwo	45-51
Wypadki	52-57
Dzieci cudzoziemskie	58-60

Szanowni Państwo,

Mam przyjemność przekazać na Państwa ręce publikację „**Dzieci w Polsce. Dane, liczby, statystki**”, będącą zbiorem wiedzy o sytuacji dzieci w Polsce. Zakres tematyczny tego opracowania jest szeroki, gdyż staraliśmy się uwzględnić w nim najważniejsze obszary życia dziecka. Prezentujemy Państwu dane dotyczące demografii, edukacji, zdrowia, rodziny, przemocy wobec dzieci, wypadków a także problematyki ubóstwa, oraz sytuacji dzieci z rodzin cudzoziemców przebywających w Polsce.

W naszej publikacji znajdą Państwo stosowne dane dotyczące najważniejszych problemów opatrzone krótkim komentarzem. Wybraliśmy te informacje, które naszym zdaniem najlepiej i najpełniej opisują sytuację dzieci w Polsce. Zależało nam na wyborze tych, które w jasny i przejrzysty sposób pozwolą dostrzec najistotniejsze kwestie, zrozumieć pewne tendencje i zjawiska społeczne. Mam nadzieję, że publikacja będzie pomocna dla każdego, kto szuka podstawowych informacji o sytuacji dzieci w naszym kraju.

Dostępne dane na temat dzieci w Polsce są rozproszone i pochodzą z wielu źródeł. Brakuje jednej instytucji, która gromadziłaby je, analizowała, przetwarzała i udostępniała odbiorcom. Tym bardziej konieczne jest tworzenie opracowań prezentujących dane w sposób spójny i jednolity.

Mam nadzieję, że nasz dokument wypełni tę lukę, a wraz z pojawianiem się dodatkowych danych, a także dzięki uwagom Czytelników, publikacja ta będzie rozbudowywana. Tymczasem zachęcam Państwa do zapoznania się z tym opracowaniem.

*Z wyrazami szacunku,
Marek Krupiński
Dyrektor Generalny
UNICEF Polska*

Nadrzędnym celem niniejszej publikacji była próba zebrania i syntezy dostępnych statystyk publicznych dotyczących sytuacji dzieci w Polsce. Ze względu na szeroki zakres podjętej tematyki i jej wielowątkowość w opracowaniu znalazły się tylko wybrane i możliwie najbardziej aktualne dane. Należy mieć na względzie fakt, iż poszczególne instytucje publiczne posiadają różne i właściwe sobie metodologie gromadzenia i przetwarzania danych, co wpływa na czas udostępniania ich opinii publicznej oraz częściową wybiórczość. Zastrzeżenia natury metodologicznej może również budzić brak jednolitości dobranych statystyk pod względem wiekowym dzieci. W części danych przedział wiekowy obejmował dzieci do 17 roku życia, w innych również 18-letnie osoby, czyli młodzież. Wynika to przede wszystkim z przyjętych przez poszczególne instytucje przedziałów wiekowych czy stopnia szczegółowości publikowania i udostępniania danych. Niemniej wartość tych statystyk jest na tyle wysoka, że ich prezentacja w zbiorczym opracowaniu wydaje się, mimo wskazanych niedogodności, jak najbardziej właściwa i potrzebna.

W opracowaniu zaprezentowano osiem obszarów tematycznych: Demografię, Edukację, Zdrowie, Rodzinę, Przemoc, Ubóstwo, Wypadki i Dzieci cudzoziemskie, przy czym Edukacja, Zdrowie, Rodzina i Ubóstwo, ze względu na ich kluczową rolę w życiu dziecka, zostały potraktowane nieco szerzej niż pozostałe obszary. Ponadto każdy z obszarów został przygotowany według dwóch osi prezentacji danych. Z jednej strony uwaga została skoncentrowana na statystykach umożliwiających ukazanie jak najszerszego, ogólnego kontekstu tematu, zaś z drugiej strony optyka obejmowała zagadnienia szczegółowe, istotne z punktu widzenia przemian społecznych czy kulturowych w środowisku dzieci. Część danych została również odniesiona do sytuacji występującej w krajach europejskich, szczególnie w zakresie wiodących trendów demograficznych, edukacyjnych czy zdrowotnych.

Prezentowane w publikacji dane zostały w znacznej mierze wygenerowane i opracowane na bazie dostępnych zasobów statystyki publicznej. Dane czerpano przede wszystkim z Bazy Demograficznej Głównego Urzędu Statystycznego, Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, opracowań sygnałnych oraz publikacji tematycznych Głównego Urzędu Statystycznego. Jednocześnie w opracowaniu wykorzystano dane publikowane w Systemie Informacji Oświatowej Ministerstwa Edukacji Narodowej i te bezpośrednio przekazane z departamentów MEN. Istotnym źródłem informacji były również statystyki Komendy Głównej Policji, Ministerstwa

Sprawiedliwości, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz Zakładu Epidemiologii Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego. Na potrzeby opracowania udostępniono także wyniki badań prowadzonych przez Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia oraz Urząd do Spraw Cudzoziemców. Zaznaczyć tutaj należy, iż dane zawarte w statystykach publicznych najczęściej obejmują liczebności bezwzględne, które w trakcie przekształceń matematycznych na liczby względne mogą powodować błędy na poziomie nie większym niż 3,0%.

Rozszerzenie prezentowanych danych stanowią wyniki opublikowanego już przez UNICEF Polska raportu z 2012 roku dotyczącego „Ubóstwa dzieci w Polsce” oraz dane autorskiego badania UNICEF Polska na temat „Świadomości zagadnień bezpieczeństwa wśród dzieci w Polsce”. Włączenie ich do rozdziałów o ubóstwie i wypadkach wśród dzieci ma służyć przede wszystkim ukazaniu danej problematyki w szerszym kontekście. Wynika to również z tego, że statystyka publiczna w tych obszarach jest bardziej skoncentrowana na innych grupach społecznych. Zaznaczyć należy, iż powyższe statystyki prezentowane są tylko częściowo. Publikacja na temat ubóstwa i wyniki badania dotyczącego bezpieczeństwa dzieci dostępne są w formie elektronicznej na stronie internetowej UNICEF Polska.

Część integralną opracowania stanowią również tabele wynikowe. Zamieszczenie ich w publikacji, obok wymogów metodologicznych, ma umożliwić prostą i spójną interpretację danych. Ponadto zebranie i udostępnianie w jednym miejscu tak wielu różnorodnych wyników badań daje możliwość ich dalszego wykorzystywania lub pogłębiania. Mamy więc nadzieję, że prezentowane dane nie tylko pozwolą lepiej zrozumieć sytuację dzieci w Polsce, ale również staną się inspiracją do podejmowania kolejnych inicjatyw z tego zakresu.

Struktura populacji dzieci

Liczba dzieci w Polsce systematycznie spada od ponad 20 lat. Proces ten rozpoczął się pod koniec lat 80-tych (rok 1989 uznaje się za rok rozpoczynający depresję urodzeniową) i jest związany ze zmianami kulturowo-społecznymi zachodzącymi w naszym kraju: zmianą modelu funkcjonowania rodziny, wzrostem wieku matek rodzących pierwsze dziecko, rosnącą liczbą osób starszych w populacji oraz uwarunkowaniami ekonomicznymi.

W 1989 roku przy populacji liczącej 37 988 tys. osób, dzieci (0-17 lat) stanowiły 29,5% ogółu mieszkańców. Od tego roku udział dzieci zmniejszył się o 11,0% i w 2011 roku przy populacji liczącej 38 538 tys. osób, dzieci stanowiły już tylko 18,5%.

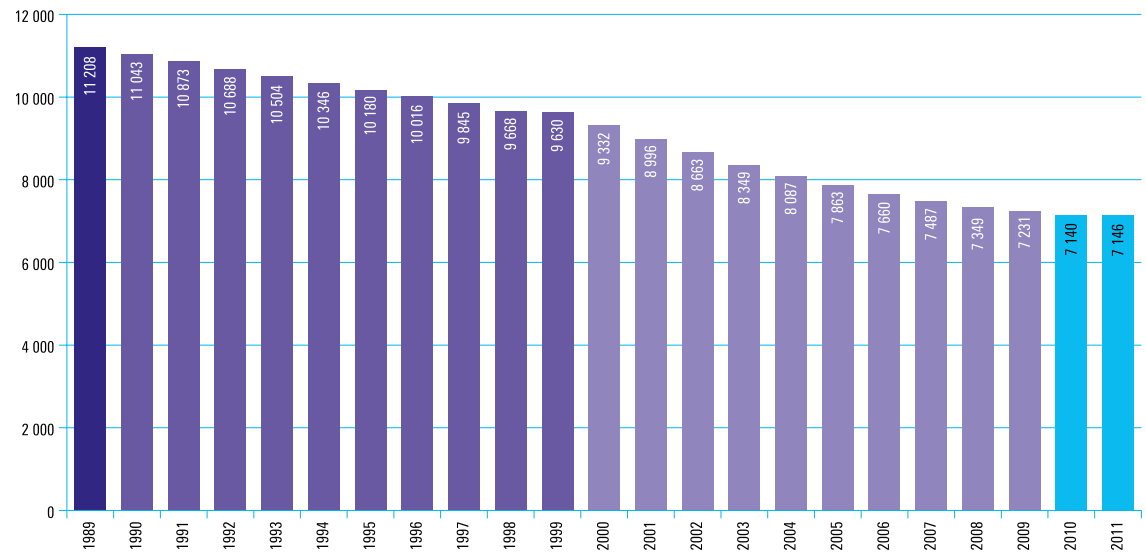
Sytuacja w Polsce w niewielkim stopniu różni się od tej, która ma miejsce w większości krajów Unii Europejskiej. W samej Unii udział liczby dzieci i młodzieży (od 0 do 19 lat) w ogólnej liczbie ludności obniżył się z 23,1% w 2002 roku do 21,2% w roku 2011. Wśród krajów wspólnoty europejskiej najniższy udział dzieci i młodzieży w populacji mają: Bułgaria, Niemcy, Łotwa, Włochy i Słowenia zaś najwyższy Irlandia, Francja, Cypr oraz Dania, która jako jedyny kraj odnotowała w 2011 roku zwiększenie udziału dzieci w populacji w porównaniu z rokiem 2002. Chociaż Polska z 21,7% plasuje się na średnim poziomie, to właśnie w naszym kraju oraz na Litwie, Łotwie oraz Słowacji nastąpił najbardziej drastyczny spadek udziału dzieci w całości populacji.

Zmiany w strukturze populacji przekładają się na zróżnicowanie liczby dzieci w poszczególnych grupach wiekowych. Najlicniejszą grupę stanowią dzieci od 15 do 17 roku życia (18,6% ogółu dzieci) oraz dzieci do 2 roku życia (17,3% ogółu dzieci). Jednocześnie w populacji dzieci nieco więcej jest chłopców (51,3%) oraz dzieci mieszkających w mieście (55,2%).

Mimo zauważalnej stabilności mającej początek w 2009 roku, w najbliższych dwóch dekadach można spodziewać się zmniejszenia udziału liczby dzieci w ogólnej liczbie mieszkańców Polski (w 2035 roku dzieci będą stanowiły 15,6% ogółu populacji). Jest to o tyle istotne, że jednocześnie będą postępowały dwa procesy demograficzne, czyli starzenie się społeczeństwa i obniżenie poziomu dzietności. To zaś spowoduje pojawienie się problemów zarówno społecznych, jak i ekonomicznych.

W 2011 roku w Polsce mieszkało 7 146 tys. dzieci, czyli o ponad 36,0% mniej niż w roku 1989.

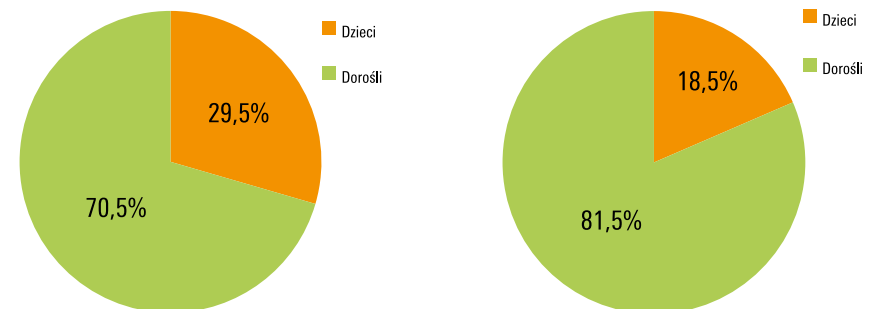
Wykres 1.1. Populacja dzieci w Polsce na przestrzeni lat w tys. (0-17 lat)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział dzieci w ogóle populacji zmniejszył się z 29,5% w roku 1989 do 18,5% w roku 2011.

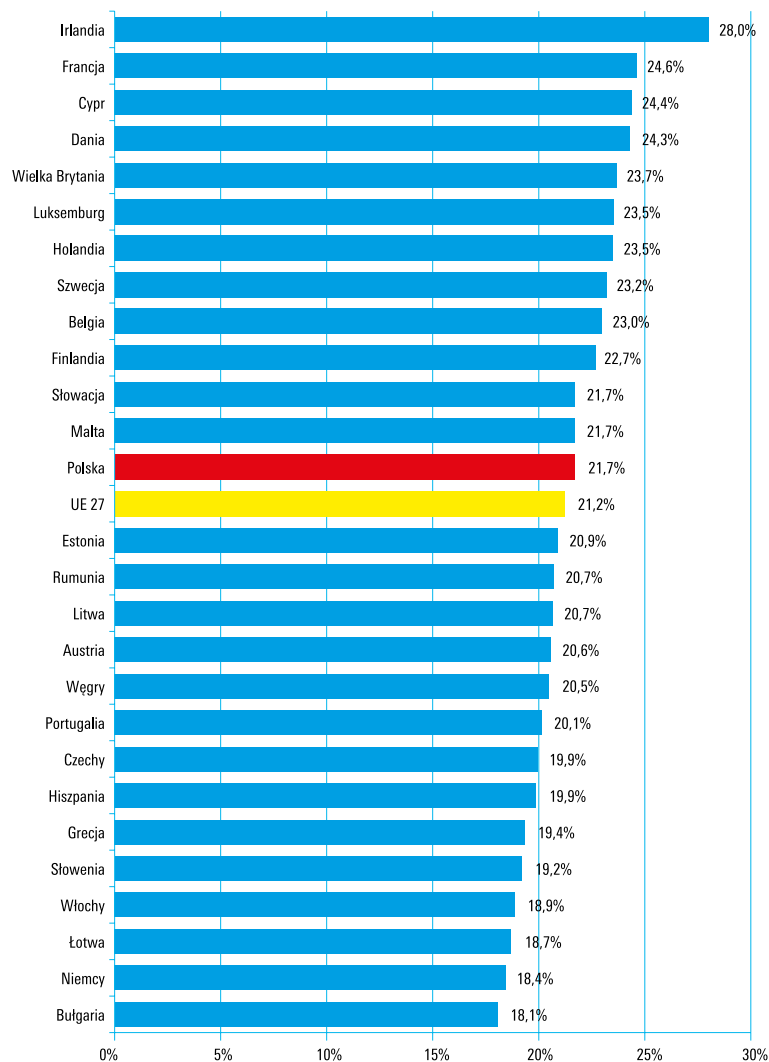
Wykres 1.2 i 1.3. Udział dzieci (0-17 lat) w ogóle populacji w Polsce w 1989 roku i w 2011 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najniższy udział dzieci w populacji wśród krajów Unii Europejskiej mają: Bułgaria, Niemcy, Łotwa, Włochy i Słowenia.

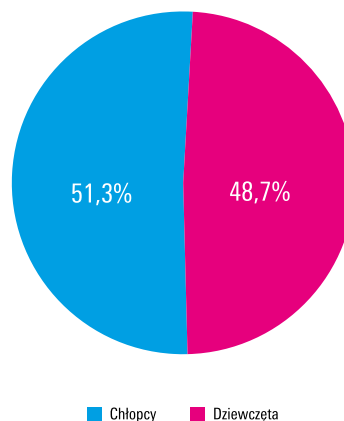
Wykres 1.4. Udział dzieci i młodzieży (0-19 lat) w ogólnej populacji krajów Unii Europejskiej w roku 2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

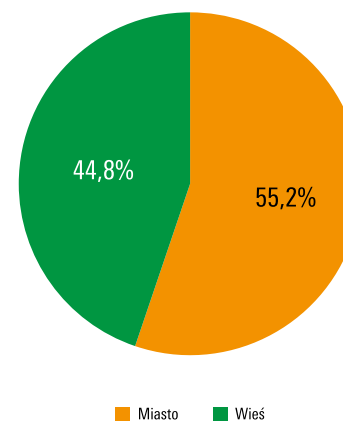
W Polsce żyje porównywalna liczba chłopców i dziewcząt, w mieście mieszka ponad 10,0% więcej dzieci niż na wsi, zaś najliczniejszą grupę wiekową stanowią dzieci pomiędzy 15 a 17 rokiem życia.

Wykres 1.5. Udział chłopców i dziewcząt w ogólnej populacji dzieci w Polsce w 2011 r. (0-17 lat)

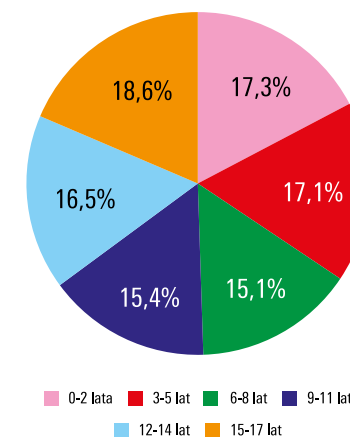
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 1.6. Udział dzieci mieszkających w miastach i na obszarach wiejskich w ogólnej populacji dzieci w Polsce w 2011 r. (0-17 lat)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

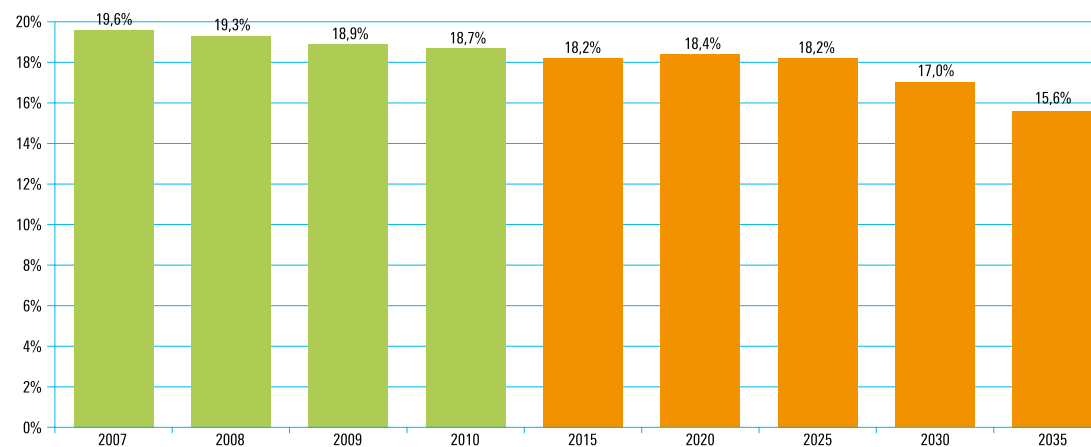
Wykres 1.7. Udział dzieci według grup wiekowych w ogólnej populacji dzieci w Polsce w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2035 roku dzieci będą stanowiły już tylko 15,6% populacji Polski.

Wykres 1.8. Udział dzieci w strukturze populacji w relacji do prognozowanej liczby ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura urodzeń

Podstawowym wskaźnikiem obrazującym sytuację demograficzną w danym kraju jest współczynnik dzietności. Określa on liczbę urodzonych dzieci przypadających na jedną kobietę w wieku 15-49 lat. Minimalna wartość współczynnika niezbędna dla uzyskania zastępowalności pokoleń wynosi 2,10-2,15. W Polsce problem zastępowalności pokoleń pojawił się w 1989 roku, gdy wartość współczynnika spadła do poziomu 2,06.

W porównywalnej sytuacji znajdują się inne kraje Unii Europejskiej, przy czym w 2011 roku najwyższy współczynnik dzietności występował w Irlandii, Szwecji i Finlandii, zaś najniższy na Węgrzech, w Rumunii, Polsce, Łotwie i na Cyprze.

Istotnym pozytywnym trendem w demografii, wpływającym na obecny stan populacji dzieci w Polsce, jest zmniejszająca się liczba urodzeń martwych. Od 1970 roku liczba ta obniżyła się ponad 3-krotnie (w 1970 roku liczba urodzeń martwych wynosiła 6 382, a w 2011 roku – 1 653). Znaczący spadek urodzeń martwych (poniżej 3 000) nastąpił w latach 90-tych. Obecnie stanowią one około 0,4% wszystkich urodzeń. Sytuacja ta w znacznej mierze wynika zarówno z rozwoju medycyny, jak i wzrostu świadomości kobiet w zakresie badań prowadzonych podczas ciąży oraz wczesnej profilaktyki wykrywania zaburzeń w rozwoju płodu.

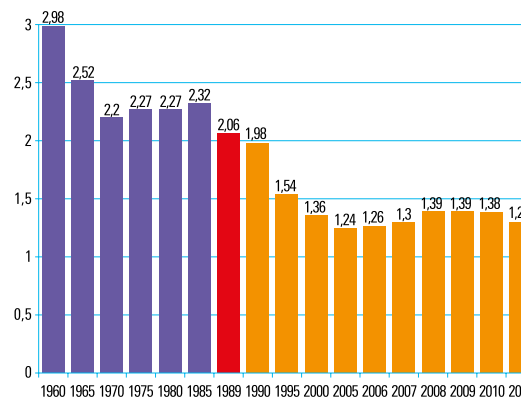
Ponadto w Polsce wyraźnie wzrósł średni wiek matek. Na przestrzeni ostatnich 30 lat uległ on przesunięciu o ponad 2 lata – z 26,5 lat w 1980 roku do 28,8 lat w roku 2010. Jednocześnie największa liczba urodzeń występuje wśród kobiet w wieku od 25 do 29 roku życia.

Wzrost średniego wieku matek znajduje odzwierciedlenie także w zmianach jakie zaszły między miastami a obszarami wiejskimi. O ile bowiem, do roku 1998 średni wiek matek na obszarach wiejskich był wyższy niż w miastach, o tyle po roku 2000 tendencja ta uległa odwróceniu.

Istotnym trendem obserwowanym od kilkunastu lat, zarówno w Polsce, jak i całej Unii Europejskiej, jest zwiększenie liczby urodzeń pozamałżeńskich. Od 1989 roku udział urodzeń pozamałżeńskich w Polsce w ogóle urodzeń wzrósł pięciokrotnie – z 4,8% do 21,2% w roku 2011. W UE najwięcej urodzeń pozamałżeńskich występuje w Estonii, Słowenii i Bułgarii. Jeśli zaś chodzi o kraje z najniższym odsetkiem urodzeń pozamałżeńskich, to należą do nich Grecja, Rumunia, Polska i Malta.

Od 1989 roku współczynnik dzietności wynoszący poniżej 2,10 nie gwarantuje już zastępowalności pokoleń w Polsce.

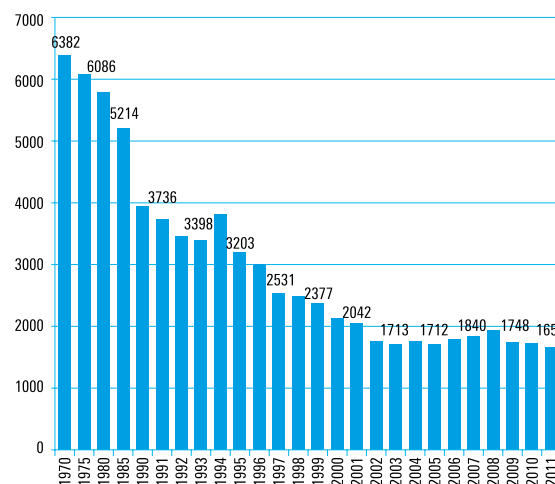
Wykres 1.9. Współczynnik dzietności w Polsce na przestrzeni lat*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS
* Różnica w wartościach współczynnika dzietności pomiędzy wykresami 1.9 i 1.10 wynika z zaokrąglenia wartości do drugiego miejsca po przecinku w przypadku danych Eurostat.

Na przestrzeni ostatnich 40 lat znacząco zmniejszyła się liczba urodzeń martwych.

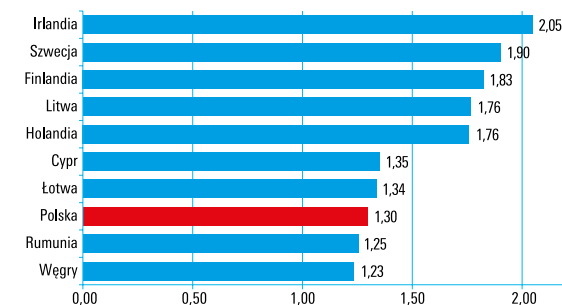
Wykres 1.11. Urodzenia martwe w Polsce na przestrzeni lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwyższy współczynnik dzietności wśród krajów Unii Europejskiej występuje w: Irlandii, Szwecji, Finlandii, Holandii i na Litwie.

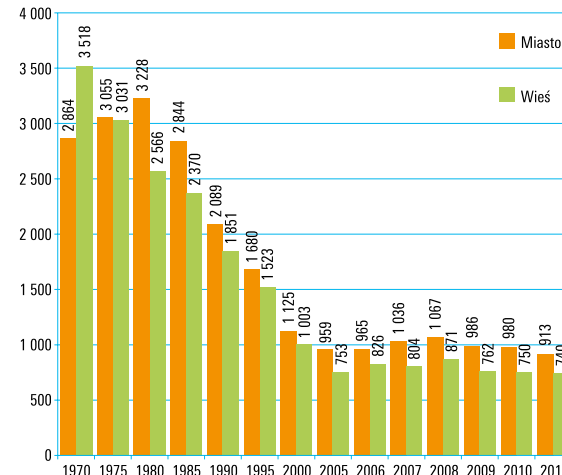
Wykres 1.10. Współczynnik dzietności w wybranych krajach Unii Europejskiej w 2011 roku (kraje z najniższym i najwyższym współczynnikiem dzietności) **

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat
** ze względu na brak danych z analizy zostały wyłączone następujące kraje: Belgia, Francja, Włochy, Wielka Brytania oraz Malta.

Od połowy lat 70-tych mniej urodzeń martwych ma miejsce na wsi.

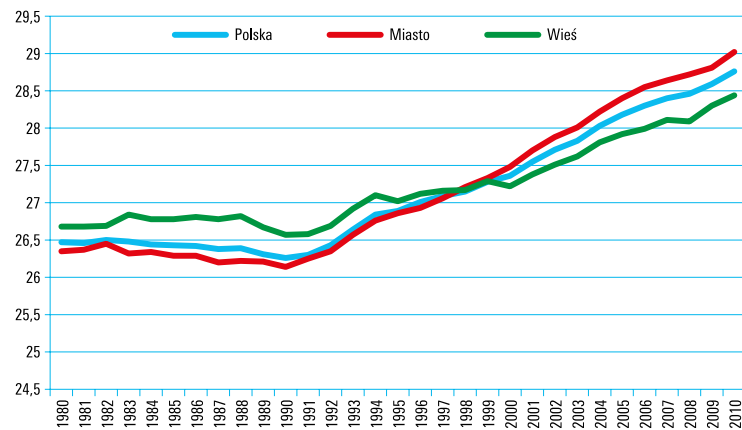
Wykres 1.12. Urodzenia martwe w miastach i na obszarach wiejskich w Polsce na przestrzeni lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni ostatnich 30 lat średni wiek matek w Polsce wzrósł o ponad 2 lata.

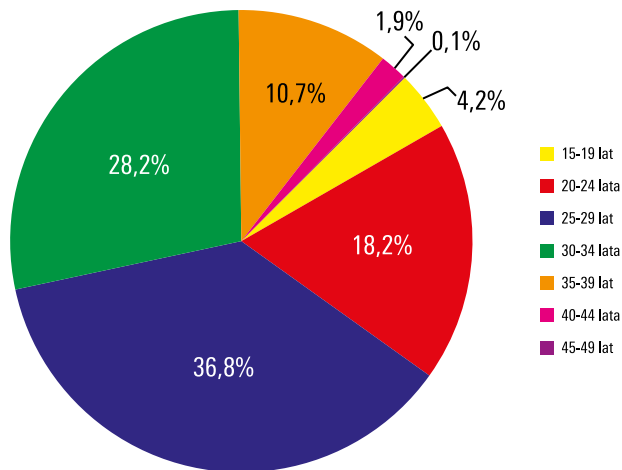
Wykres 1.13. Średni wiek matek w Polsce na przestrzeni lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej dzieci w Polsce rodzą kobiety pomiędzy 25 a 29 rokiem życia.

Wykres 1.14. Udział urodzeń dzieci według wieku matki w ogóle urodzeń dzieci w Polsce w 2010 r. *

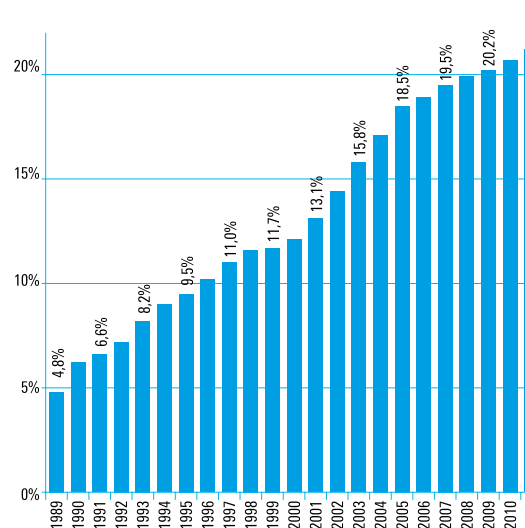

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

* z analizy ze względu na niski udział w ogóle urodzeń dzieci zostały wyłączone wartości procentowe obejmujące matki w wieku poniżej 14 lat i matki w wieku powyżej 50 lat

W 2011 roku udział urodzeń pozamażeńskich wzrósł o ponad 16,0% w porównaniu z rokiem 1989.

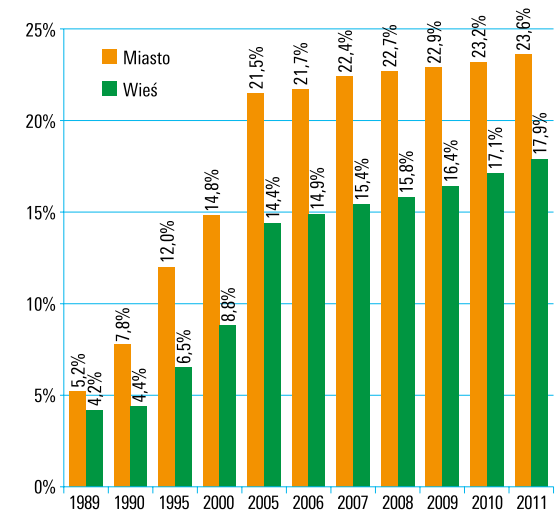
Wykres 1.15. Udział urodzeń pozamażeńskich w ogóle urodzeń w Polsce na przestrzeni lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Znacząco większy procent urodzeń pozamażeńskich występuje w miastach.

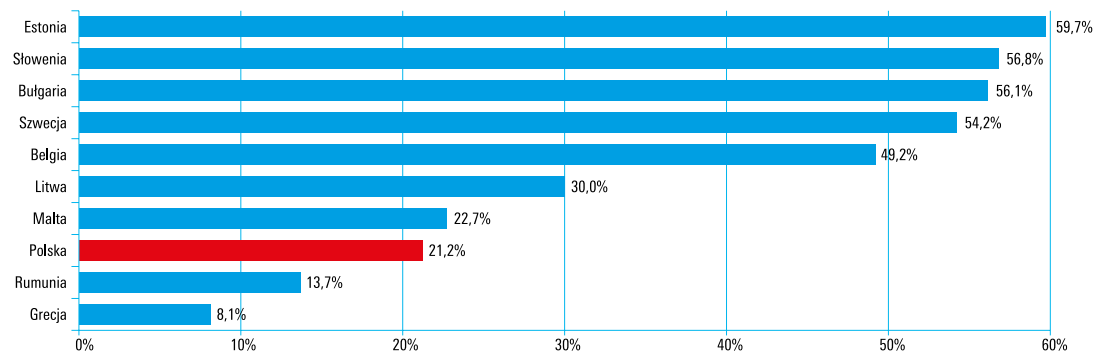
Wykres 1.16. Udział urodzeń pozamażeńskich w miastach i na obszarach wiejskich w ogóle urodzeń pozamażeńskich w Polsce na przestrzeni lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwyższy odsetek urodzeń pozamażeńskich wśród krajów Unii Europejskiej ma miejsce w: Estonii, Słowenii, Bułgarii, Szwecji i Belgii.

Wykres 1.17. Urodzenia pozamażeńskie w wybranych krajach Unii Europejskiej w 2011 roku (kraje z najwyższym i z najniższym odsetkiem urodzeń pozamażeńskich) *

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

* ze względu na brak danych z analizy zostały wyłączone następujące kraje: Irlandia, Francja, Włochy, Cypr, Holandia i Wielka Brytania.

Tabela 1.1. Populacja dzieci w Polsce na przestrzeni lat (dzieci w wieku 0-17 lat; dane w tys.)

Rok	Liczba dzieci	Rok	Liczba dzieci	Rok	Liczba dzieci
1989	11 208	1997	9 845	2005	7 863
1990	11 043	1998	9 668	2006	7 660
1991	10 873	1999	9 630	2007	7 487
1992	10 688	2000	9 332	2008	7 349
1993	10 504	2001	8 996	2009	7 231
1994	10 346	2002	8 663	2010	7 140
1995	10 180	2003	8 349	2011	7 146
1996	10 016	2004	8 087		

Źródło: GUS

Tabela 1.2. Liczba dzieci w Polsce według wieku, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Wiek dzieci	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	Miasto	Wieś
0	388 220	199 764	188 456	225 566	162 654
1	414 157	212 857	201 300	241 071	173 086
2	433 749	222 151	211 598	251 649	182 100
3	432 167	221 280	210 887	249 504	182 663
4	404 475	207 405	197 070	231 824	172 651
5	384 092	197 091	187 001	219 204	164 888
6	369 872	189 540	180 332	208 997	160 875
7	358 109	184 001	174 108	199 860	158 249
8	351 801	180 347	171 454	193 414	158 387
9	355 238	182 308	172 930	192 172	163 066
10	367 713	188 564	179 149	198 321	169 392
11	377 876	193 805	184 071	202 159	175 717
12	380 895	195 200	185 695	201 902	178 993
13	392 092	201 407	190 685	208 049	184 043
14	408 521	209 239	199 282	215 394	193 127
15	425 252	218 110	207 142	224 844	200 408
16	437 141	223 314	213 827	232 003	205 138
17	465 181	237 120	228 061	251 761	213 420
Razem	7 146 551	3 663 503	3 483 048	3 947 694	3 198 857

Źródło: GUS

Tabela 1.3. Udział dzieci w strukturze populacji w relacji do prognozowanej liczby ludności

Rok	Udział dzieci	Rok	Udział dzieci
2007	19,6%	2020	18,4%
2008	19,3%	2025	18,2%
2009	18,9%	2030	17,0%
2010	18,7%	2035	15,6%
2015	18,2%		

Źródło: GUS

Tabela 1.4. Urodzenia żywe i martwe oraz małżeńskie i pozamałżeńskie według wieku matki w 2011 r.

Wiek matki	Urodzenia				
	Polska	żywe	martwe	małżeńskie	pozamałżeńskie
Ogółem	390 069	388 416	1 653	307 175	82 894
14 lat i mniej	44	44	-	-	44
15-19	16 193	16 098	95	3 991	12 202
20-24	71 045	70 754	291	46 405	24 640
25-29	143 355	142 865	490	121 871	21 484
30-34	109 981	109 558	423	94 594	15 387
35-39	41 848	41 587	261	34 308	7 540
40-44	7 265	7 176	89	5 751	1 514
45-49	334	330	4	252	82
50-54	3	3	-	3	-
55 lat i więcej	1	1	-	-	1

Źródło: GUS

Tabela 1.5. Średni wiek matek w Polsce na przestrzeni lat

Rok	Polska	Miasto	Wieś	Rok	Polska	Miasto	Wieś
1980	26,47	26,35	26,68	1996	27,01	26,93	27,12
1981	26,46	26,37	26,68	1997	27,09	27,06	27,16
1982	26,50	26,45	26,69	1998	27,15	27,21	27,17
1983	26,48	26,32	26,84	1999	27,28	27,33	27,29
1984	26,44	26,34	26,78	2000	27,36	27,48	27,22
1985	26,43	26,29	26,78	2001	27,55	27,70	27,38
1986	26,42	26,29	26,81	2002	27,71	27,88	27,51
1987	26,38	26,20	26,78	2003	27,83	28,01	27,62
1988	26,39	26,22	26,82	2004	28,03	28,22	27,81
1989	26,31	26,21	26,67	2005	28,18	28,40	27,92
1990	26,26	26,14	26,57	2006	28,30	28,55	27,99
1991	26,30	26,25	26,58	2007	28,40	28,64	28,11
1992	26,43	26,35	26,69	2008	28,46	28,72	28,09
1993	26,64	26,57	26,92	2009	28,59	28,81	28,30
1994	26,84	26,76	27,10	2010	28,76	29,02	28,44
1995	26,89	26,86	27,02				

Źródło: GUS

Tabela 1.6. Udział urodzeń pozamałżeńskich w ogóle urodzeń w Polsce na przestrzeni lat

Rok	Polska	Miasto	Wieś	Rok	Polska	Miasto	Wieś
1989	4,8%	5,2%	4,2%	2001	13,1%	15,9%	9,7%
1990	6,2%	7,8%	4,4%	2002	14,4%	17,4%	10,7%
1991	6,6%	8,4%	4,6%	2003	15,8%	18,8%	11,9%
1992	7,2%	9,2%	4,9%	2004	17,1%	20,2%	13,0%
1993	8,2%	10,5%	5,6%	2005	18,5%	21,5%	14,4%
1994	9,0%	11,5%	6,1%	2006	18,9%	21,7%	14,9%
1995	9,5%	12,0%	6,5%	2007	19,5%	22,4%	15,4%
1996	10,2%	12,8%	7,8%	2008	19,9%	22,7%	15,8%
1997	11,0%	13,7%	7,8%	2009	20,2%	22,9%	16,4%
1998	11,6%	14,3%	8,3%	2010	20,7%	23,2%	17,1%
1999	11,7%	14,4%	8,4%	2011	21,2%	23,6%	17,9%
2000	12,1%	14,8%	8,8%				

Źródło: GUS

Tabela 1.7. Urodzenia martwe na przestrzeni lat

Rok	Polska	Miasto	Wieś
1970	6 382	2 864	3 518
1975	6 086	3 055	3 031
1980	5 794	3 228	2 566
1985	5 214	2 844	2 370
1990	3 940	2 089	1 851
1991	3 736	1 966	1 770
1992	3 455	1 886	1 569
1993	3 398	1 823	1 575
1994	3 813	2 141	1 672
1995	3 203	1 680	1 523
1996	3 008	1 571	1 437
1997	2 531	1 290	1 241
1998	2 484	1 272	1 212
1999	2 377	1 271	1 106

Źródło: GUS

Rok	Polska	Miasto	Wieś
2000	2 128	1 125	1 003
2001	2 042	1 079	963
2002	1 761	960	801
2003	1 713	903	810
2004	1 753	954	799
2005	1 712	959	753
2006	1 791	965	826
2007	1 840	1 036	804
2008	1 938	1 067	871
2009	1 748	986	762
2010	1 730	980	750
2011	1 653	913	740

Tabela 1.8. Współczynnik dzietności w Polsce na przestrzeni lat

Rok	
1960	2,98
1965	2,52
1970	2,20
1975	2,27
1980	2,27
1985	2,32
1990	1,98
1995	1,54
2000	1,36

Źródło: GUS

Rok	
2005	1,24
2006	1,26
2007	1,30
2008	1,39
2009	1,39
2010	1,38
2011	1,29

Tabela 1.9. Współczynnik dzietności w krajach Unii Europejskiej

	2002	2005	2008	2009	2010	2011
Unia Europejska (27 krajów)	1,45591	1,50583	1,60346	1,59358	:	:
Belgia	1,64626	1,76013	1,85051	1,83727	:	:
Bułgaria	1,21300	1,31518	1,48053	1,56789	1,48726	1,50856
Czechy	1,17046	1,28113	1,49743	1,49239	1,49307	1,42660
Dania	1,72429	1,79911	1,88764	1,83868	1,87025	1,75169
Niemcy	1,33918	1,33801	1,37865	1,35691	1,39206	1,36274
Estonia	1,37175	1,49704	1,65281	1,62218	1,62866	1,51527
Irlandia	1,96662	1,85809	2,06632	2,06776	2,06862	2,04778
Grecja	1,26803	1,33252	1,50855	1,52200	1,50606	1,42676
Hiszpania	1,25919	1,34114	1,46076	1,39423	1,38442	1,35535
Francja	1,88115	1,93864	2,00745	2,00385	2,02761	:
Włochy	1,27035	1,32154	1,41612	1,41344	1,41382	:
Cypr	1,49144	1,41616	1,46169	1,50885	1,43813	1,34964
Łotwa	1,23286	1,30683	1,44397	1,31120	1,17058	1,33612
Litwa	1,23598	1,27213	1,46998	1,54645	1,55088	1,76379
Luksemburg	1,62605	1,62694	1,60600	1,58730	1,62677	1,52217
Węgry	1,30263	1,30646	1,34746	1,32118	1,24982	1,23322
Malta	1,45470	1,37803	1,44259	1,43401	1,37829	:
Holandia	1,73066	1,70751	1,77185	1,78933	1,79434	1,75831
Austria	1,39320	1,40667	1,41247	1,38984	1,43690	1,42345
Polska	1,24790	1,24258	1,38998	1,39757	1,38232	1,29727
Portugalia	1,46782	1,40121	1,36929	1,31848	1,36064	1,35167
Rumunia	1,25470	1,32188	1,35482	1,37627	1,33196	1,25408
Słowenia	1,21167	1,26130	1,52705	1,53305	1,57445	1,56128
Słowacja	1,18517	1,25352	1,32015	1,41135	1,39977	1,44943
Finlandia	1,71759	1,80286	1,84621	1,86386	1,86967	1,82695
Szwecja	1,64908	1,76907	1,90683	1,93540	1,98496	1,90133
Wielka Brytania	1,63653	1,78126	1,95577	1,94223	1,97681	:

Źródło: Eurostat

Tabela 1.10. Procent urodzeń pozamażeń w krajach Unii Europejskiej

	2002	2005	2008	2009	2010	2011
Unia Europejska (27 krajów)	–	33,1	36,3	37,3	–	–
Belgia	–	39,4	44,6	45,5	46,2	49,2
Bułgaria	42,8	49,0	51,1	53,4	54,1	56,1
Czechy	25,3	31,7	36,3	38,8	40,3	41,8
Dania	44,6	45,7	46,2	46,8	47,3	48,7
Niemcy	26,1	29,2	32,1	32,7	33,3	33,5
Estonia	56,3	58,5	59,0	59,2	59,1	59,7
Irlandia	31,2	31,8	33,4	33,3	33,8	–
Grecja	4,4	5,1	5,9	6,6	7,3	8,1
Hiszpania	21,7	26,5	33,2	34,5	35,5	34,5
Francja	45,2	48,4	52,6	53,7	55,0	–
Włochy	10,9	15,2	18,9	19,8	21,5	–
Cypr	3,5	4,4	8,9	11,7	15,2	–
Łotwa	43,1	44,6	43,1	43,5	44,1	43,7
Litwa	27,9	28,4	28,5	27,9	28,7	30,0
Luksemburg	23,2	27,2	30,2	32,1	34,0	34,7
Węgry	31,4	35,0	39,5	40,8	40,8	42,2
Malta	14,3	20,0	25,4	27,4	25,2	22,7
Holandia	29,1	34,9	41,2	43,3	44,3	:
Austria	33,8	36,5	38,8	39,3	40,1	40,4
Polska	14,4	18,5	19,9	20,2	20,6	21,2
Portugalia	25,5	30,7	36,2	38,1	41,3	42,8
Rumunia	26,7	28,5	27,4	28,0	27,7	13,7
Słowenia	40,2	46,7	52,8	53,6	55,7	56,8
Słowacja	21,6	26,0	30,1	31,6	33,0	34,0
Finlandia	39,9	40,4	40,7	40,9	41,1	40,9
Szwecja	56,0	55,4	54,7	54,4	54,2	54,2
Wielka Brytania	40,6	42,9	45,4	46,3	46,9	–

Źródło: Eurostat

Tabela 1.11. Udział dzieci w populacji poszczególnych krajów Unii Europejskiej w wybranych latach (uwzględniono dzieci w wieku 0-19 lat).

	2002	2005	2008	2010	2011
Unia Europejska (27 krajów)	484 635 119	491 134 938	497 686 132	501 120 157	502 574 825
Udział dzieci	23,1%	22,4%	21,7%	21,4%	21,2%
Belgia	10 309 725	10 445 852	10 666 866	10 839 905	10 951 266
Udział dzieci	23,4%	23,1%	23,0%	22,9%	23,0%
Bułgaria	7 891 095	7 761 049	7 640 238	7 563 710	7 504 868
Udział dzieci	21,7%	20,5%	19,6%	19,1%	18,1%
Czechy	10 206 436	10 220 577	10 381 130	10 506 813	10 532 770
Udział dzieci	22,5%	21,4%	20,5%	20,1%	19,9%
Dania	5 368 354	5 411 405	5 475 791	5 534 738	5 560 628
Udział dzieci	24,0%	24,4%	24,5%	24,4%	24,3%
Niemcy	82 440 309	82 500 849	82 217 837	81 802 257	81 751 602
Udział dzieci	20,9%	20,3%	19,4%	18,8%	18,4%
Estonia	1 361 242	1 347 510	1 340 935	1 340 127	1 340 194
Udział dzieci	24,9%	23,4%	22,1%	21,2%	20,9%
Irlandia	3 899 702	4 111 672	4 401 335	4 467 854	4 480 858
Udział dzieci	29,3%	27,9%	27,0%	27,5%	28,0%
Grecja	10 968 708	11 082 751	11 213 785	11 305 118	11 309 885
Udział dzieci	21,2%	19,9%	19,5%	19,4%	19,4%
Hiszpania	40 964 244	43 038 035	45 283 259	45 989 016	46 152 926
Udział dzieci	20,6%	19,9%	19,7%	19,8%	19,9%
Francja	61 424 036	62 772 870	64 007 193	64 694 497	65 048 412
Udział dzieci	25,5%	25,3%	24,9%	24,7%	24,6%
Włochy	56 993 742	58 462 375	59 619 290	60 340 328	60 626 442
Udział dzieci	19,4%	19,1%	19,0%	19,0%	18,9%
Cypr	705 539	749 175	789 269	819 140	839 751
Udział dzieci	29,4%	26,8%	24,6%	25,0%	24,4%
Łotwa	2 345 768	2 306 434	2 270 894	2 248 374	2 229 641
Udział dzieci	24,5%	22,8%	21,1%	20,1%	18,7%
Litwa	3 475 586	3 425 324	3 366 357	3 329 039	3 244 601
Udział dzieci	26,9%	25,1%	23,1%	22,2%	20,7%

	2002	2005	2008	2010	2011
Luksemburg	444 050	461 230	483 799	502 066	511 840
Udział dzieci	24,5%	24,3%	24,1%	23,7%	23,5%
Węgry	10 174 853	10 097 549	10 045 401	10 014 324	9 985 722
Udział dzieci	22,8%	21,9%	21,2%	20,8%	20,5%
Malta	394 641	402 668	410 290	414 372	417 617
Udział dzieci	26,6%	24,7%	23,2%	22,2%	21,7%
Holandia	16 105 285	16 305 526	16 405 399	16 574 989	16 655 799
Udział dzieci	24,5%	24,5%	24,0%	23,7%	23,5%
Austria	8 063 640	8 201 359	8 318 592	8 375 290	8 404 252
Udział dzieci	22,7%	22,1%	21,4%	20,8%	20,6%
Polska	38 242 197	38 173 835	38 115 641	38 167 329	38 200 037
Udział dzieci	27,1%	24,5%	22,6%	21,8%	21,7%
Portugalia	10 329 340	10 529 255	10 617 575	10 637 713	10 636 979
Udział dzieci	22,3%	21,3%	20,7%	20,5%	20,1%
Rumunia	21 833 483	21 658 528	21 528 627	21 462 186	21 413 815
Udział dzieci	25,1%	23,9%	21,5%	21,0%	20,7%
Słowenia	1 994 026	1 997 590	2 010 269	2 046 976	2 050 189
Udział dzieci	22,0%	20,6%	19,6%	19,2%	19,2%
Słowacja	5 378 951	5 384 822	5 400 998	5 424 925	5 435 273
Udział dzieci	27,0%	24,8%	22,5%	22,1%	21,7%
Finlandia	5 194 901	5 236 611	5 300 484	5 351 427	5 375 276
Udział dzieci	24,3%	23,5%	23,1%	22,9%	22,7%
Szwecja	8 909 128	9 011 392	9 182 927	9 340 682	9 415 570
Udział dzieci	24,0%	24,0%	23,8%	23,4%	23,2%
Wielka Brytania	59 216 138	60 038 695	61 191 951	62 026 962	62 498 612
Udział dzieci	25,0%	24,6%	24,1%	23,8%	23,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

Żłobki i przedszkola w Polsce

Proces kształcenia stanowi bardzo ważne źródło zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych do pełnienia w dorosłym życiu ról zawodowych i społecznych. Z tego też względu niezwykle istotne jest pokazanie sposobu funkcjonowania polskiego systemu edukacyjnego, osiągnięć polskich uczniów oraz organizacji pracy nauczycieli.

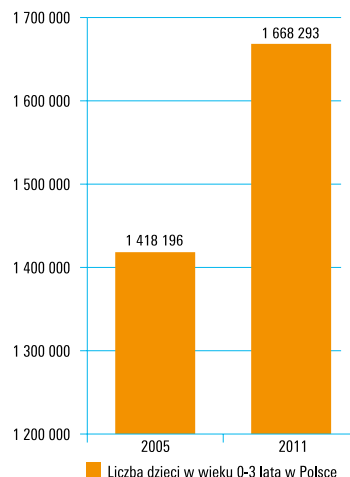
Do roku 2010 pieczę nad dziećmi poniżej 3 roku życia, od strony instytucjonalnej, sprawowały żłobki i oddziały żłobkowe. Niestety liczba żłobków w Polsce jest zdecydowanie zbyt mała, gdyż daje szansę korzystania z ich usług tylko około 3,0% populacji dzieci w wieku 0-3 lata w miastach i znikomemu odsetkowi populacji dzieci na wsi. Sytuację, tylko w niewielkim stopniu, poprawiło wprowadzenie nowych form opieki nad dziećmi w wieku żłobkowym. Mimo, iż pojawiło się dość dużo nowych placówek, to jednak zazwyczaj dysponują one niewielką liczbą miejsc (16-17) oraz w większości mają charakter niepubliczny. Sytuacja taka skutkuje zarówno brakiem miejsc w żłobkach, wydłużonym okresem oczekiwania na przyjęcie dziecka, jak i przepełnieniem placówek.

Dostęp do opieki nad dziećmi i edukacji prezentuje się znacznie lepiej w przypadku przedszkoli niż w przypadku żłobków, gdyż współczynnik skolaryzacji, systematycznie rosnący od roku 2005, wyniósł w roku szkolnym 2010/2011 69,9%. Jednak, gdy weźmiemy pod uwagę miejsce zamieszkania, to okazuje się, że w miastach do przedszkoli uczęszcza zdecydowanie więcej dzieci niż na obszarach wiejskich, a dysproporcja ta, mimo ogólnego wzrostu wskaźnika, jest nadal znacząca (w roku szkolnym 2010/2011 wskaźnik skolaryzacji wynosił 83,6% w mieście i 51,2% na wsi).

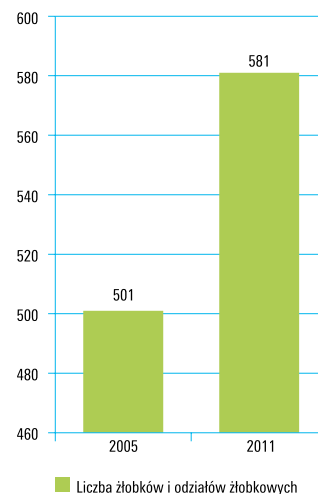
Sytuację na obszarach wiejskich tylko w niewielkim stopniu ratują istniejące przy szkołach podstawowych oddziały przedszkolne oraz zespoły i punkty przedszkolne.

W całej Polsce w 2011 roku było tylko 581 żłobków.

Wykres 2.1. Liczba dzieci w wieku 0-3 lata w Polsce w 2005 r. i 2011 r.

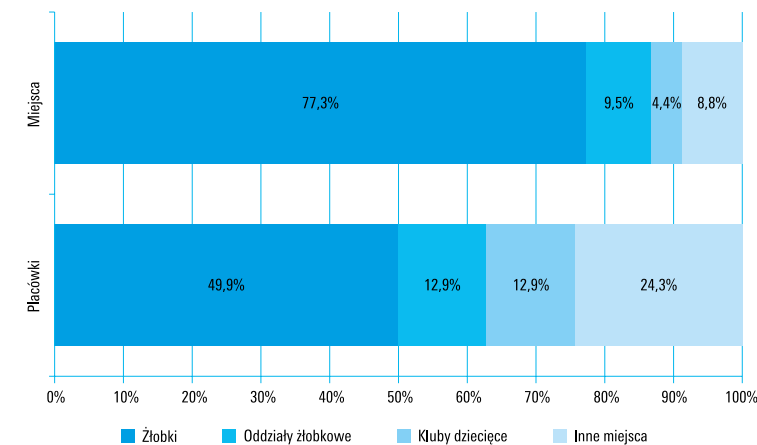
Wykres 2.2. Liczba żłobków i oddziałów żłobkowych w Polsce w 2005 r. i 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powstałe po 2010 roku kluby dziecięce zwiększyły tylko w nieznacznym stopniu liczbę dostępnych miejsc opieki dla dzieci do lat 3.

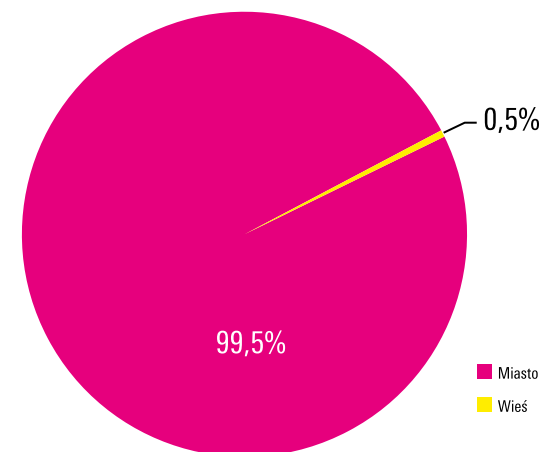
Wykres 2.3. Placówki opieki nad dziećmi do lat 3 w Polsce (stan w dniu 31.12.2011 r.)

Źródło: GUS

Na terenach wiejskich praktycznie nie istnieje instytucjonalna opieka nad dziećmi do lat 3.

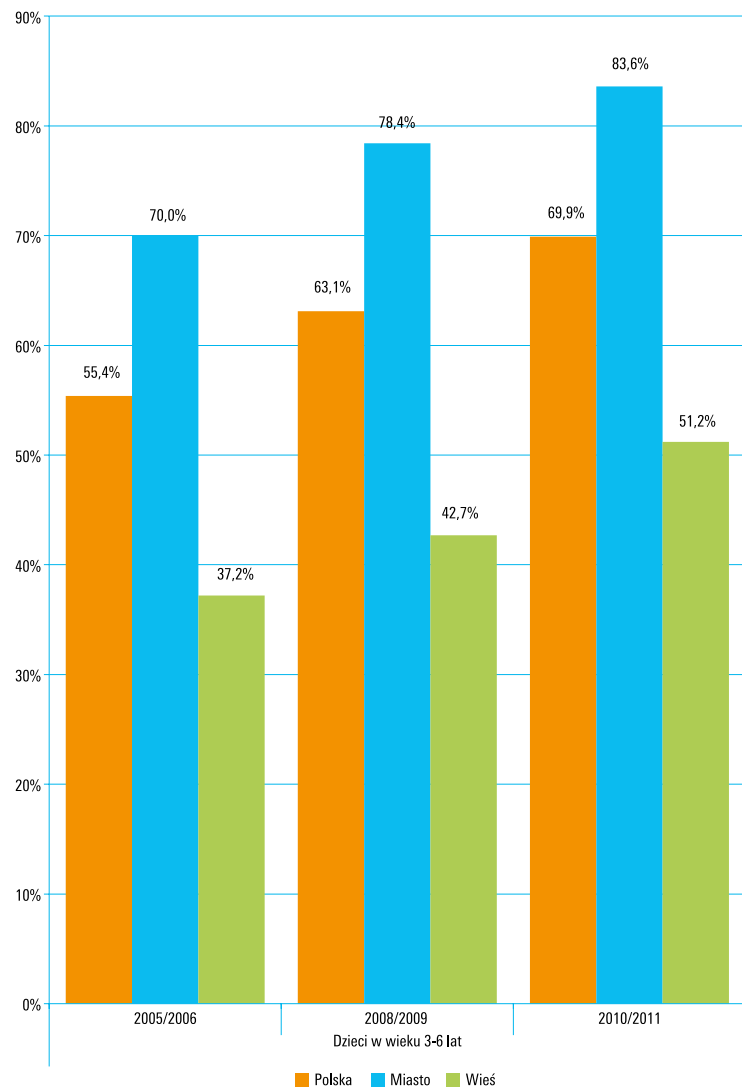
Wykres 2.4. Procentowy udział żłobków i oddziałów żłobkowych przy przedszkolach w miastach i na obszarach wiejskich w Polsce w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Istnieje duża dysproporcja pomiędzy liczbą dzieci korzystających z edukacji przedszkolnej w mieście i na wsi.

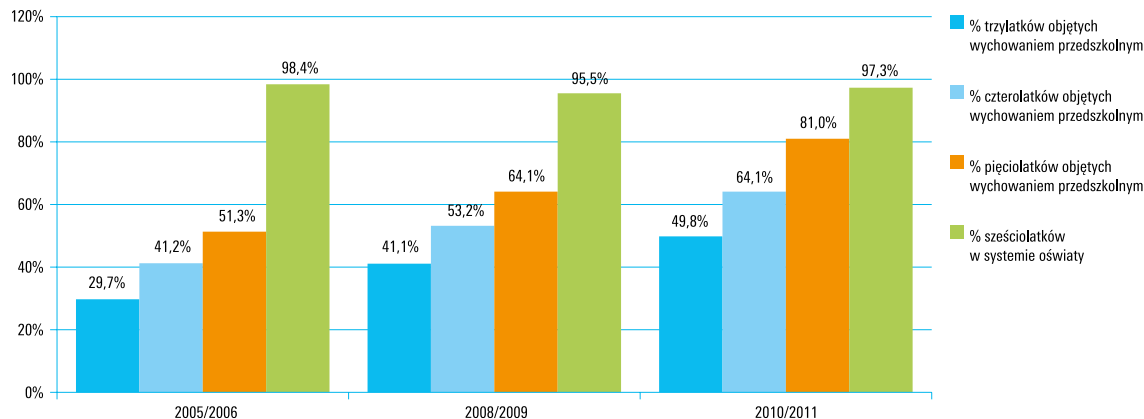
Wykres 2.5. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym według miejsca zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba dzieci objętych edukacją przedszkolną rośnie w każdej grupie wiekowej.

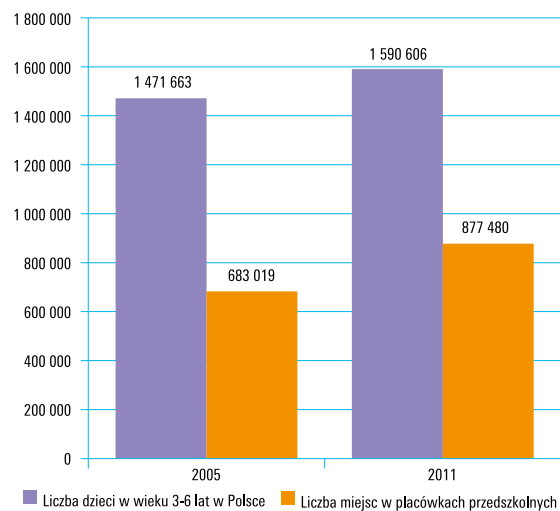
Wykres 2.6. Uczestnictwo dzieci w wychowaniu przedszkolnym według wieku w wybranych latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MEN

Liczba miejsc dostępnych w przedszkolach jest niewspółmiernie niska w porównaniu do liczby dzieci.

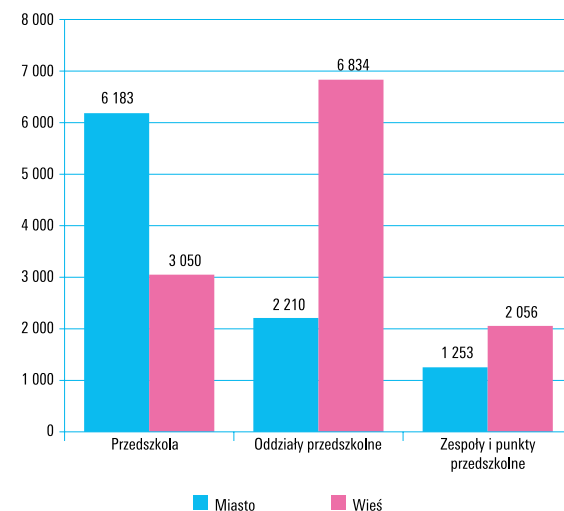
Wykres 2.7. Liczba dzieci w wieku 3-6 lat oraz liczba miejsc w przedszkolach w Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Edukację przedszkolną na wsi w większości zapewniają oddziały przedszkolne.

Wykres 2.8. Liczba przedszkoli, oddziałów przedszkolnych oraz zespołów i punktów przedszkolnych w miastach i na obszarach wiejskich w Polsce w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Szkolnictwo w Polsce

Rozpoczęta w placówkach przedszkolnych edukacja dzieci kontynuowana jest w ramach obowiązku szkolnego w szkołach podstawowych i gimnazjalnych. W Polsce w ciągu ostatnich lat współczynnik skolaryzacji w szkołach podstawowych uległ niewielkiemu obniżeniu i pozostaje na stabilnym poziomie 96,5%. Co prawda obniżył się on na obszarach wiejskich i nie przekracza 87,0%, ale w miastach podwyższył się do poziomu 105,0%. Wynika to ze zmniejszania się liczby ludności na peryferyjnych obszarach wiejskich, przy jednoczesnym przyroście liczby ludności wokół największych miast i dowożeniu części dzieci do szkół miejskich.

Podobna sytuacja ma miejsce w szkołach gimnazjalnych, przy czym współczynnik skolaryzacji w gimnazjach jest nieco niższy niż w szkołach podstawowych i wynosi 93,9%. Ponadto w szkołach gimnazjalnych w porównaniu do szkół podstawowych nasileniu uległa dysproporcja pomiędzy wartością wskaźnika skolaryzacji w miastach i na obszarach wiejskich (112,9% w mieście i 72,4% na wsi).

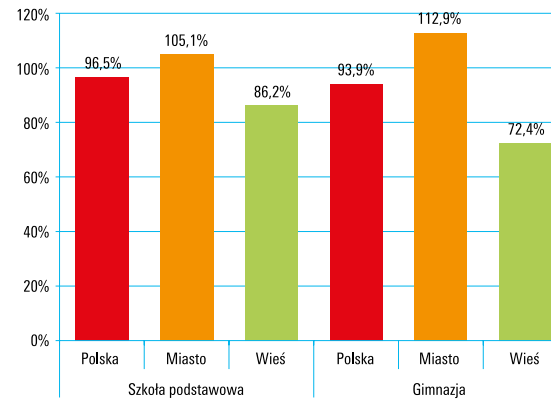
Sytuacja edukacyjna dzieci zależna jest w znacznym stopniu od dostępności placówek szkolnych w ich najbliższym otoczeniu. W Polsce w 2011 roku istniało 13 777 szkół podstawowych, z czego 66,5% stanowiły szkoły wiejskie. Na jedną szkołę podstawową przypadało w mieście prawie 285 uczniów, a na wsi tylko 95. Prawdopodobnie jest to jedna z przyczyn likwidacji szkół wiejskich, gdyż w latach 2005-2011 zamknięto 906 placówek. Liczba szkół w miastach natomiast utrzymuje się na dotychczasowym poziomie, nawet z niewielkim wzrostem (od 2005 roku do 2011 roku w miastach przybyło 101 szkół).

W przypadku gimnazjów w 2011 roku na 7 510 placówek 47,2% przypadło na gimnazja wiejskie, przy czym liczba uczniów w nich przebywających jest nieco niższa niż ta obejmująca uczniów kształcących się na terenie miast (121 uczniów przypada na 1 placówkę na wsi, zaś 201 na jedną placówkę w mieście). Jednocześnie w całej Polsce zauważalny jest wzrost liczby gimnazjów.

W ciągu ostatnich kilku lat dostęp do komputerów, jak i do łączy internetowych w szkołach znacząco się poprawił, szczególnie widoczne jest to w przypadku szkół podstawowych. Istotne teraz są kwestie jakości sprzętu komputerowego, szybkości łączy internetowych oraz liczby zajęć prowadzonych z wykorzystaniem komputerów i internetu, co niestety jest trudniejsze do weryfikacji.

Współczynnik skolaryzacji jest wyższy w mieście niż na wsi zarówno w szkołach podstawowych, jak i gimnazjach.

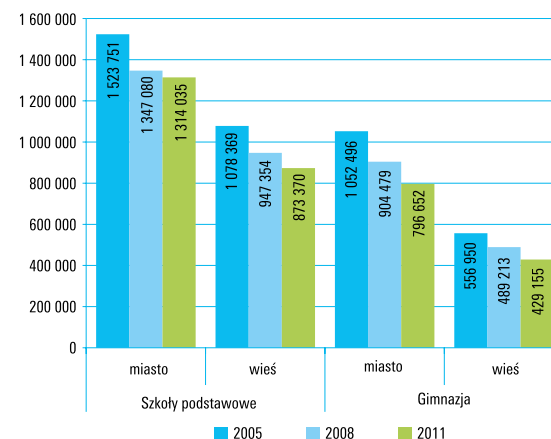
Wykres 2.9. Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach podstawowych i gimnazjach w roku szkolnym 2010/2011 w miastach i na obszarach wiejskich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zarówno w szkołach podstawowych, jak i gimnazjach systematycznie zmniejsza się liczba uczniów.

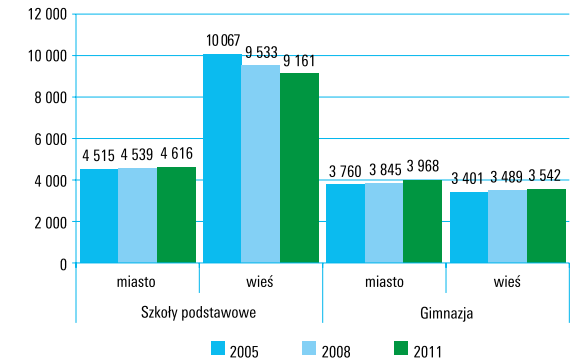
Wykres 2.11. Liczba uczniów w szkołach podstawowych oraz gimnazjach w miastach i na obszarach wiejskich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Od 2005 do 2011 roku na terenach wiejskich zlikwidowano prawie 10% szkół podstawowych.

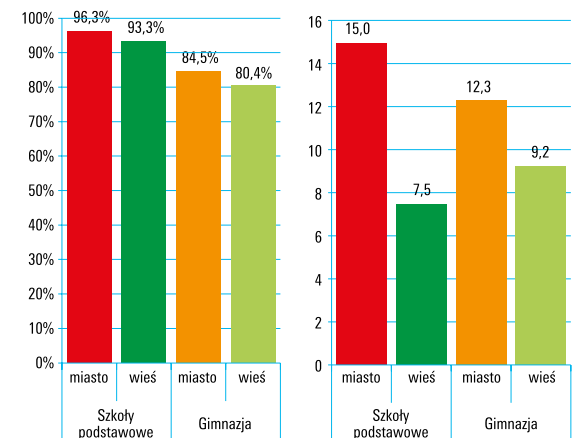
Wykres 2.10. Liczba szkół podstawowych i gimnazjalnych w miastach i na obszarach wiejskich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Prawie wszystkie szkoły podstawowe zarówno na wsi, jak i w mieście dysponują komputerami z dostępem do internetu.

Wykres 2.12 i Wykres 2.13. Procent szkół podstawowych i gimnazjalnych wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do internetu w 2011 r. oraz liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do internetu przeznaczony do użytku uczniów w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Szkolnictwo specjalne w Polsce

Liczba szkół specjalnych utrzymuje się na stałym poziomie od wielu lat pomimo dużych różnic pomiędzy miastem a wsią. Zauważalny jest natomiast wyraźny skok w powstawaniu klas integracyjnych, zarówno w przypadku szkół podstawowych, jak i gimnazjów – z 515 w roku szkolnym 1995/1996 do 3 927 w roku szkolnym 2010/2011 w przypadku szkół podstawowych oraz z 234 w roku szkolnym 2000/2001 do 2 083 w roku szkolnym 2010/2011 w przypadku gimnazjów.

W roku szkolnym 2010/2011 w szkołach specjalnych na poziomie podstawowym i gimnazjalnym przebywało odpowiednio 23 783 i 28 107 uczniów, w tym najliczniejsze kategorie stanowią dzieci: z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i umiarkowanym oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Należy dodać, iż o ile regularnie prowadzone są badania dotyczące liczby uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, o tyle brak jest jasnych wskaźników monitorujących osiągnięcia i potrzeby uczniów szczególnie uzdolnionych, co przekłada się na brak indywidualnej ścieżki edukacji dla tych dzieci.

Kadra nauczycielska w Polsce

Jeżeli weźmiemy pod uwagę wszystkich nauczycieli, bez względu na wymiar pracy, to w ostatnich latach (2006-2011) obserwowany jest niewielki wzrost zatrudnienia kadry nauczycielskiej (2,9%). Jednocześnie najliczniejsze kategorie w tej grupie stanowią nauczyciele dyplomowani i mianowani (46,4% oraz 27,3%).

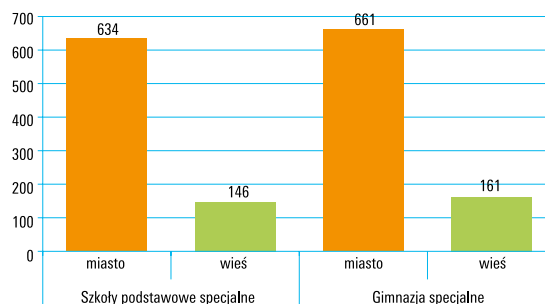
Dość zastanawiające jest porównanie czasu poświęcanego przez nauczycieli w Polsce na nauczanie w szkołach podstawowych i gimnazjach oraz wskaźnik dostępności nauczyciela w szkole w porównaniu do wskaźników osiąganych w krajach OECD. W roku szkolnym 2009/2010 polscy nauczyciele poświęcali średnio na nauczanie w szkołach podstawowych 502 godziny rocznie, zaś w gimnazjach – 497 godzin, przy czym średnia dla wszystkich krajów OECD wynosi odpowiednio: 782 i 704 godziny. Interesujący przy tym wydaje się fakt, iż nawet po uwzględnieniu godzin ponadwymiarowych średnia dla Polski jest znacznie niższa niż ogólna średnia dla wszystkich krajów OECD (po uwzględnieniu godzin ponadwymiarowych polscy nauczyciele uczą w ciągu roku w szkołach podstawowych 559 godzin, a w gimnazjach 572 godziny).¹ Wskaźnik dostępności nauczyciela w szkole podstawowej w Polsce wynosił w roku szkolnym 2009/2010 – 540 godzin, a w szkole gimnazjalnej – 534 godziny (średnia dla krajów OECD w szkołach podstawowych wynosi: 1 178 godzin oraz 1 171 godzin w gimnazjach).²

1 http://men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=3387:prestiowa-publicacja-oecd-edukacja-w-zarysie-wskaniki-oecd-2012q-education-at-a-glance-oecd-indicators-2012-ju-dostpna-w-formie-elektronicznej-na-stronach-oecd&catid=125:ksztacenie-i-k-strona-dostpna-w-dniu-20.11.2012.r

2 OECD, Education at a Glance 2012, s. 481.

Większość szkół specjalnych zarówno na poziomie podstawowym, jak i gimnazjalnym znajduje się w mieście.

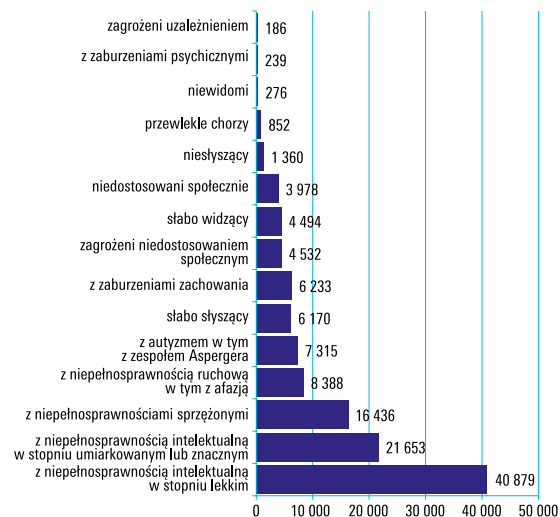
Wykres 2.14. Liczba szkół podstawowych i gimnazjalnych specjalnych w miastach i na obszarach wiejskich w roku szkolnym 2010/2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi najwięcej jest dzieci z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

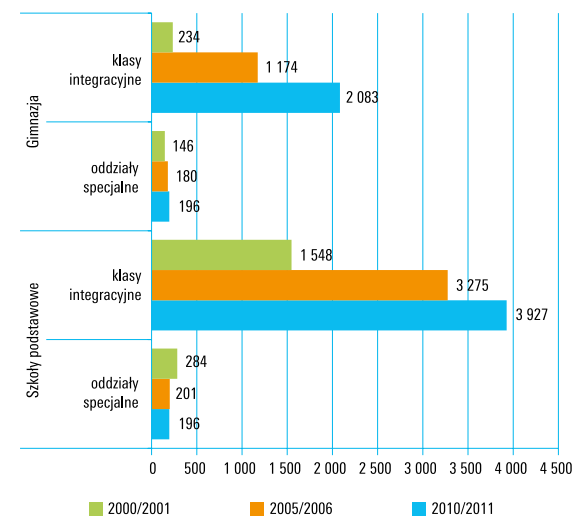
Wykres 2.16. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w przedszkolach, szkołach podstawowych oraz gimnazjach w roku szkolnym 2011/2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO

Od 2000 roku znacząco wzrosła liczba klas integracyjnych w szkołach podstawowych i gimnazjach.

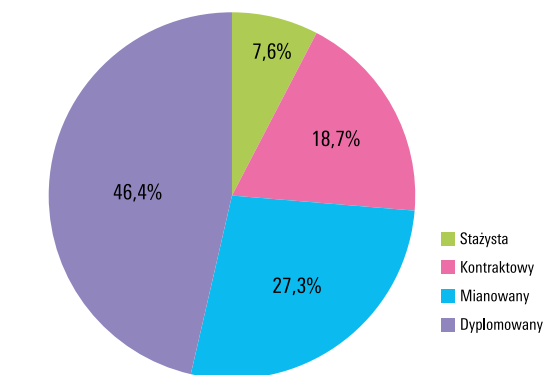
Wykres 2.15. Liczba oddziałów specjalnych i klas integracyjnych w szkołach podstawowych i gimnazjach w Polsce w wybranych latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród kadry nauczycielskiej największy procent stanowią nauczyciele dyplomowani.

Wykres 2.17. Procent nauczycieli zatrudnionych we wszystkich szkołach i placówkach szkolnych w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO

Osiągnięcia polskich uczniów

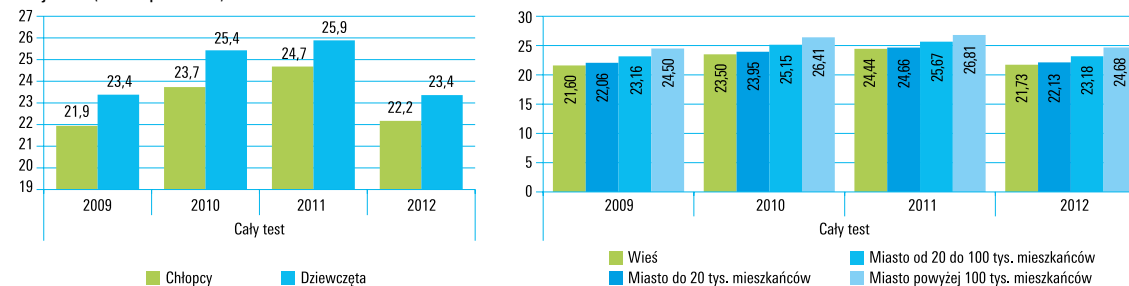
Wyznacznikiem kondycji polskiej edukacji, obok współczynnika skolaryzacji, liczby szkół i uczniów do nich uczęszczających, są również wyniki egzaminów przeprowadzanych w szkołach podstawowych i gimnazjalnych. W przypadku osiągnięć uczniów kończących szkołę podstawową wyraźnie widać, że niezależnie od płci w latach 2009-2011 zauważalny był wzrost średniej liczby punktów uzyskanych z całego testu, zaś w roku 2012 nastąpił spadek. Jednocześnie w każdym analizowanym roku dziewczęta uzyskiwały noty wyższe od chłopców.

Wyniki egzaminu różnicują się także ze względu na wielkość miejscowości, na terenie której znajdują się placówki szkolne. Niezależnie bowiem od analizowanego okresu, uczniowie uczęszczający do szkół w dużych miastach uzyskiwali lepsze wyniki niż ci, którzy kształcili się w szkołach mających swoją siedzibę w małym mieście lub na wsi.

Przeprowadzany w ramach szkoły podstawowej egzamin końcowy kontynuowany jest na poziomie gimnazjalnym w trzech obszarach: humanistycznym, matematyczno-przyrodniczym i językowym. Niestety w latach 2009 – 2011 odnotowano tendencję spadkową liczby punktów uzyskiwanych przez uczniów, przy czym największy spadek miał miejsce w obszarze humanistycznym. Podobnie jak w przypadku szkoły podstawowej dziewczęta uzyskują wyniki wyższe niż chłopcy, ale w zależności od obszaru naukowego różnice są mniej lub bardziej istotne. Jeśli natomiast chodzi o osiągnięcia gimnazjalistów w odniesieniu do miejsca uczęszczania do szkoły, to są one nieco mniej zróżnicowane niż w przypadku szkół podstawowych.

Dziewczęta oraz dzieci mieszkające w dużych miastach osiągają lepsze wyniki ze sprawdzianu kończącego szkołę podstawową.

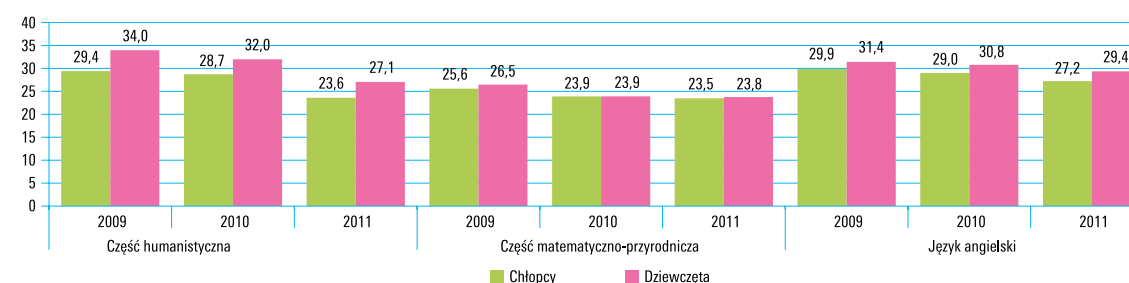
Wykres 2.18. i Wykres 2.19. Średnie osiągnięcia uczniów kończących szkołę podstawową według płci oraz w miastach i na obszarach wiejskich (liczba punktów)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych CKE

Najmniejsze różnicowanie wyników pomiędzy dziewczętami a chłopcami w gimnazjach jest zauważalne w obszarze nauk matematyczno-przyrodniczych.

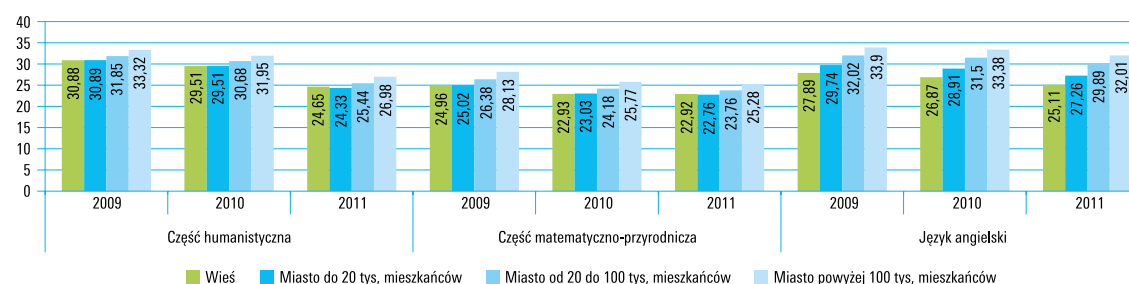
Wykres 2.20. Średnie osiągnięcia uczniów szkół gimnazjalnych według płci (liczba punktów)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych CKE

Dzieci uczęszczające do szkoły w dużych miastach osiągają lepsze wyniki we wszystkich obszarach testu kończącego gimnazjum.

Wykres 2.21. Średnie osiągnięcia uczniów szkół gimnazjalnych w miastach i na obszarach wiejskich (liczba punktów)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych CKE

Osiągnięcia polskich uczniów na tle innych krajów

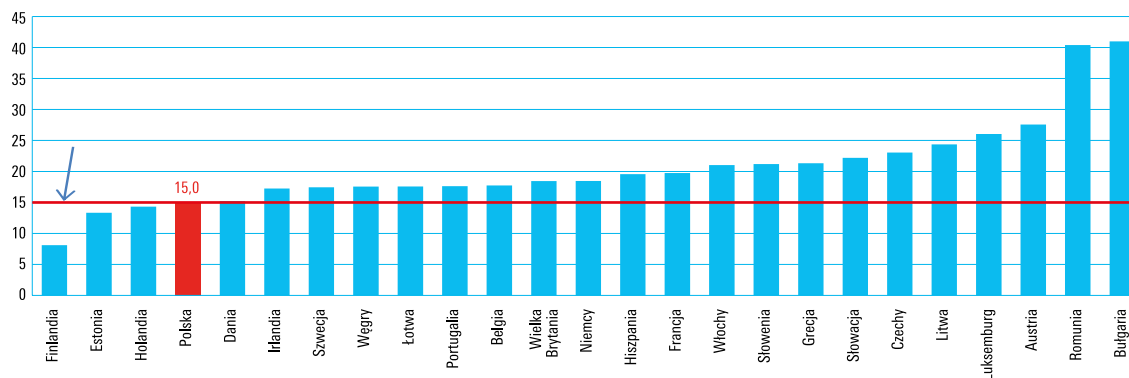
Osiągnięcia polskich uczniów można porównać z osiągnięciami uzyskiwanymi przez dzieci i młodzież z innych krajów w oparciu o wyniki badania PISA.³ W badaniu tym biorą udział 15-latkowie z 25 różnych krajów, a ich umiejętności oceniane są w trzech obszarach: czytanie i interpretacja, rozumowanie w naukach przyrodniczych oraz matematyka. Jednocześnie stosowana skala umiejętności składa się z 6 poziomów, przy czym przyjmuje się, że uczniowie osiągający wyniki poniżej poziomu 2 mogą mieć w dorosłym życiu problemy z dalszym kształceniem się i przekwalifikowaniem się dla zachowania aktywności na rynku pracy.⁴

Najlepsze wyniki polscy uczniowie osiągają w dwóch pierwszych obszarach, czyli czytanie i interpretacja oraz rozumowanie i nauki przyrodnicze, w 2009 wyniki Polski plasowały się powyżej średniej krajów OECD. Słabiej wypadamy w przypadku matematyki, bo choć poziom porównywalny jest ze średnią OECD, to aż co piąty polski uczeń osiągnął wyniki poniżej poziomu 2.

Przedstawione wyniki badania PISA pokazują, że polscy uczniowie, choć nie znajdują się w złej sytuacji, to jednak najczęściej uzyskują wyniki na średnim poziomie, zaś odsetki uczniów z punktacją z najwyższych poziomów 5 i 6 są niskie i nie wykazują tendencji wzrostowej. Obiecujące w tym temacie są jednak wyniki badania OECD związane m.in. z aspiracjami zawodowymi 15-latków.⁵ Okazuje się, że 65,6% polskich dziewcząt i 43,6% chłopców w przyszłości chce pracować jako prawnik, urzędnik, manager czy profesjonalista (średnie dla krajów OECD dla chłopców i dziewcząt wynoszą odpowiednio: 48,8% i 59,8%). Jest to o tyle pozytywne, że wysokie aspiracje zawodowe przekładają się na osiągnięcia naukowe i stanowią pozytywny czynnik motywacyjny do podejmowania regularnego wysiłku edukacyjnego.

Najwyższe odsetki uczniów osiągających bardzo złe wyniki w testach na czytanie i interpretację tekstu występują w Bułgarii, Rumunii, Austrii i Luksemburgu.

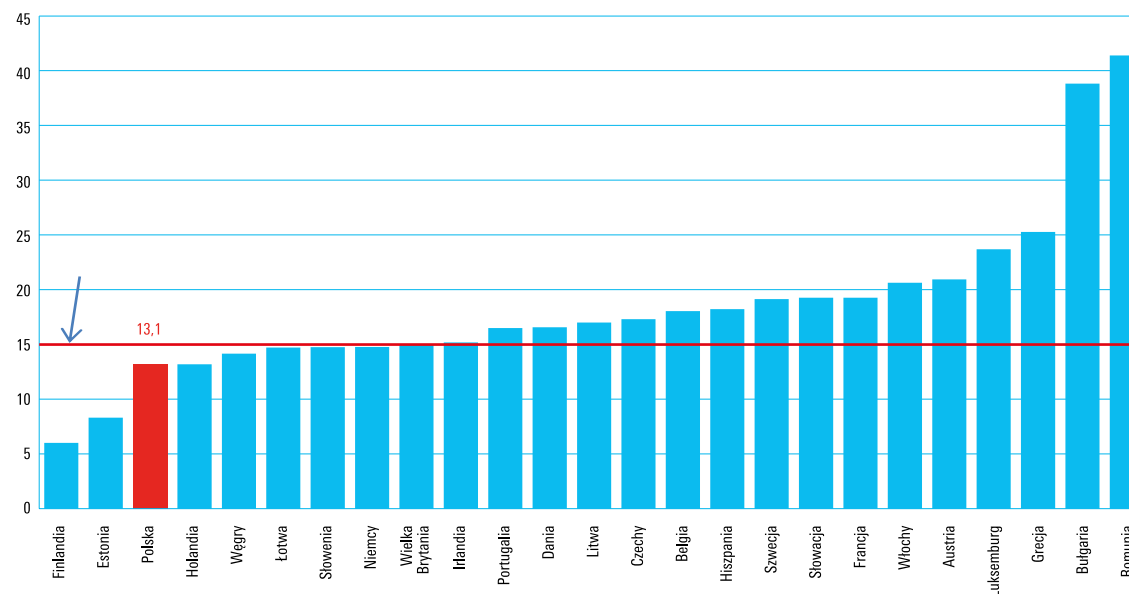
Wykres 2.22. Czytanie i interpretacja – odsetek uczniów z wynikiem poniżej poziomu 2 (2009 r.)

Źródło: Zespół PISA IFIS PAN

Najmniej uczniów osiągających bardzo złe wyniki w naukach przyrodniczych jest w Finlandii, Estonii i Polsce.

Wykres 2.23. Nauki przyrodnicze – odsetek uczniów z wynikiem poniżej poziomu 2 (2009 r.)

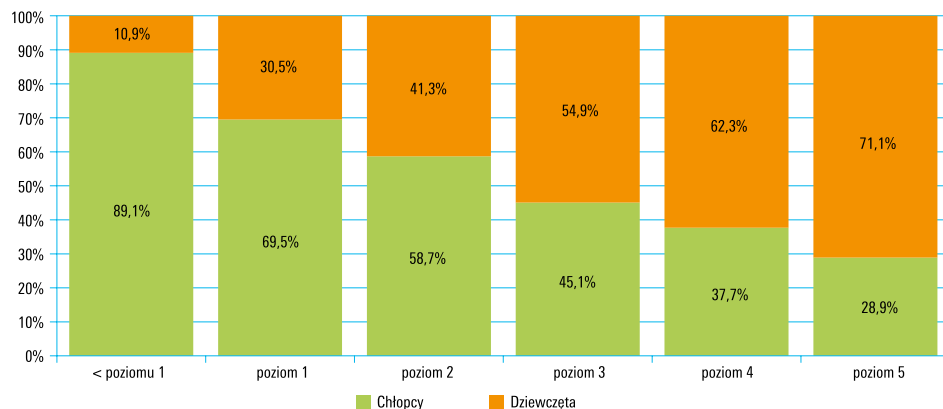

Źródło: Zespół PISA IFIS PAN

³ PISA – Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD.
⁴ Zespół PISA IFIS PAN, Komunikat prasowy z dnia 7 grudnia 2010 r., s. 1.
⁵ OECD, Education at a Glance 2012, s. 81-83.

Zadania z poziomu 5 potrafi rozwiązać ponad dwa razy więcej dziewcząt niż chłopców.

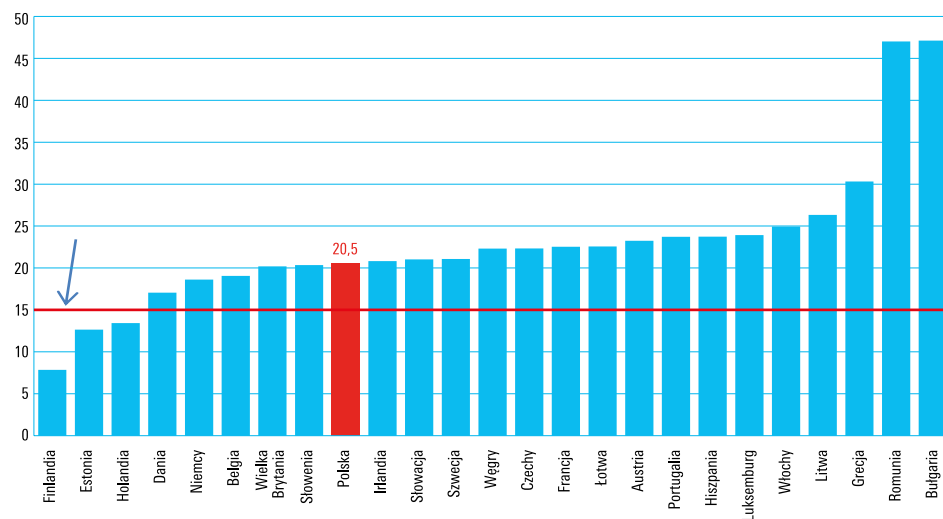
Wykres 2.24. Udział chłopców i dziewcząt na poszczególnych poziomach umiejętności w czytaniu i interpretacji w Polsce w 2009 r.

Opracowanie własne na podstawie danych zespołu PISA IFIS PAN

Co piąty nastolatek w Polsce z testu matematycznego osiąga wyniki, które wskazują na możliwość wystąpienia problemów z dalszym kształceniem.

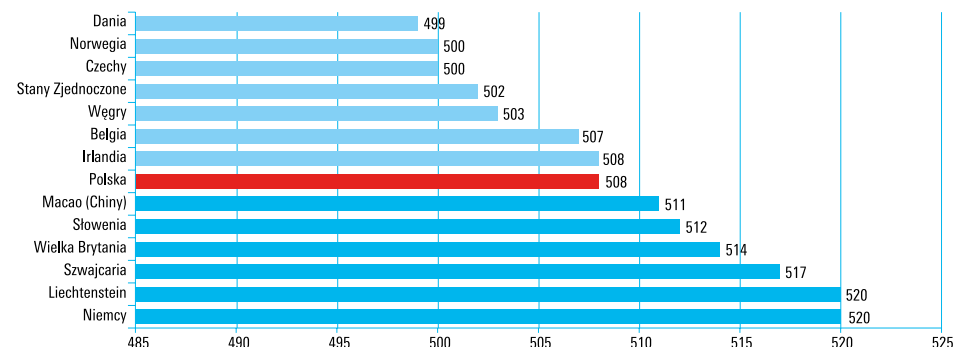
Wykres 2.26. Matematyka – odsetek uczniów z wynikiem poniżej poziomu 2 (2009 r.)

Źródło: Zespół PISA IFIS PAN

Osiągnięcia polskich 15-latków w rozumowaniu w naukach przyrodniczych nie różnią się statystycznie od osiągnięć uczniów z Wielkiej Brytanii, Słowenii, Irlandii, Belgii, Węgier czy Stanów Zjednoczonych.

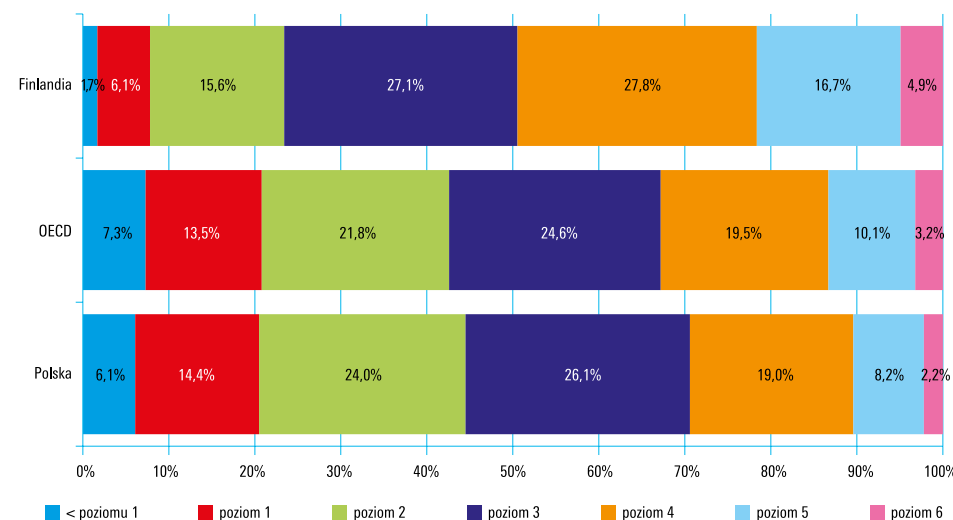
Wykres 2.25. Pozycja Polski wśród krajów uczestniczących w badaniu w 2009 r. – średnie wyniki w naukach przyrodniczych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zespołu PISA IFIS PAN

W porównaniu z Finlandią w Polsce jest o połowę mniej uczniów osiągających z matematyki wyniki dobre i bardzo dobre.

Wykres 2.27. Rozkład procentowy wyników polskich gimnazjalistów na poziomach umiejętności matematycznych w 2009 roku w porównaniu z OECD i Finlandią (Finlandia osiąga najlepsze wyniki wśród krajów UE)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zespołu PISA IFIS PAN

Tabela 2.1. Żłobki i oddziały żłobkowe w miastach i na obszarach wiejskich

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Żłobki	miasto	371	371	373	381	380	392	459
	wieś	0	0	0	0	0	0	3
Oddziały żłobkowe przy przedszkolach	miasto	127	123	128	122	122	119	119
	wieś	3	2	2	1	0	0	0
Miejsca w żłobkach i oddziałach	miasto	25 148	25 805	26 869	29 248	30 614	32 514	36 659
	wieś	71	30	40	25	0	0	55
Dzieci przebywające w ciągu roku	miasto	47 499	50 716	52 354	54 624	55 243	56 907	61 515
	wieś	108	43	48	31	0	0	64
Liczba dzieci w wieku 0-3 lata w Polsce	miasto	810 178	829 743	854 902	897 954	929 258	955 346	967 790
	wieś	608 018	607 903	620 040	642 781	661 321	677 211	700 503

Źródło: GUS

Tabela 2.2. Placówki opieki nad dziećmi do lat 3 (stan w dniu 31.12.2011 r.)

	Placówki	Miejsca
Żłobki	49,9%	77,3%
Oddziały żłobkowe	12,9%	9,5%
Kluby dziecięce	12,9%	4,4%
Inne miejsca	24,3%	8,8%
Razem	100,0%	100,0%

Źródło: GUS

Tabela 2.3. Uczestnictwo w edukacji przedszkolnej

	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
% trzylatków objętych wychowaniem przedszkolnym	29,7%	33,1%	36,1%	41,1%	45,7%	49,8%
% czterolatków objętych wychowaniem przedszkolnym	41,2%	44,4%	48,1%	53,2%	59,4%	64,1%
% pięciolatków objętych wychowaniem przedszkolnym	51,3%	55,9%	57,7%	64,1%	74,8%	81,0%
% sześciolatków w systemie oświaty	98,4%	98,1%	95,7%	95,5%	95,4%	97,3%

Źródło: MEN

Tabela 2.4. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym według miejsca zamieszkania

	Dzieci w wieku 3-6 lat					
	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Polska	55,4%	58,3%	59,2%	63,1%	67,3%	69,9%
Miasto	70,0%	73,5%	74,8%	78,4%	81,5%	83,6%
Wieś	37,2%	39,0%	38,9%	42,7%	48,2%	51,2%

Źródło: GUS

Tabela 2.5. Struktura przedszkoli w miastach i na obszarach wiejskich

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Przedszkola	miasto	5 081	5 154	5 173	5 289	5 533	5 811	6 183
	wieś	2 580	2 575	2 592	2 674	2 825	2 893	3 050
Miejsca	miasto	544 273	552 984	555 775	578 693	612 157	647 018	681 113
	wieś	138 746	141 247	144 074	152 928	166 754	180 361	196 367
Liczba dzieci w wieku 3-6 lat w Polsce	miasto	814 080	804 068	799 458	807 721	827 006	852 049	909 529
	wieś	657 583	634 805	616 557	608 085	609 568	623 089	681 077

Źródło: GUS

Tabela 2.6. Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych w miastach i na obszarach wiejskich

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Oddziały	miasto	1 732	1 817	1 825	1 951	2 073	2 142	2 210
	wieś	7 759	7 701	7 233	7 082	6 930	6 906	6 834
Dzieci	miasto	62 230	64 260	61 539	65 386	75 032	83 134	105 555
	wieś	123 404	121 968	112 674	115 449	127 873	136 599	167 019

Źródło: GUS

Tabela 2.7. Zespoły wychowania przedszkolnego oraz punkty przedszkolne w miastach i na obszarach wiejskich

		2008	2009	2010	2011	
Zespoły	Zespoły	miasto	9	8	15	14
		wieś	74	104	98	92
	Oddziały	miasto	35	10	24	24
		wieś	77	118	107	97
Punkty	Miejsca	miasto	896	191	450	413
		wieś	1 386	1 873	1 804	1 701
	Punkty	miasto	32	161	342	514
		wieś	94	546	779	891
Punkty	Oddziały	miasto	37	200	422	701
		wieś	104	587	860	976
	Miejsca	miasto	715	3 993	8 770	12 936
		wieś	2 070	11 299	16 476	19 054

Źródło: GUS

Tabela 2.8. Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach podstawowych

	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Polska	98,1%	97,6%	96,8%	96,6%	96,7%	96,5%
Miasto	106,5%	106,0%	105,2%	105,1%	105,3%	105,1%
Wieś	88,4%	87,8%	87,0%	86,7%	86,6%	86,2%

Źródło: GUS

Tabela 2.9. Współczynnik skolaryzacji netto w gimnazjach

	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Polska	95,8%	95,6%	95,3%	94,8%	94,3%	93,9%
Miasto	113,1%	113,4%	113,7%	113,2%	113,0%	112,9%
Wieś	74,9%	74,7%	73,9%	73,5%	73,0%	72,4%

Źródło: GUS

Tabela 2.10. Szkoły podstawowe oraz gimnazja w miastach i na obszarach wiejskich

	Rok							
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Szkoły podstawowe	miasto	4 515	4 531	4 567	4 539	4 559	4 578	4 616
	wieś	10 067	9 980	9 769	9 533	9 413	9 349	9 161
Gimnazja	miasto	3 760	3 788	3 813	3 845	3 888	3 921	3 968
	wieś	3 401	3 425	3 451	3 489	3 504	3 521	3 542

Źródło: GUS

Tabela 2.11. Uczniowie w szkołach podstawowych i gimnazjach

	Rok							
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Szkoły podstawowe	miasto	1 523 751	1 455 031	1 391 105	1 347 080	1 318 726	1 303 368	1 314 035
	wieś	1 078 369	1 029 860	984 150	947 354	916 292	888 528	873 370
Gimnazja	miasto	1 052 496	1 000 466	951 853	904 479	867 994	829 364	796 652
	wieś	556 950	541 000	513 599	489 213	468 616	448 109	429 155

Źródło: GUS

Tabela 2.12. Liczba nauczycieli zatrudnionych we wszystkich szkołach i placówkach szkolnych

Rok	Stażysta	Kontraktowy	Mianowany	Dyplomowany	Razem
2006	55 501	95 860	294 868	203 516	649 745
2007	55 401	109 384	250 570	234 654	650 009
2008	52 333	127 360	222 320	254 646	656 659
2009	51 686	129 650	203 321	274 756	659 413
2010	49 903	128 587	190 753	295 830	665 073
2011	51 037	124 889	182 495	310 190	668 611

Źródło: SIO

Tabela 2.13. Procent szkół podstawowych i gimnazjalnych wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do internetu

	Rok							
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Szkoły podstawowe	miasto	86,8%	91,4%	92,7%	95,0%	95,6%	96,0%	96,3%
	wieś	66,6%	76,9%	83,4%	88,4%	90,5%	92,1%	93,3%
Gimnazja	miasto	78,9%	79,2%	81,2%	84,1%	84,1%	84,9%	84,5%
	wieś	75,9%	78,1%	79,9%	81,8%	81,8%	81,1%	80,4%

Źródło: GUS

Tabela 2.14. Liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do internetu przeznaczony do użytku uczniów

	Rok							
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Szkoły podstawowe	miasto	34,91	24,04	20,69	17,50	16,67	15,72	14,95
	wieś	20,55	13,02	10,60	8,59	8,12	7,72	7,45
Gimnazja	miasto	26,87	20,79	17,54	14,69	13,92	13,03	12,27
	wieś	18,72	14,91	12,75	10,56	10,05	9,62	9,20

Źródło: GUS

Tabela 2.15. Szkoły podstawowe i gimnazja specjalne w miastach i na obszarach wiejskich

Rok szkolny	Szkoły podstawowe specjalne		Gimnazja specjalne	
	miasto	wieś	miasto	wieś
1990/1991	607	162	-	-
1995/1996	620	156	-	-
2000/2001	631	149	614	139
2001/2002	616	141	611	144
2002/2003	637	146	647	158
2003/2004	634	145	651	162
2004/2005	632	138	655	154
2005/2006	634	138	654	152
2006/2007	640	138	665	155
2007/2008	644	146	660	156
2008/2009	632	144	662	162
2009/2010	635	142	659	162
2010/2011	634	146	661	161

Źródło: GUS

Tabela 2.16. Oddziały specjalne i klasy integracyjne w szkołach podstawowych i gimnazjach w Polsce

Rok szkolny	Szkoły podstawowe		Gimnazja	
	oddziały specjalne	klasy integracyjne	oddziały specjalne	klasy integracyjne
1990/1991	1 379	-	-	-
1995/1996	699	515	-	-
2000/2001	284	1 548	146	234
2001/2002	238	1 899	197	422
2002/2003	214	2 326	185	575
2003/2004	229	2 727	194	798
2004/2005	229	3 004	202	1 000
2005/2006	201	3 275	180	1 174
2006/2007	196	3 424	174	1 394
2007/2008	209	3 306	143	1 446
2008/2009	165	3 150	161	1 503
2009/2010	293	3 281	201	1 644
2010/2011	196	3 927	196	2 083

Źródło: GUS

Tabela 2.17. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach podstawowych oraz gimnazjach w roku szkolnym 2011/2012

Uczniowie:	Przedszkole		Szkoła podstawowa		Gimnazjum	
	brak specyfiki	specjalna	brak specyfiki	specjalna	brak specyfiki	specjalna
z niepełnosprawnościami sprzężonymi	1 220	968	3 312	5 591	1 989	3 356
niewidomi	33	21	44	82	28	68
słabo widzący	355	175	2 238	193	1 334	199
niesłyszący	156	59	198	449	107	391
słabo słyszący	618	30	3 087	265	1 904	266
z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	937	0	11 310	7 845	10 201	10 586
z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym	1 379	747	2 845	7 575	1 950	7 157
niedostosowani społecznie	0	0	231	371	242	3 134
zagrożeni niedostosowaniem społecznym	0	0	1 137	538	1 069	1 788
zagrożeni uzależnieniem	0	0	2	14	55	115
z zaburzeniami zachowania	0	0	3 015	373	1 979	866
przewlekłe choroby	0	0	781	71	0	0
z zaburzeniami psychicznymi	0	0	223	16	0	0
z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	2 151	276	3 834	113	1 883	131
z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	2 601	566	2 980	287	831	50
Razem	9 450	2 842	35 237	23 783	23 572	28 107

Źródło: SIO

Tabela 2.18. Średnie osiągnięcia uczniów kończących szkołę podstawową według płci

	Chłopcy		Dziewczęta	
	2009	2010	2009	2010
Cały test	2009	21,94	23,38	23,38
	2010	23,73	25,43	25,43
	2011	24,68	25,89	25,89
	2012	22,17	23,36	23,36
Czytanie	2009	7,53	7,71	7,71
	2010	7,27	7,47	7,47
	2011	8,15	8,42	8,42
	2012	6,15	6,34	6,34
Pisanie	2009	4,29	5,72	5,72
	2010	4,8	5,87	5,87
	2011	4,96	5,99	5,99
	2012	5,31	6,48	6,48

Źródło: CKE

Tabela 2.19. Średnie osiągnięcia uczniów kończących szkołę podstawową w miastach i na obszarach wiejskich

		Wieś	Miasto do 20 tys. mieszkańców	Miasto od 20 do 100 tys. mieszkańców	Miasto powyżej 100 tys. mieszkańców
		2009	2010	2009	2010
Cały test	2009	21,60	22,06	23,16	24,50
	2010	23,50	23,95	25,15	26,41
	2011	24,44	24,66	25,67	26,81
	2012	21,73	22,13	23,18	24,68
Czytanie	2009	7,39	7,50	7,75	8,00
	2010	7,16	7,28	7,48	7,70
	2011	8,07	8,21	8,41	8,61
	2012	5,94	6,12	6,40	6,76
Pisanie	2009	4,68	4,82	5,12	5,55
	2010	5,05	5,15	5,48	5,81
	2011	5,37	5,31	5,48	5,72
	2012	5,69	5,75	5,94	6,27
Rozumowanie	2009	3,59	3,67	3,89	4,16
	2010	4,99	5,10	5,36	5,65
	2011	5,07	5,13	5,40	5,67
	2012	3,93	3,97	4,17	4,47
Korzystanie z informacji	2009	2,32	2,39	2,51	2,64
	2010	2,25	2,31	2,45	2,57
	2011	2,26	2,27	2,33	2,40
	2012	2,67	2,74	2,86	3,00
Wykorzystywanie wiedzy w praktyce	2009	3,63	3,69	3,90	4,15
	2010	4,06	4,11	4,38	4,68
	2011	3,67	3,75	4,06	4,40
	2012	3,48	3,55	3,81	4,18

Źródło: CKE

Tabela 2.20. Średnie osiągnięcia uczniów szkół gimnazjalnych według płci

		Chłopcy		Dziewczęta	
		2009	2010	2009	2010
Część humanistyczna	2009	29,41	33,97	31,42	35,95
	2010	28,72	31,99	30,80	36,15
	2011	23,61	27,05	29,45	35,45
	2012	25,59	26,47	30,18	37,39
Część matematyczno-przyrodnicza	2009	23,89	23,91	23,78	31,41
	2010	23,48	23,77	23,76	30,75
	2011	29,86	31,42	32,41	36,07
	2012	29,01	30,78	34,55	39,97
Język angielski	2009	27,23	29,37	33,34	37,09
	2010	31,13	34,96	34,55	39,97
	2011	27,16	31,57	33,34	37,09
	2012	25,59	29,70	33,34	37,09

Źródło: CKE

Tabela 2.21. Średnie osiągnięcia uczniów szkół gimnazjalnych w miastach i na obszarach wiejskich

		Wieś	Miasto do 20 tys. mieszkańców	Miasto od 20 do 100 tys. mieszkańców	Miasto powyżej 100 tys. mieszkańców
Część humanistyczna	2009	30,88	30,89	31,85	33,32
	2010	29,51	29,51	30,68	31,95
	2011	24,65	24,33	25,44	26,98
Część matematyczno- przyrodnicza	2009	24,96	25,02	26,38	28,13
	2010	22,93	23,03	24,18	25,77
	2011	22,92	22,76	23,76	25,28
Język angielski	2009	27,89	29,74	32,02	33,90
	2010	26,87	28,91	31,50	33,38
	2011	25,11	27,26	29,89	32,01
Język niemiecki	2009	32,38	32,68	33,37	34,68
	2010	28,65	28,83	29,94	31,16
	2011	27,07	27,16	27,98	29,61
Język francuski	2009	29,37	30,25	30,68	38,22
	2010	27,96	26,22	29,02	37,78
	2011	24,36	21,00	25,16	37,18
Język rosyjski	2009	37,00	30,64	29,94	25,45
	2010	30,75	26,09	22,04	19,12
	2011	29,97	25,30	21,99	19,00
Język hiszpański	2009		17,00	34,00	35,24
	2010			38,00	38,51
	2011			27,00	36,68

Źródło: CKE

Opieka zdrowotna

Sytuacja zdrowotna dzieci wpływa nie tylko na ich rozwój fizyczno-psychologiczny, ale jest również podstawą, na której opiera się jakość życia przyszłych dorosłych pokoleń. Oznacza to, że stopień i sposób dbania o zdrowie dzieci przekłada się bezpośrednio na kondycję przyszłego społeczeństwa. Dlatego też tak istotne jest stałe monitorowanie stanu zdrowia dzieci oraz podejmowanie działań mających na celu zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej gwarantującej odpowiednią jakość i dostępność.

Umieralność dzieci

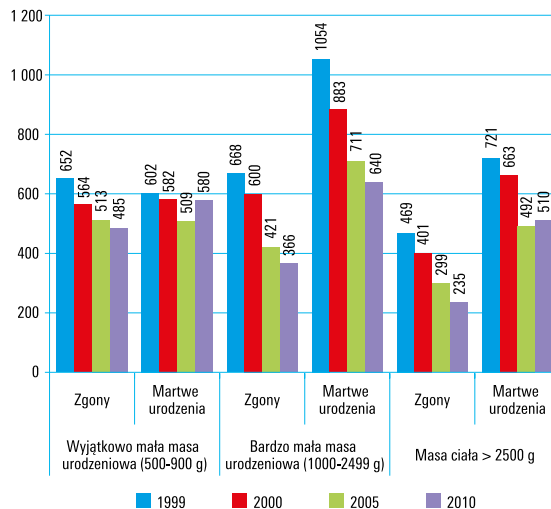
Istotnym wskaźnikiem jakości opieki zdrowotnej jest umieralność noworodków. W porównaniu z rokiem 1999 umieralność noworodków znacząco spadła, choć najmniejsze spadki odnotowano wśród noworodków z najniższą masą urodzeniową. Mimo obserwowalnego spadku, zarówno zgonów, jak i urodzeń martwych w tej grupie, niepokojąca pozostaje ogólna liczba urodzeń dzieci z bardzo małą masą ciała. Więcej zgonów jest wśród chłopców niż dziewcząt oraz w miastach niż na terenach wiejskich, zaś najczęstszą ich przyczyną są stany chorobowe rozpoczynające się w okresie okołoporodowym. Liczba zgonów wśród chłopców w porównaniu do dziewcząt osiąga porównywalny poziom od ok. 4 miesiąca życia. Oznacza to, że głównym problemem, zarówno wśród ogółu dzieci, jak i w grupie chłopców, jest umieralność w pierwszych godzinach i dniach życia. Opieka prenatalna oraz wczesna diagnostyka wydaje się więc być priorytetową sprawą wśród problematyki zdrowotnej najmłodszych, tym bardziej, że stany chorobowe rozpoczynające się w okresie okołoporodowym są najczęstszą przyczyną zgonów dzieci w Polsce.

Szczepienia

Działania profilaktyczne związane ze szczepieniami realizowane są w Polsce wśród dzieci dwutorowo. Z jednej strony dzieci podlegają szczepieniom ochronnym, które są obowiązkowe ze względu na ciężki przebieg choroby wśród najmłodszych. Z drugiej zaś istnieją tzw. szczepienia zalecane, których wykonanie zależy od indywidualnych potrzeb dziecka i decyzji jego opiekunów. Jeśli chodzi o szczepienia ochronne, to ich poziom realizacji jest wysoki i zadowalający. W znaczącej większości przypadków poziom wyszczepialności dzieci i młodzieży przekracza 90,0%. Od 2000 roku w Polsce wyraźnie zwiększyła się liczba wykonywanych szczepień zalecanych, jednak ich poziom nadal jest bardzo niski. Postuluje się, by część szczepień zalecanych została włączona do grupy szczepień ochronnych, szczególnie jeśli chodzi o przeciwdziałanie chorobom meningokokowym oraz wywołanym przez pneumokoki.

Umieralność okołoporodowa noworodków zmniejsza się.

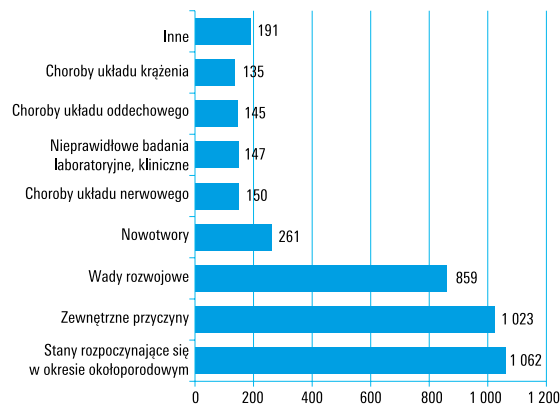
Wykres 3.1. Zgony i umieralność okołoporodowa noworodków według masy ciała

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Matki i Dziecka

Najczęstszą przyczyną zgonów dzieci są stany rozpoczynające się w okresie okołoporodowym.

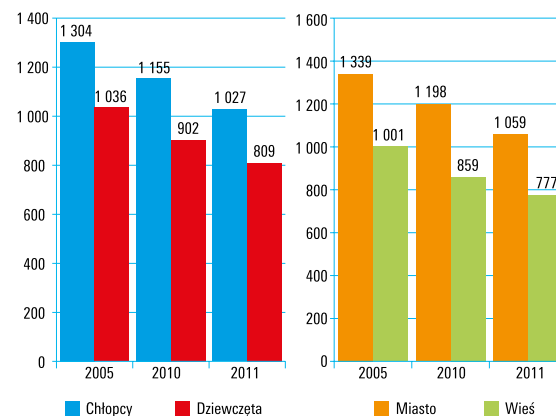
Wykres 3.4. Liczba zgonów dzieci (0-19) według wybranych klas przyczyn w 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mniej zgonów niemowląt odnotowuje się na wsi i wśród dziewcząt.

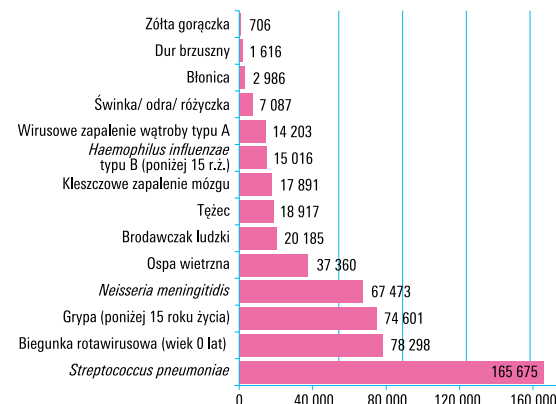
Wykres 3.2. i Wykres 3.3. Liczba zgonów niemowląt według płci i miejsca zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Choć z roku na rok zwiększa się liczba wykonywanych szczepień zalecanych, ich poziom jest nadal bardzo niski.

Wykres 3.5. Liczba wykonanych szczepień zalecanych u dzieci i młodzieży w wieku 0-19 lat w 2011 r. (osoby, które w roku sprawozdawczym otrzymały dawkę szczepionki zamykającą cykl szczepienia pierwotnego, podstawowego lub stanowiącą którąś z kolejnych dawek przypominających).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zakładu Epidemiologii NIZP

Ocena stanu zdrowia

Jednym z elementów określających kondycję zdrowotną najmłodszego pokolenia jest samoocena stanu zdrowia. Zarówno wśród chłopców, jak i dziewcząt panuje przekonanie, iż ich stan zdrowia jest dobry lub bardzo dobry (na poziomie bardzo dobrym lub dobrym swój stan zdrowia ocenia 91,6% chłopców oraz 92,8% dziewcząt). Jednak formułując wnioski na temat kondycji zdrowotnej dzieci należy wziąć pod uwagę dane dotyczące również innych elementów, m.in. występowanie długotrwałych problemów zdrowotnych lub liczbę dzieci przebywających w ciągu roku w szpitalach. A w tym przypadku sytuacja nie wygląda już tak optymistycznie.

Długotrwałe problemy zdrowotne występują w największym natężeniu pomiędzy 5 a 14 rokiem życia, przy czym częściej borykają się z nimi chłopcy. Wynikają one przeważnie z chorób przewlekłych, wśród których najczęściej występującymi są: alergie, choroby oka oraz astma.

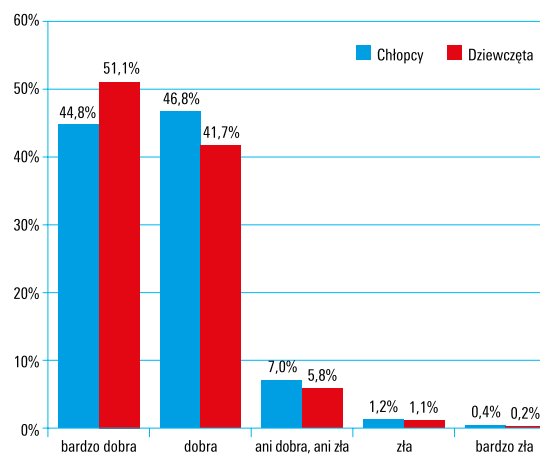
Choroby zakaźne

Do najbardziej powszechnych chorób zakaźnych wśród najmłodszych należy grypa, przy czym od 2009 roku można obserwować wzrost liczby zachorowań u dzieci do 14 roku życia. Dość liczne zachorowania mają również miejsce w przypadku biegunki, zapalenia żołądkowo-jelitowego oraz wirusowego zakażenia jelitowego u dzieci do lat 2.

Analizując zachorowania dzieci na choroby zakaźne warto zwrócić uwagę, iż niektóre choroby o wiele częściej dotyczą najmłodszą część populacji Polaków niż starsze pokolenia. Do chorób tych można zaliczyć: lambliozę, szkarlatynę, ospę wietrzną, odrę, różyczkę i świnkę. Dość duża liczba zachorowań wśród dzieci ma miejsce również w przypadku choroby meningokokowej, salmonellozy i wirusowego zapalenia opon mózgowych. Jednocześnie część z tych chorób niejednokrotnie ma przebieg ciężki lub może wiązać się z poważnymi powikłaniami zdrowotnymi. Konieczna tym samym wydaje się zarówno profilaktyka związana ze szczepieniami zalecanymi dla dzieci, jak i działalność edukacyjna skierowana do rodziców oraz nauczycieli.

Znacząca większość dzieci dobrze ocenia swój stan zdrowia.

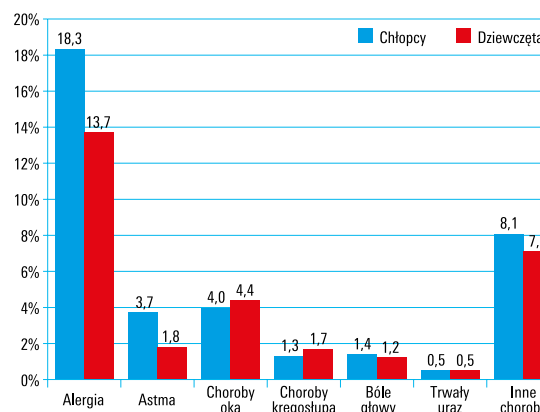
Wykres 3.6. Średnia samoocena stanu zdrowia wśród chłopców i dziewcząt w 2009 r. (dzieci w wieku 0-14 lat)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najczęściej występującymi chorobami przewlekłymi u dzieci są: alergia, astma oraz choroby oka.

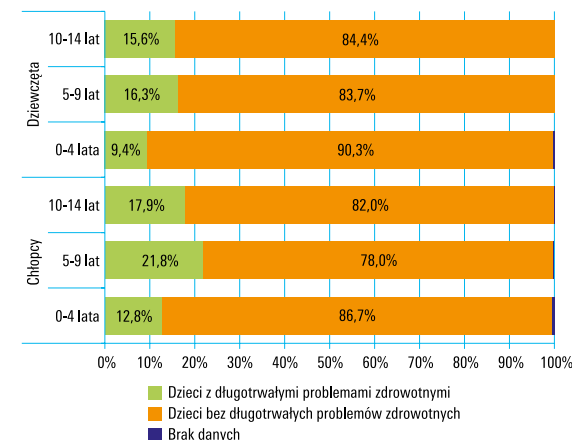
Wykres 3.8. Chłopcy i dziewczęta według zachorowań na wybrane choroby przewlekłe w 2010 r. (średni procent chłopców i dziewcząt chorujących przewlekłe w wieku 0-14 lat)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

U ponad 21% chłopców w wieku od 5 do 9 roku życia występują długotrwałe problemy zdrowotne.

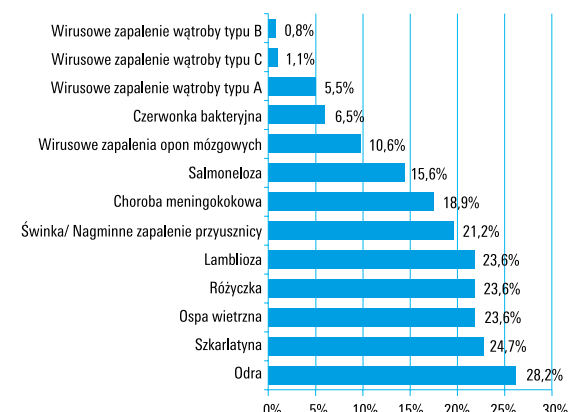
Wykres 3.7. Dzieci według występowania długotrwałych problemów zdrowotnych w 2009 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dzieci i młodzież częściej niż reszta populacji chorują na: odrę, szkarlatynę, ospę wietrzną i różyczkę.

Wykres 3.9. Udział zachorowań dzieci i młodzieży w ogóle zachorowań w populacji na wybrane choroby zakaźne w 2010 r. (dzieci i młodzież do 19 roku życia)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zakładu Epidemiologii NIZP

Badania profilaktyczne

Jednym ze sposobów monitorowania stanu zdrowia dziecka jest przeprowadzanie badań profilaktycznych, zwanych bilansami. Badania te przeprowadzane są w konkretnych grupach wiekowych: wśród noworodków, 2-latków, 4-latków, 6-latków, 10-latków, 13-latków, 16-latków i 18-latków. Mają one na celu nie tylko ocenę stanu zdrowia dziecka, lecz również wczesne wykrycie wszelkich nieprawidłowości zdrowotnych i rozwojowych. Niestety we wszystkich grupach wiekowych procent dzieci przebadanych jest niezadowalający.

Wśród 2-latków w 2011 roku badaniom poddano 76,3% ogółu dzieci w tym wieku, ale 4-latków już tylko 67,0%. Nieco lepiej wygląda sytuacja wśród dzieci w wieku 6, 10 i 13 lat, których w 2011 roku przebadano odpowiednio 78,6%, 79,6% oraz 75,9%. Obniżenie poziomu zbadanych dzieci następuje ponownie w wieku 16 i 18 lat, przy czym ostatnia ze wskazanych grup odznacza się najniższym odsetkiem realizacji badań bilansowych ze wszystkich analizowanych grup (w roku 2011 zbadano 67,0% ogółu 16-latków i 53,1% ogółu osób w wieku 18-19 lat).

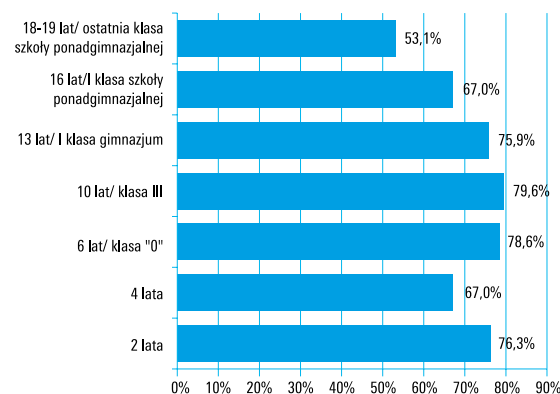
Liczba uczniów zbadanych na terenie szkoły jest stosunkowo niska niezależnie od tego, czy jest to szkoła podstawowa, gimnazjalna czy też ponadgimnazjalna (udział dzieci zbadanych na terenie szkoły w ogóle zbadanych dzieci w wieku 6 lat, 13 lat i 18-19 lat wynosi: 6,7%, 11,8% i 7,3%).

W szkołach opieka nad dziećmi najczęściej odbywa się na terenie gabinetów lekarskich, pedagogicznych, stomatologicznych oraz logopedycznych. Szkoły podstawowe dysponują 18 504 gabinetami, przy czym większość z nich znajduje się na terenie szkół miejskich. Znaczącą liczbę gabinetów stanowią gabinety profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej oraz gabinety pedagogów i logopedów. Najmniej natomiast, zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich, jest gabinetów lekarskich i stomatologicznych.

W przypadku szkół gimnazjalnych należy zwrócić uwagę na dość niską ogólną liczbę gabinetów oraz na znacząco duże różnice między miastami a obszarami wiejskimi.

Liczba dzieci przebadanych w ramach badań profilaktycznych spada wraz z wiekiem.

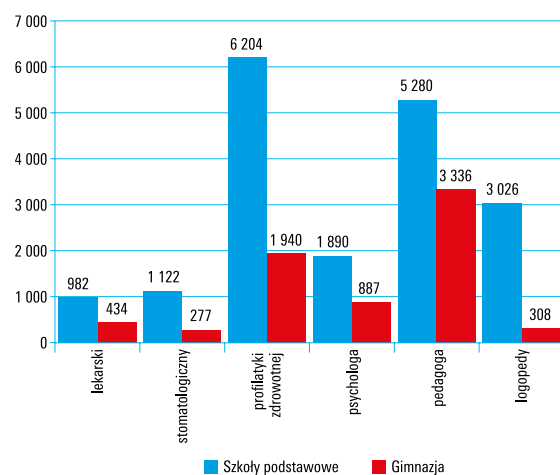
Wykres 3.10. Procent dzieci i młodzieży zbadanej w ramach badań profilaktycznych (stan w dniu 31.12.2011 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez CSIOZ

Na terenie szkół podstawowych najwięcej jest gabinetów profilaktyki zdrowotnej.

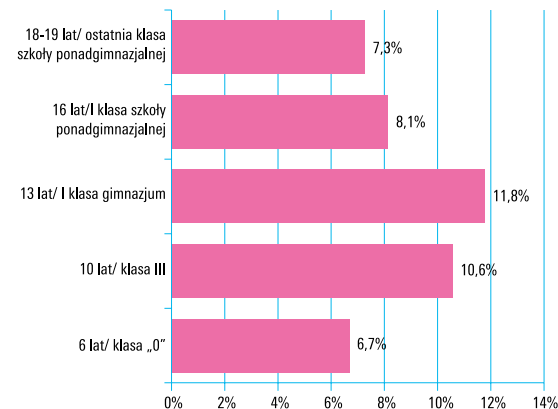
Wykres 3.12. Liczba gabinetów medycznych i pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach podstawowych i gimnazjalnych w roku szkolnym 2010/2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie szkół badany jest niewielki procent dzieci w ramach badań profilaktycznych.

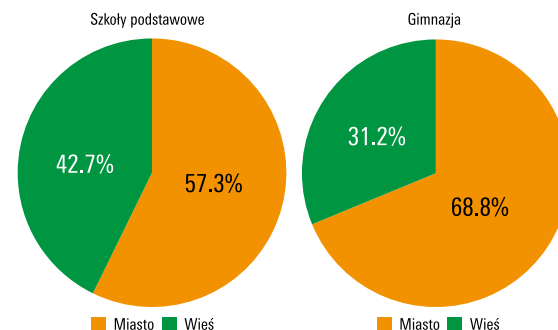
Wykres 3.11. Procent dzieci i młodzieży zbadanej na terenie szkoły w ramach badań profilaktycznych (stan w dniu 31. 12. 2011 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez CSIOZ

Zdecydowana większość szkolnych gabinetów medycznych i pomocy psychologiczno-pedagogicznej znajduje się mieście.

Wykres 3.13. i Wykres 3.14. Procent gabinetów medycznych i pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach podstawowych i gimnazjach według miejsca zamieszkania w roku szkolnym 2010/2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dostępność opieki medycznej

W polskich szpitalach dla dzieci dostępnych jest ok. 30 tys. łóżek (od roku 2009 ich liczba zmalała o 8,2%). Jednocześnie w ciągu roku szpitale przyjmują ponad milion najmłodszych pacjentów, a ich liczba systematycznie rośnie (w 2011 roku do szpitala przyjęto o 328 tys. dzieci więcej niż w 2007). Największy odsetek dzieci objętych leczeniem szpitalnym obejmował dzieci do 4 roku życia – 15,6%.

Istotnym wyznacznikiem jakości i dostępności opieki zdrowotnej dzieci jest liczba lekarzy pediatrów, a ta sukcesywnie maleje od roku 2005. W roku 2010 odnotowano spadek liczby lekarzy zatrudnionych w placówkach opieki zdrowotnej, jak i zakładach opieki zdrowotnej w porównaniu z rokiem 2005 o 1 611 lekarzy. Wynikać to może z faktu, iż część obowiązków i uprawnień lekarzy pediatrów zostało przekazanych lekarzom ogólnym. To zaś powoduje mniejsze zainteresowanie lekarzy w zakresie kształcenia się w tym obszarze. Taki stan rzeczy nie do końca wydaje się być uzasadniony, szczególnie jeśli weźmiemy pod uwagę dane dotyczące liczby dzieci przewlekle chorych.

Większość pediatrów pracuje w placówkach ochrony zdrowia i posiada specjalność I lub II stopnia.

Liczba łóżek przeznaczonych dla dzieci w szpitalach sukcesywnie spada od 2009 roku, zaś liczba młodych pacjentów wzrasta.

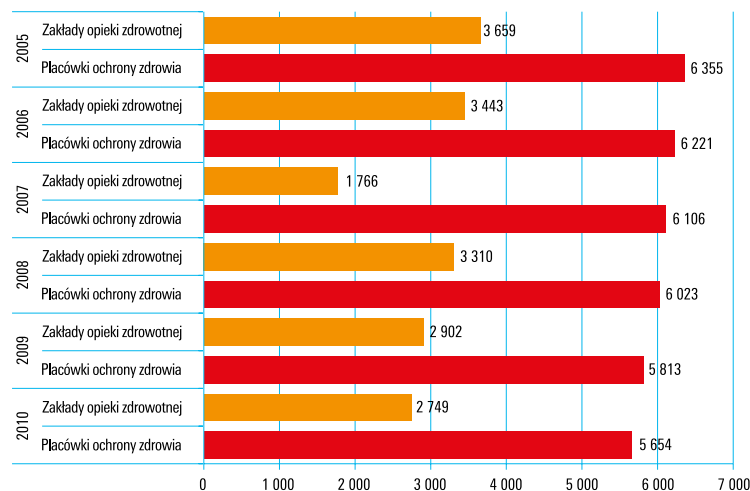
Wykres 3.15. i Wykres 3.16., Liczba dzieci przyjętych w ciągu roku do szpitala oraz liczba łóżek przeznaczonych dla dzieci

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez CSIOZ

Liczba lekarzy pediatrów sukcesywnie spada od 2005 roku.

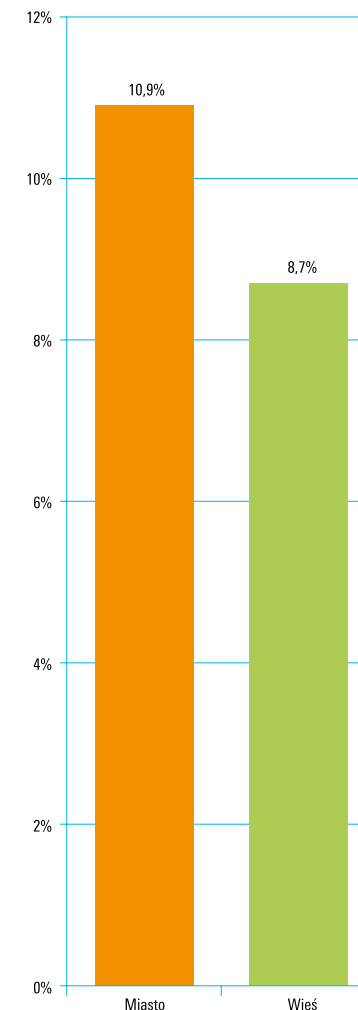
Wykres 3.18. Liczba lekarzy pediatrów w placówkach ochrony zdrowia i zakładach opieki zdrowotnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych CSIOZ

Hospitalizacji poddawane są częściej dzieci z miast niż z obszarów wiejskich.

Wykres 3.17. Procent dzieci z miast i obszarów wiejskich przebywających w ciągu roku w szpitalu z noclegiem w 2009 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 3.1. Samoocena stanu zdrowia dzieci w 2009 r.

		Ocena				
		bardzo dobra	dobra	ani dobra, ani zła	zła	bardzo zła
Chłopcy	0-4 lata	53,4%	38,8%	6,7%	1,2%	-
	5-9 lat	39,9%	51,4%	6,5%	1,7%	0,5%
	10-14 lat	41,1%	50,1%	7,8%	0,8%	0,2%
Dziewczęta	0-4 lata	59,2%	35,9%	3,8%	0,9%	0,1%
	5-9 lat	47,6%	43,6%	6,6%	1,8%	0,4%
	10-14 lat	46,4%	45,7%	7,1%	0,7%	0,1%

Źródło: GUS

Tabela 3.2. Dzieci według występowania długotrwałych problemów zdrowotnych w 2009 r.

		Dzieci z długotrwałymi problemami zdrowotnymi		
		Dzieci z długotrwałymi problemami zdrowotnymi	Dzieci bez długotrwałych problemów zdrowotnych	Brak danych
Chłopcy	0-4 lata	12,8%	86,7%	0,5%
	5-9 lat	21,8%	78,0%	0,2%
	10-14 lat	17,9%	82,0%	0,1%
Dziewczęta	0-4 lata	9,4%	90,3%	0,3%
	5-9 lat	16,3%	83,7%	-
	10-14 lat	15,6%	84,4%	-

Źródło: GUS

Tabela 3.3. Dzieci według wybranych chorób przewlekłych w 2009 r.

		Liczba pacjentów						
		Alergia	Astma	Choroby oka	Choroby kregosłupa	Bóle głowy	Trwały uraz	Inne choroby
Chłopcy	0-4 lata	17,4%	1,2%	1,8%	0,2%	-	0,4%	8,5%
	5-9 lat	21,7%	5,4%	3,1%	1,2%	0,7%	0,2%	9,1%
	10-14 lat	15,9%	4,6%	7,0%	2,5%	2,1%	0,9%	6,7%
Dziewczęta	0-4 lata	10,6%	1,1%	2,0%	0,5%	0,1%	0,2%	7,1%
	5-9 lat	16,8%	2,6%	3,7%	1,4%	0,8%	0,5%	7,2%
	10-14 lat	13,8%	1,8%	7,5%	3,2%	2,8%	0,8%	7,1%

Źródło: GUS

Tabela 3.4. Dzieci w szpitalu według liczby pacjentów i dostępnych łóżek

Lata	Łóżka		Liczba pacjentów	
	Stan w dniu 31.12	w dniu 31. XII. roku poprzedniego	przyjętych w ciągu roku	
2007	24 153	11 328	1 024 969	
2008	33 975	10 069	1 072 030	
2009	33 833	10 832	1 039 975	
2010	31 367	14 312	1 260 707	
2011	31 071	11 890	1 353 148	

Źródło: CSIOZ

Tabela 3.5. Dzieci w wieku 0-14 lat przebywające w szpitalu z noclegiem w 2009 r.

	Ogółem	Płeć		Miejsce zamieszkania	
		chłopcy	dziewczęta	miasta	wieś
Ogółem	9,9%	10,3%	9,5%	10,9%	8,7%
0-4 lata	15,6%	16,1%	15,0%	15,0%	16,3%
5-9 lat	8,2%	8,6%	7,9%	10,1%	5,9%
10-14 lat	6,0%	6,2%	5,8%	7,2%	4,5%

Źródło: GUS

Tabela 3.6. Profilaktyczne badania dzieci i młodzieży – stan na 31.12.2011 r.

	Liczba dzieci podlegających badaniu	Liczba dzieci zbadanych	w tym liczba uczniów zbadanych na terenie szkoły
2 lata	362 460	276 466	-
4 lata	336 350	225 455	-
6 lat/ klasa „0”	332 838	261 466	17 537
10 lat/ klasa III	336 177	267 447	28 291
13 lat/ I klasa gimnazjum	367 893	279 197	32 871
16 lat/I klasa szkoły ponadgimnazjalnej	390 417	261 582	21 275
18-19 lat/ ostatnia klasa szkoły ponadgimnazjalnej	557 149	295 788	21 495

Źródło: CSIOZ

Tabela 3.7. Liczba gabinetów medycznych i pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach podstawowych i gimnazjalnych w roku szkolnym 2010/2011

		Liczba gabinetów					
		lekarski	stomatologa	profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej	psychologa	pedagoga	logopedy
Szkoły podstawowe	miasto	609	561	3102	945	3369	2008
	wieś	373	561	3102	945	1911	1018
Gimnazja	miasto	315	224	1399	717	2049	235
	wieś	119	53	541	170	1287	73

Źródło: GUS

Tabela 3.8. Liczba lekarzy pediatrów w placówkach ochrony zdrowia i zakładach opieki zdrowotnej

Rok		Ogółem	I stopnia	II stopnia	Specjalności
2010	Placówki ochrony zdrowia	5 654	2 438	2 812	404
	Zakłady opieki zdrowotnej	2 749	807	1 648	294
2009	Placówki ochrony zdrowia	5 813	2 581	2 904	328
	Zakłady opieki zdrowotnej	2 902	891	1 760	251
2008	Placówki ochrony zdrowia	6 023	2 701	3 068	254
	Zakłady opieki zdrowotnej	3 310	971	1 927	212
2007	Placówki ochrony zdrowia	6 106	2 804	3 108	194
	Zakłady opieki zdrowotnej	1 766	262	1 279	225
2006	Placówki ochrony zdrowia	6 221	2 962	3 166	93
	Zakłady opieki zdrowotnej	3 443	1 255	2 104	84
2005	Placówki ochrony zdrowia	6 355	3 198	3 091	66
	Zakłady opieki zdrowotnej	3 659	1 468	2 130	61

Źródło: CSIOZ

Tabela 3.9. Zgony i umieralność okołoporodowa według masy ciała

Rok	Wyjątkowo mała masa urodzeniowa (500-999 g)		Bardzo mała masa urodzeniowa (1000-2499 g)		Masa ciała > 2500 g	
	Zgony	Martwe urodzenia	Zgony	Martwe urodzenia	Zgony	Martwe urodzenia
1999	652	602	668	1 054	469	721
2000	564	582	600	883	401	663
2001	580	556	521	893	338	593
2002	591	468	452	761	298	531
2003	576	462	447	743	288	508
2004	534	485	479	749	266	519
2005	513	509	421	711	299	492
2006	601	559	389	720	234	511
2007	614	575	383	738	250	526
2008	583	612	367	814	265	511
2009	652	668	369	648	239	422
2010	485	580	366	640	235	510

Źródło: CSIOZ

Tabela 3.10. Liczba zgonów niemowląt według płci i miejsca zamieszkania

	2005	2010	2011		2005	2010	2011
Chłopcy	1 304	1 155	1 027	Miasto	1 339	1 198	1 059
Dziewczęta	1 036	902	809	Wieś	1 001	859	777

Źródło: GUS

Tabela 3.11. Liczba zgonów dzieci według klas przyczyn w 2010 r.

Klasa przyczyn	0 lat	1-4 lat	5-9 lat	10-14 lat	15-19 lat
Ogółem	2 057	330	210	297	1 079
Choroby zakaźne i inwazyjne	43	21	8	7	11
Nowotwory	13	52	45	55	96
Choroby krwi, narządów krwiotwórczych i niektóre inne choroby przebiegające z udziałem mechanizmów autoimmunologicznych	6	4	1	1	4
Zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywienia i przemiany metabolicznej	16	5	6	6	10
Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania	-	-	-	-	-
Choroby układu nerwowego	12	23	23	33	59
Choroby ucha i wyrostka sutkowatego	-	-	-	-	-
Choroby układu krążenia	37	17	8	16	57
Choroby układu oddechowego	51	34	13	20	27
Choroby układu trawiennego	3	4	1	5	12
Choroby skóry i tkanki podskórnej	-	-	1	-	-
Choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej	-	-	1	1	2
Choroby układu moczowo-płciowego	1	3	1	2	3
Ciąża, poród i połóg	-	-	-	-	2
Stany rozpoczynające się w okresie okołoporodowym	1 059	2	1	-	-
Wady rozwojowe wrodzone, zniekształcenia i aberracje chromosomowe	699	84	28	21	27
Objawy, cechy chorobowe oraz nieprawidłowe wyniki badań laboratoryjnych i klinicznych	79	11	8	10	39
Zewnętrzne przyczyny zgonu	38	70	65	120	730

Źródło: GUS

Tabela 3.12. Zachorowania na choroby zakaźne i zatrucia u dzieci

	2012*	2011	2010	2009
Bakteryjne zakażenia jelitowe u dzieci do lat 2 wywołane przez: E. coli biegunkotwórczą, E. coli enterokrwotoczną, E. coli inną i BNO, Campylobacter, Y. enterocolitica lub pseudotuberculosis, inne określone i nieokreślone	1 675	2 143	2 624	2 869
Bakteryjne zatrucia pokarmowe u dzieci do lat 2: gronkowcowe, jadem kiełbasianym, wywołane przez Cl. Perfringens, inne określone i nieokreślone	56	106	100	109
Wirusowe zakażenia jelitowe u dzieci do lat 2	15 936	21 205	15 839	16 460
Biegunka i zapalenie żołądkowo-jelit. BNO u dzieci do lat 2	11 133	13 057	11 571	11 882
Ostre porażenia wiotkie u dzieci w wieku 0-14 lat	27	37	44	41
Grypa i podejrzenia grypy u dzieci w wieku 0-14 lat	420 816	499 857	242 274	398 434
Grypa wywołana nowym wirusem A(H1N1) u dzieci w wieku 0-14 lat	-	239	45	795

* stan na 15.10.2012 r.

Źródło: Zakład Epidemiologii NIZP

Tabela 3.13. Udział zachorowań dzieci w ogóle zachorowań w populacji na wybrane choroby zakaźne w 2010 r.

Wybrane choroby zakaźne	Wiek dzieci			
	0-4 lata	5-9 lat	10-14 lat	15-19
Salmonelloza	42,2%	11,8%	4,6%	3,7%
Czerwonka bakteryjna	13,3%	5,9%	3,3%	3,3%
Lamblioza	25,2%	28,4%	26,5%	14,4%
Szkarlatyna	37,7%	50,5%	8,7%	1,7%
Choroba meningokokowa	55,0%	7,4%	2,6%	10,5%
Wirusowe zapalenia opon mózgowych	5,4%	10,6%	9,8%	16,6%
Ospa wietrzna	39,7%	41,8%	10,4%	2,5%
Odra	46,2%	23,1%	-	15,4%
Różyczka	35,6%	36,9%	13,1%	8,9%
Wirusowe zapalenie wątroby typu A	3,2%	5,8%	3,2%	9,7%
Wirusowe zapalenie wątroby typu B	0,8%	-	-	0,8%
Wirusowe zapalenie wątroby typu C	0,1%	0,1%	0,2%	4,0%
Świnka/ Nagminne zapalenie przyusznic	20,4%	34,9%	19,2%	10,3%

Źródło: Zakład Epidemiologii NIZP

Tabela 3.14. Szczepienia ochronne dzieci i młodzieży (stan na 31 grudnia – w % dzieci i młodzieży w danej grupie wieku posiadających karty upomnienia)

	2000	2005	2009	2010
Przeciw gruźlicy – noworodki zaszczepione szczepionką BCGb (w ciągu roku)	95,5%	94,4%	93,7%	93,4%
Przeciw błonicy/tężcowi – w roku życia:				
2 – szczepienie pierwotne	98,2%	98,8%	99,0%	99,0%
3 – szczepienie podstawowe (pełne)	94,9%	95,8%	95,6%	95,6%
7 – szczepienie przypominające I	95,8%	96,5%	95,9%	95,8%
15 – szczepienie przypominające II	97,6%	98,0%	96,9%	96,7%
20 – szczepienie przypominające III	94,3%	93,4%	91,1%	90,8%
Przeciw krztuścowi – w roku życia:				
2 – szczepienie pierwotne	98,1%	98,8%	99,0%	99,0%
3 – szczepienie podstawowe (pełne)	94,7%	95,8%	95,6%	95,6%
7 – szczepienie przypominające	x	93,0%	95,9%	95,8%
Przeciw odrze w 11 roku życia – szczepienie przypominające	96,2%	90,4%	94,6%	93,8%
Przeciw odrze/świnie/różyczce – w roku życia:				
3 – szczepienie podstawowe	23,6%	90,5%	98,3%	98,2%
11 – szczepienie przypominające	x	x	54,2%	53,5%
Przeciw porażeniu dziecięcemu nagminnemu – w roku życia:				
2 – szczepienie pierwotne	98,2%	98,8%	99,0%	99,0%
3 – szczepienie podstawowe (pełne)	94,8%	95,8%	95,6%	95,6%
7 – szczepienie przypominające	95,8%	96,5%	95,9%	95,7%
Przeciw wirusowemu zapaleniu wątroby typu B – w roku życia:				
2 – szczepienie pierwotne	99,3%	99,8%	99,7%	99,8%
3 – szczepienie podstawowe (pełne)	98,9%	99,5%	99,5%	99,4%
Przeciw zakażeniom wywołanym przez <i>Haemophilus influenzae</i> typu B w 2 roku życia – szczepienie podstawowe	x	21,7%	47,0%	47,8%
Przeciw różyczce – dziewczęta w 14 roku życia	97,8%	98,1%	98,9%	99,4%

Źródło: GUS

Tabela 3.15. Liczba wykonanych szczepień zalecanych u osób w wieku 0-19 lat

(Osoby, które w danym roku sprawozdawczym otrzymały dawkę szczepionki zamykającą cykl szczepienia pierwotnego, podstawowego lub stanowiącą którąś z kolejnych dawek przypominających.)

Nazwa szczepienia	Liczba zaszczepionych w wieku 0-19 lat					
	2011	2010	2009	2008	2005	2000
<i>Streptococcus pneumoniae</i>	165 675	145 324	136 079	104 192	2 685*	-
Biegunka rotawirusowa (wiek – 0 lat)	78 298	71 692	67 344	29 951	-	-
<i>Neisseria meningitidis</i>	67 473	46 536	77 387	6 622	747	-
Ospa wietrzna	37 360	30 513	24 195	15 165	4 128	-
Odkleszczowe zapalenie mózgu	17 891	26 103	26 241	15 049	5 823	2 742
Brodawczak ludzki	20 185	24 231	24 933	9 173	-	-
Wirusowe zapalenie wątroby typu A	14 203	16 172	20 482	18 085	18 501	5 506
Dur brzuszny	1 616	1 461	970	1 023	215	470
Żółta gorączka	706	517	463	352	9 091**	7 572**
Wścieklizna	2 194	2 194	2 205	2 238	7 706	9 913**
Grypa (poniżej 15 roku życia)	74 601	86 426	150 922	85 644	150 644	-
<i>Haemophilus influenzae</i> typu B (poniżej 15 roku życia)	15 016	22 314	39 771	46 435	184 097	41 208
Błonica	2 986	4 896	1 874	1 434	4 716	4 783
Tężec	18 917	22 479	21 730	24 344	37 776	59 957
Odra/ świnka/ różyczka	7 087	9 114	2 461	3 588	-	-

Źródło: Zakład Epidemiologii NIZP

* do 14 roku życia ** Ogółem

Model rodziny

Rodzina, jako podstawowa komórka życia społecznego, nadaje kierunek rozwojowi pozostałym obszarom życia dziecka. W Polsce w ostatnich latach zmienił się zarówno model rodziny, jak i sposób jej funkcjonowania. Ponadto coraz więcej dzieci przebywa w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, zaś niewiele rodzin decyduje się na adopcję lub stworzenie rodziny zastępczej.

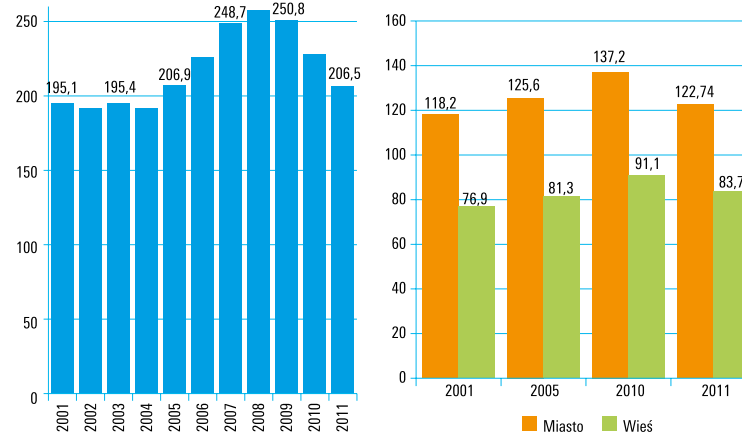
Do 2008 roku wzrastała liczba zawieranych małżeństw, zaś od 2009 roku liczba ta sukcesywnie spada (w 2011 roku zawarto o 51,2 tys. mniej małżeństw niż w roku 2008). Jednocześnie więcej małżeństw zawieranych jest w miastach niż na obszarach wiejskich. Spadająca liczba małżeństw może wiązać się z jednej strony z malejącą liczebnością poszczególnych roczników osiągających w danym roku wiek małżeński, a z drugiej strony niestabilna sytuacja na rynku pracy przekłada się na odkładanie decyzji o zawarciu małżeństwa i założeniu rodziny.

Wśród zawieranych małżeństw dominują te o charakterze wyznaniowym. Jednak od kilku lat w tej kategorii zauważalny jest spadek, co powoduje zmniejszanie się różnicy pomiędzy liczbą małżeństw wyznaniowych a liczbą małżeństw cywilnych (w roku 2008 różnica wynosiła 99,2 tys. zaś w roku 2011 już tylko 61,6 tys.). Można przypuszczać, że sytuacja ta wiąże się z postępującą laicyzacją społeczeństwa polskiego.

Wśród gospodarstw domowych w Polsce dominują te mające na utrzymaniu dzieci. Stanowią one prawie 60,0% wszystkich gospodarstw domowych, czyli o ok. 9,0% więcej niż w Unii Europejskiej. Jednocześnie w Polsce jest mniej samotnych rodziców z dziećmi na utrzymaniu w porównaniu z UE.

Od 2009 roku liczba zawieranych w Polsce małżeństw wykazuje tendencję spadkową.

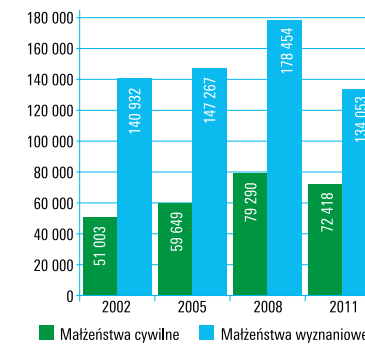
Wykresy 4.1 i 4.2. Liczba zawieranych w Polsce małżeństw oraz liczba zawieranych małżeństw w miastach i na obszarach wiejskich w wybranych latach (w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zdecydowanie większy spadek liczby zawieranych małżeństw odnotowuje się wśród małżeństw wyznaniowych.

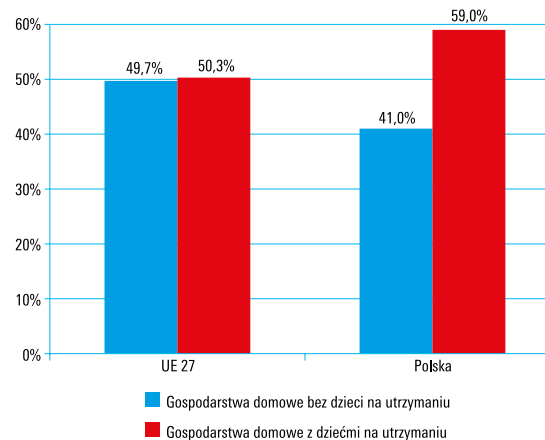
Wykres 4.3. Liczba zawieranych w Polsce małżeństw cywilnych i wyznaniowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Polsce większość stanowią gospodarstwa domowe z dziećmi na utrzymaniu.

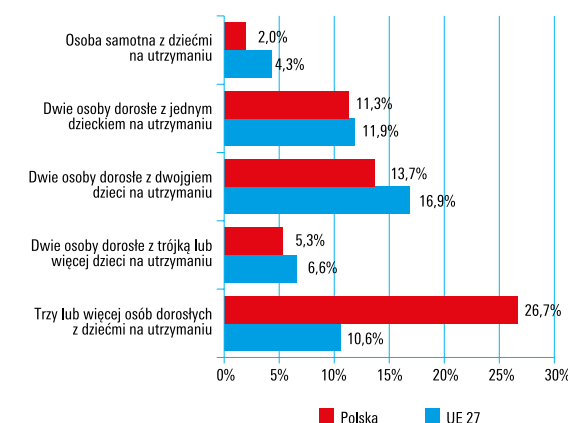
Wykres 4.4. Struktura gospodarstw domowych w Unii Europejskiej i Polsce w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych badania Eurostat

W Polsce jest mniej samotnych rodziców wychowujących dzieci niż w UE.

Wykres 4.5. Struktura gospodarstw domowych z dziećmi na utrzymaniu w Unii Europejskiej i Polsce w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

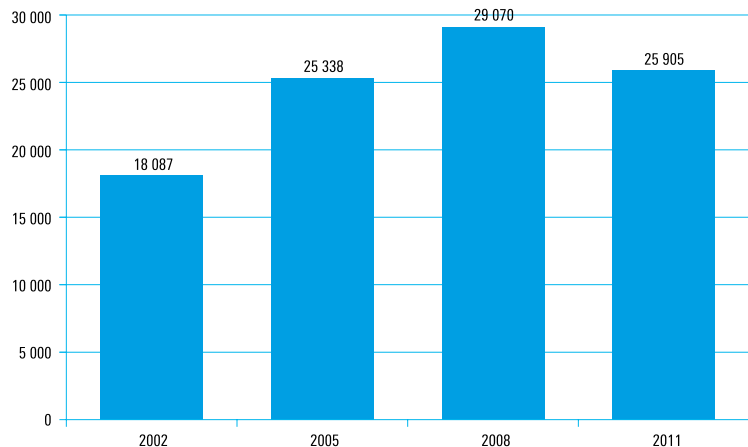
W roku 2011 większość wszystkich rozwodów (ok. 60,0%) stanowiły rozwody małżeństw posiadających dzieci. Jest to o tyle istotne, że rozwód jest dla dziecka zawsze traumatycznym przeżyciem, które wiąże się nie tylko ze zmianami w dotychczasowym trybie życia, ale również z osłabieniem więzi rodzicielskich i zachwianiem przyjętych w społeczeństwie wartości i postaw.

W 1999 roku została w Polsce wdrożona instytucja separacji, która częściowo miała rozwiązywać problem rozwodów, jednak tak się nie stało (liczba orzeczonych separacji w 2011 roku wynosiła 2 843, a liczba rozwodów 64 594).

Od roku 2002 widoczny jest wyraźny wzrost liczby orzeczeń w sprawie pozbawienia, zawieszenia lub ograniczenia władzy rodzicielskiej (liczba orzeczeń w roku 2002 wynosiła 18,1 tys. zaś w roku 2011 już 25,9 tys.). Oznacza to, że co roku znacząca liczba dzieci zostaje przekazana pod opiekę placówek opiekuńczo-wychowawczych lub oczekuje na przysposobienie w ramach rodziny zastępczej bądź adopcji.

W 2011 roku liczba orzeczeń w sprawie pozbawienia lub ograniczenia władzy rodzicielskiej powróciła do stanu z roku 2005.

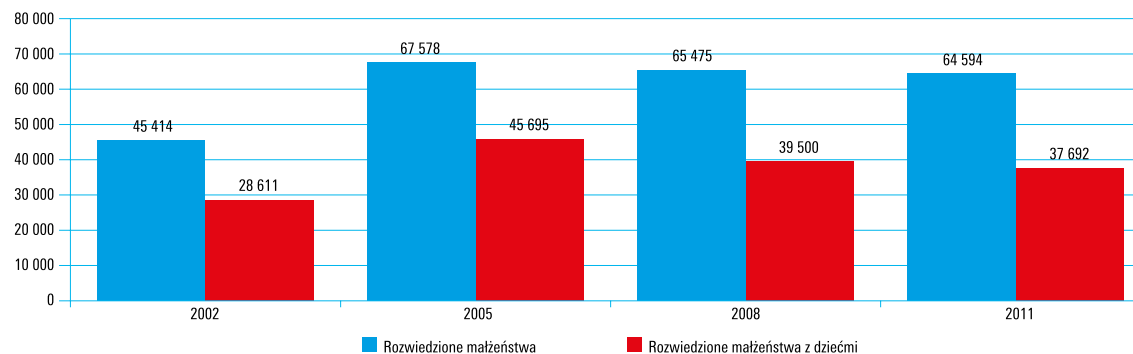
Wykres 4.6. Liczba orzeczeń w sprawie pozbawienia, zawieszenia, ograniczenia władzy rodzicielskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości

Liczba rozwodów w Polsce wśród małżeństw posiadających małoletnie dzieci wykazuje tendencję spadkową.

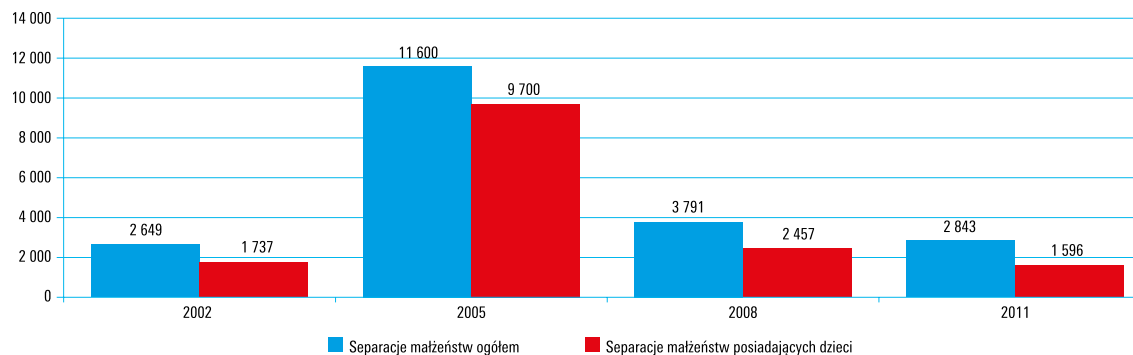
Wykres 4.7. Liczba małżeństw rozwiązanych przez rozwód, w tym małżeństw posiadających małoletnie dzieci

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Spada również liczba orzeczonych separacji małżeństw posiadających dzieci na utrzymaniu.

Wykres 4.8. Liczba orzeczonych separacji małżeństw, w tym małżeństw posiadających dzieci na utrzymaniu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Separacje

Przedstawiony na wykresie zdecydowany wzrost w liczbie orzeczonych separacji w 2005 roku wiąże się z przywróceniem w 1999 roku instytucji separacji oraz z wprowadzeniem w maju 2004 roku modyfikacji w ustawie o świadczeniach rodzinnych. Osobie o niskich dochodach, samotnie wychowującej dzieci miał przysługiwać dodatek do zasiłku rodzinnego. Z możliwości tej skorzystały przede wszystkim rodziny w dzieci, co przełożyło się i na wzrost liczby papierowych rozwodów, jak i na liczbę orzeczonych separacji. W kolejnych latach ustawa została utrzymana, lecz kwota przyznawana rodzicowi uległa zmniejszeniu. To zaś przyczyniło się do ponownego spadku liczby orzeczeń o separację małżeństw posiadających dzieci.

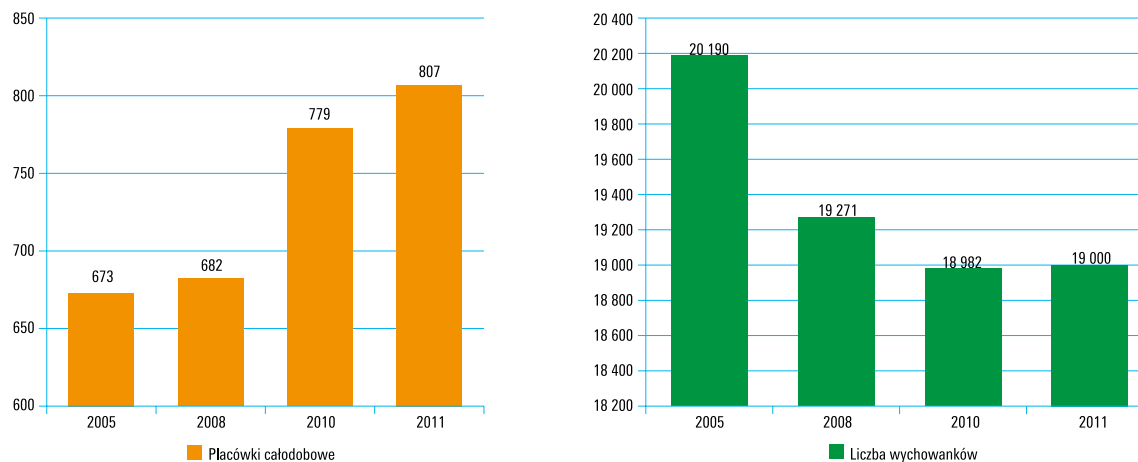
Placówki opiekuńczo-wychowawcze

W Polsce w 2011 roku było 807 całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych, co wskazuje na prawie 20,0% wzrost w porównaniu z rokiem 2005. Jednocześnie liczba dzieci przebywających w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych w 2011 roku obniżyła się w porównaniu z rokiem 2005 o ok. 6,0%. Wśród całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych wyróżnia się placówki: interwencyjne, socjalizacyjne, rodzinne i wielofunkcyjne. Największy procent wśród nich – 38,0% – stanowią placówki typu socjalizacyjnego, czyli dawne domy dziecka, i to w nich przebywa najwięcej dzieci – 47,3%. W placówkach typu rodzinnego w 2011 roku przebywało czterokrotnie mniej dzieci niż w placówkach socjalizacyjnych, przy czym liczba ta z roku na rok zwiększa się.

Największy procent dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych stanowią dzieci w wieku od 7 do 16 roku życia (69,8%). Wynika z tego, iż dzieci w tym wieku mają mniejsze szanse na znalezienie rodziny zastępczej i stosunkowo często pozostają w placówkach aż do momentu osiągnięcia pełnoletniości. Wiąże się to również z tym, iż znikomą liczbę wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych stanowią sieroty (517 dzieci w 2011 roku). Wśród dzieci opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze w 2011 roku ponad 30,0% powróciło do rodziny naturalnej, a tylko 13,0% zostało przekazanych do adopcji.

Liczba wychowanków w placówkach opiekuńczo-wychowawczych różnicuje się nie tylko ze względu na typ placówki czy wiek dzieci, ale również terytorialnie. W województwach śląskim, mazowieckim i dolnośląskim przebywa największa liczba wychowanków (2 224, 2 066 i 1 983 dzieci). Wynika to w znacznej mierze z ogólnej liczebności ludności tych województw. Odstępstwo stanowią tutaj województwa wielkopolskie i małopolskie, które mimo, iż zaliczane są do najliczniejszych w kraju, odznaczają się niezbyt wysoką liczbą wychowanków przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (w 2010 roku w województwie wielkopolskim przebywało w placówkach 1 172 dzieci, zaś w województwie małopolskim 1 088).

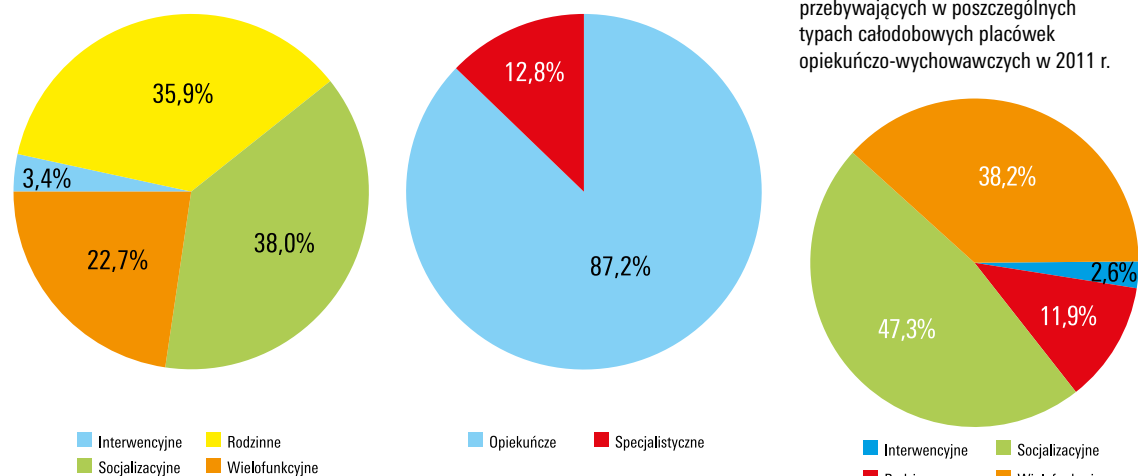
Wykres 4.9. i Wykres 4.10. Liczba całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych i liczba wychowanków w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród placówek opiekuńczo-wychowawczych większość stanowią placówki socjalizacyjne i rodzinne.

Wykres 4.11. i Wykres 4.12. Procent całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych według typu oraz placówek wsparcia dziennego według typu w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

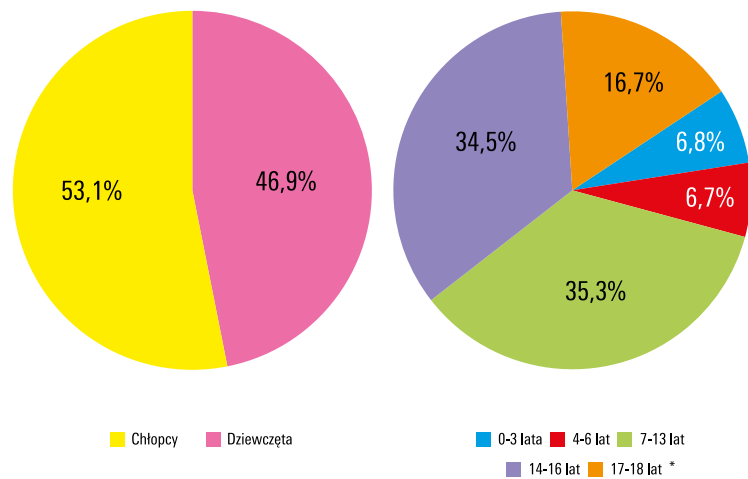
Najwięcej dzieci przebywa w placówkach socjalizacyjnych, czyli dawnych domach dziecka.

Wykres 4.13. Procent wychowanków przebywających w poszczególnych typach całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych większość stanowią dzieci od 7 do 16 roku życia.

Wykres 4.14. i 4.15. Wychowankowie całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych według płci oraz według wieku w 2011 r.

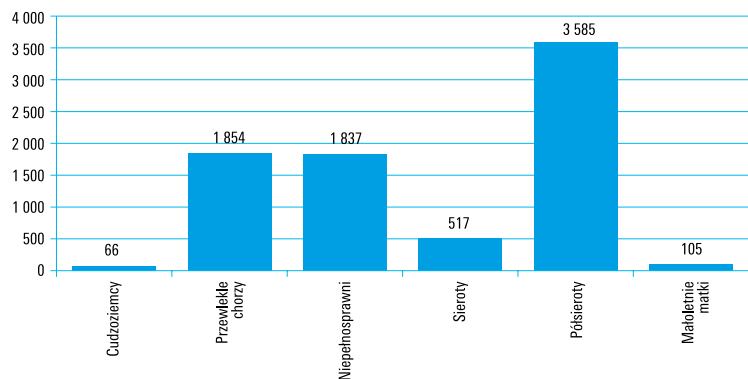

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

* z analizy wyliczona osoby pełnoletnie uczące się.

Wśród wychowanków placówek znikomą liczbę stanowią sieroty.

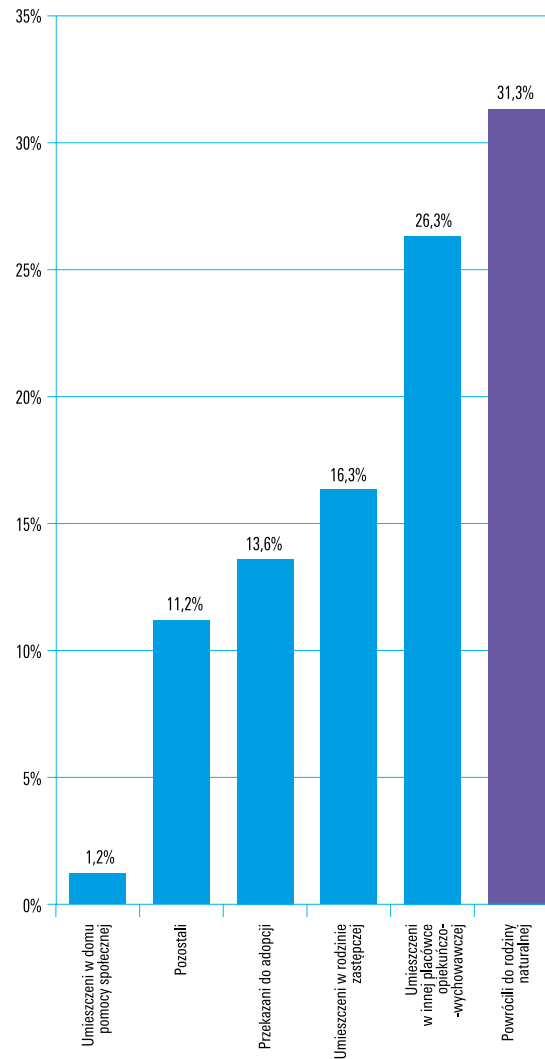
Wykres 4.16. Wychowankowie całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych w 2011 r. według wybranych kategorii

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej dzieci opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze wracało do swych rodzin naturalnych.

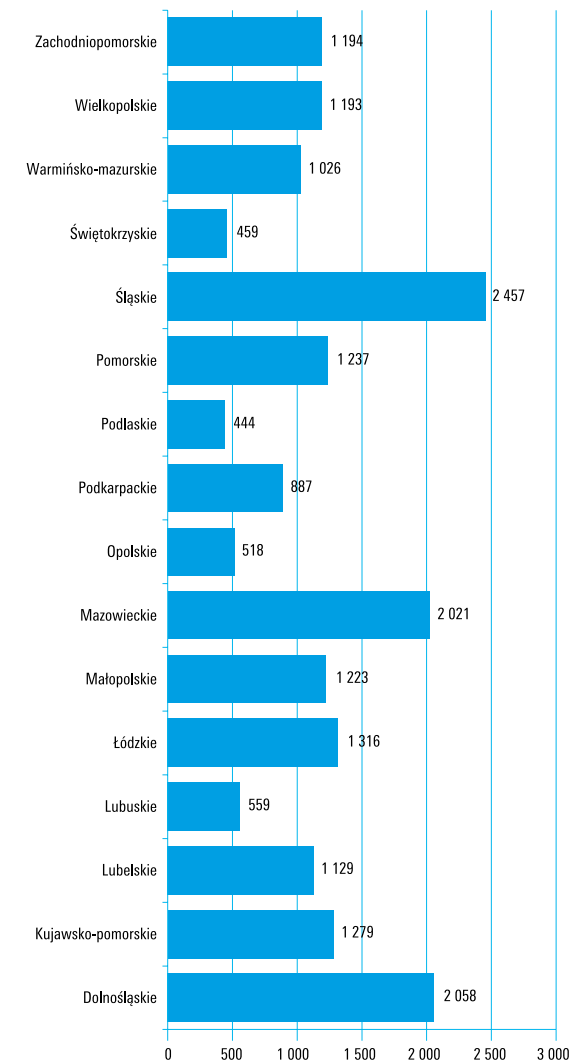
Wykres 4.17. Procent wychowanków, którzy opuścili całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze w 2011 r. (wychowankowie do 18 roku życia)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych znajduje się w województwach: śląskim, mazowieckim i dolnośląskim.

Wykres 4.18. Liczba wychowanków całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych według województw (stan na 31.12.2011 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rodziny zastępcze

Rodziny zastępcze są szczególną formą zapewnienia opieki i wychowania dziecku pozbawionemu całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej. Od 2005 roku liczba rodzin zastępczych nieznacznie wzrosła i w 2011 wynosiła 37 344. Jednocześnie w miastach można odnotować dwukrotnie wyższą liczbę rodzin zastępczych niż na obszarach wiejskich.

Wśród rodzin zastępczych wyróżniamy: rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem, rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem i zawodowe rodziny zastępcze. Najliczniejsze są rodziny spokrewnione z dzieckiem, które wydają się być najlepszym rozwiązaniem dla dzieci, które pozbawione są opieki rodzicielskiej częściowo, czyli nie mogą zostać adoptowane. Rodzina zastępcza spokrewniona zapewnia im wówczas nie tylko opiekę i wychowanie, ale również daje możliwość utrzymywania więzi rodzinnych. O ile liczba rodzin zastępczych zarówno spokrewnionych, jak i niespokrewnionych utrzymuje się na podobnym poziomie od 2005 roku, to liczba rodzin zawodowych niespokrewnionych z dzieckiem wzrosła znacząco (w 2005 w Polsce było 606 rodzin zawodowych niespokrewnionych zaś w roku 2011 już 1 692).

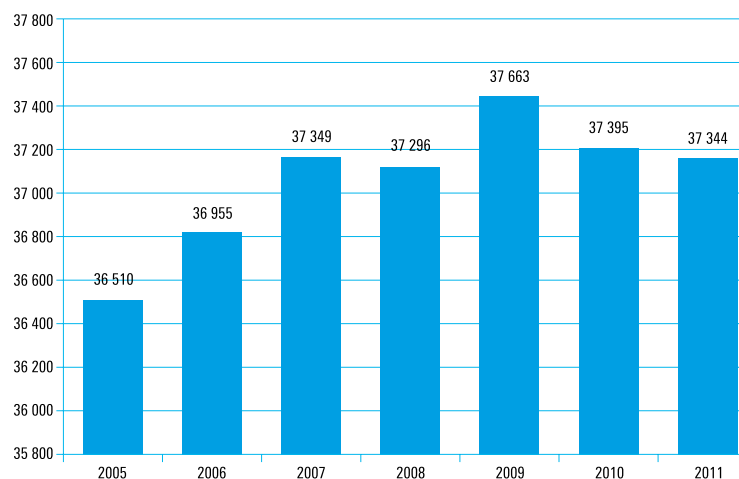
Do 2012 roku zawodowe niespokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze dzieliło się na wielodzietne, specjalistyczne i te o charakterze pogotowia rodzinnego. Najwięcej dzieci przebywało w rodzinach wielodzietnych (4 231 dzieci w 2011 roku) oraz tych o charakterze pogotowia rodzinnego (1 773 dzieci w 2011 roku), przy czym należy pamiętać, iż pogotowie rodzinne zapewnia krótkoterminową opiekę zastępczą spowodowaną koniecznością natychmiastowego odizolowania dziecka od jego środowiska rodzinnego. Dziecko w pogotowiu rodzinnym przebywa do momentu uregulowania jego sytuacji rodzinnej lub przeniesienia go do rodziny zastępczej albo adopcyjnej. Fakt ten wyjaśnia więc po części dość dużą liczebność dzieci w tych rodzinach, ale wskazuje również na możliwie dużą rotację liczby wychowanków.

Najmniej liczne ze wszystkich zawodowych rodzin niespokrewnionych są rodziny specjalistyczne (231 rodzin w 2011 roku), czyli te, które zajmują się dziećmi wymagającymi indywidualnej opieki ze względu na stan zdrowia.

W rodzinach zastępczych w 2011 roku przebywało więcej chłopców (51,5%) niż dziewcząt, zaś największy procent stanowiły dzieci od 7 – do 13 roku życia (41,9%). Ponad 33,0% dzieci opuszczających rodziny zastępcze w 2011 roku powróciło do swojej rodziny naturalnej.

W porównaniu z rokiem 2009 spadła liczba rodzin zastępczych w Polsce.

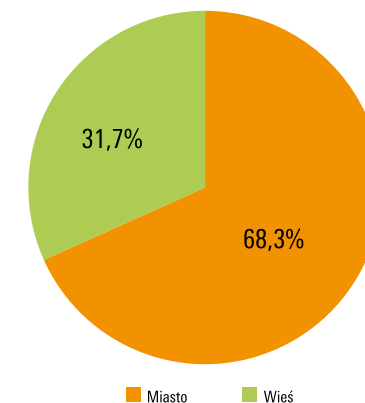
Wykres 4.19. Liczba rodzin zastępczych w Polsce w ostatnich latach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zdecydowana większość rodzin zastępczych znajduje się w miastach.

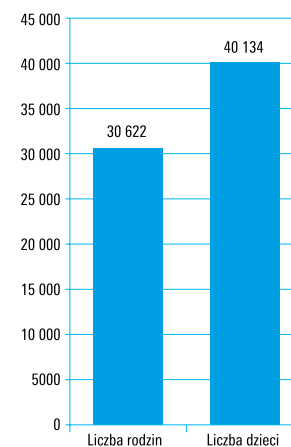
Wykres 4.20. Procent rodzin zastępczych w miastach i na obszarach wiejskich w 2011 r.

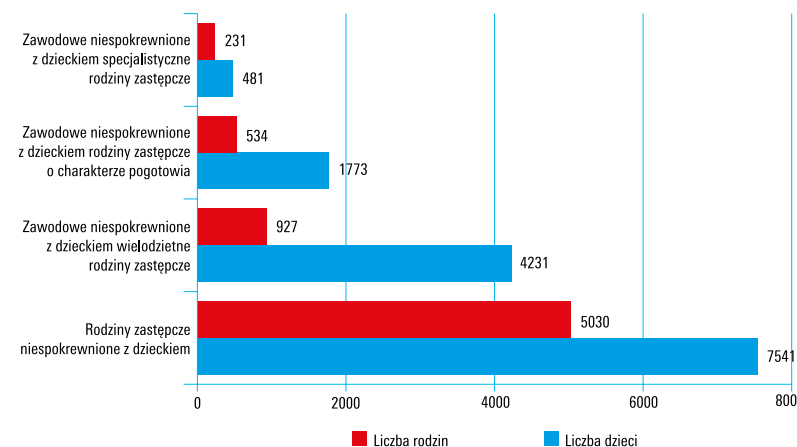
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zdecydowana większość dzieci w rodzinach zastępczych przebywająca w rodzinach z nimi spokrewnionych.

Wykres 4.21. i Wykres 4.22. Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem i liczba dzieci przebywająca w rodzinach zastępczych spokrewnionych z dzieckiem oraz liczba rodzin zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem i liczba dzieci w rodzinach zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem w 2011 r.

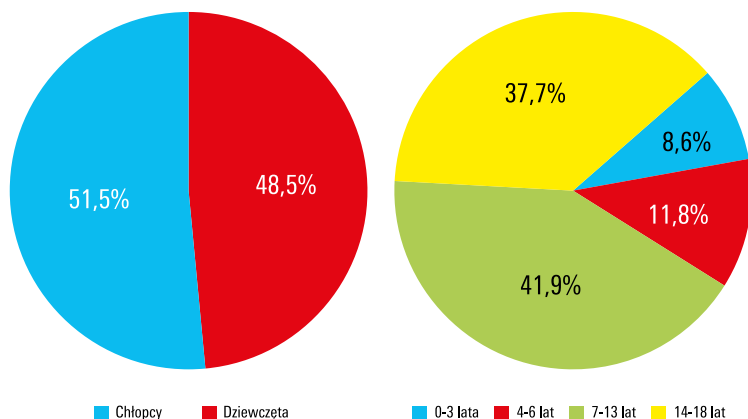

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W rodzinach zastępczych przebywa najwięcej dzieci w wieku od 7 do 13 roku życia.

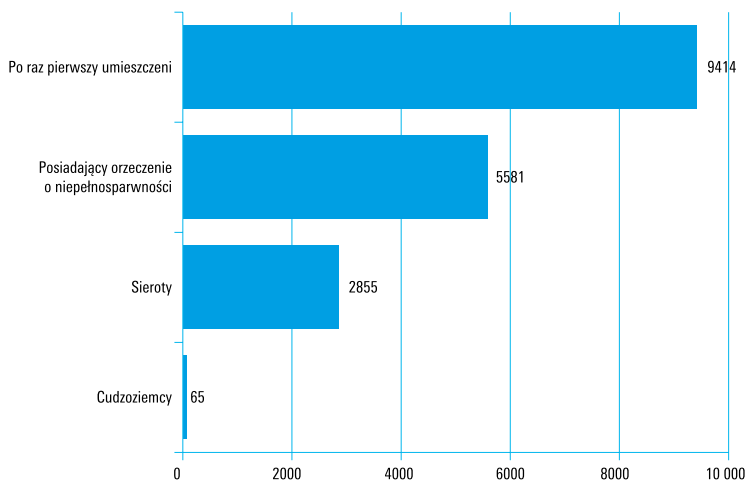
Wykres 4.23. i Wykres 4.24. Dzieci w rodzinach zastępczych według płci i wieku w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W rodzinach zastępczych znajduje się ponad 5000 dzieci z niepełnosprawnością.

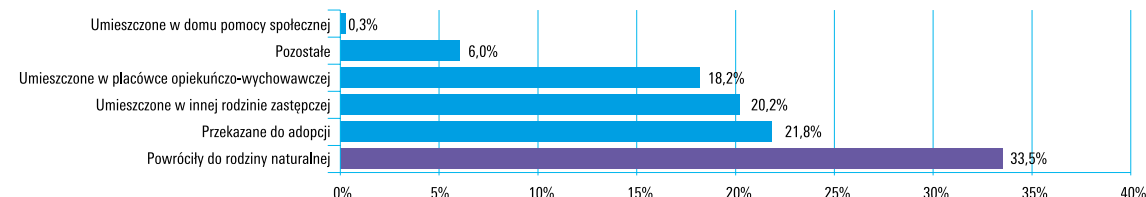
Wykres 4.25. Dzieci w rodzinach zastępczych w 2011 r. według wybranych kategorii

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Większość dzieci, które opuściły rodziny zastępcze, powróciło do swych rodzin naturalnych.

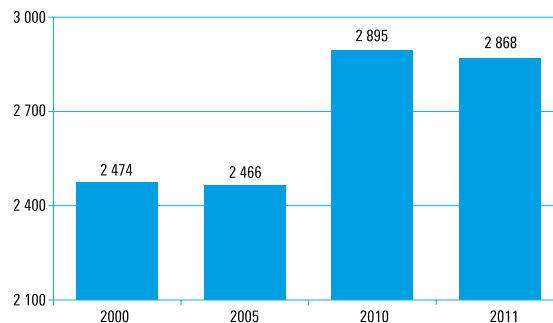
Wykres 4.26. Dzieci, które opuściły rodziny zastępcze w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba orzeczeń o przysposobienie znacząco wzrosła w 2010 roku.

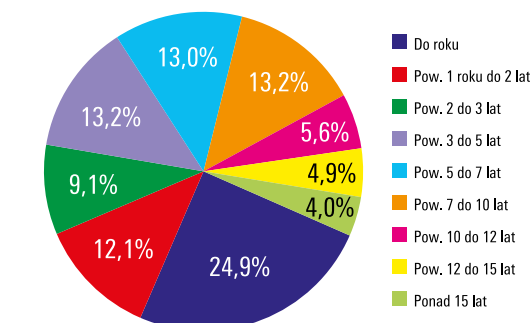
Wykres 4.27. Liczba orzeczeń o przysposobienie w sądach rodzinnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości

Największy procent przysposobionych dzieci stanowią te poniżej 1 roku życia.

Wykres 4.28. Przysposobienie według wieku małoletniego w 2010 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości

Adopcje dzieci

Dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej całkowicie mogą zostać włączone do rodziny, która wyraża chęć adopcji. Jednak ze względu na złożoność procesu adopcyjnego ta forma opieki i wychowania dziecka nie jest zbyt częsta. Niemniej adopcja stanowi rozwiązanie, które zapewnia dziecku opiekę i wychowanie najbardziej zbliżone do tego, jakie ma miejsce w rodzinach biologicznie ze sobą związanych. Osoby decydujące się na adopcję przyjmują bowiem na siebie wszelkie obowiązki wynikające z opieki oraz wychowania dziecka na całe swoje życie. Pociąga to za sobą oczywiście konsekwencje prawne związane zarówno z przyjęciem przez dziecko nazwiska osób adoptujących, jak i z prawem dziedziczenia czy obowiązkiem alimentacyjnym. W Polsce w latach 2000-2011 można było zaobserwować wzrost liczby orzeczeń o przysposobienie w sądach rodzinnych (w 2011 roku liczba orzeczeń o przysposobienie wzrosła o prawie 16,0% w porównaniu z rokiem 2000).

Ze względu na formułę i poziom skomplikowania przysposobienia dziecka największa liczba dzieci jest adoptowana w pierwszym roku ich życia. Najrzadziej natomiast adopcją obejmowane są dzieci powyżej 10 roku życia, przy czym w ostatnich latach można wskazać niewielki wzrost adoptowanych dzieci w wieku powyżej 15 lat.

Tabela 4.1. Liczba zawieranych w Polsce małżeństw według miejsca zamieszkania (w tys.)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Polska	195,1	191,9	195,4	191,8	206,9	226,2	248,7	257,7	250,8	228,3	206,47
Miasto	118,2	115,8	118,7	116,4	125,6	137,2	150,2	154,9	152,7	137,2	122,74
Wieś	76,9	76,1	76,7	75,4	81,3	89	98,5	102,8	98,1	91,1	83,7

Źródło: GUS

Tabela 4.2. Liczba zawieranych w Polsce małżeństw cywilnych i wyznaniowych

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Małżeństwa cywilne	51 003	52 871	51 634	59 649	68 950	76 061	79 290	78 760	72 828	72 418
Małżeństwa wyznaniowe	140 932	142 575	140 190	147 267	157 231	172 641	178 454	172 034	155 509	134 053

Źródło: GUS

Tabela 4.3. Liczba małżeństw rozwiązanych przez rozwód, w tym małżeństw posiadających małoletnie dzieci

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rozwiedzione małżeństwa	45 308	45 414	48 632	56 332	67 578	71 912	66 586	65 475	65 345	61 300	64 594
Rozwiedzione małżeństwa z dziećmi	28 763	28 611	30 197	36 552	45 695	45 024	40 795	39 500	39 004	36 298	37 692

Źródło: GUS

Tabela 4.4. Liczba orzeczonych separacji małżeństw, w tym małżeństw posiadających dzieci na utrzymaniu

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Polska	2 649	3 027	5 891	11 600	7 978	4 927	3 791	3 233	2 789	2 843
Separacje małżeństw posiadających dzieci	1 737	1 915	4 499	9 700	5 823	3 363	2 457	1 969	1 617	1 596

Źródło: GUS

Tabela 4.5. Struktura gospodarstw domowych w Polsce i Unii Europejskiej

		2005	2008	2010	2011
Gospodarstwa domowe bez dzieci na utrzymaniu	UE 27	47,7%	48,9%	49,5%	49,7%
	Polska	37,4%	39,3%	41,3%	41,0%
Gospodarstwa domowe z dziećmi na utrzymaniu	UE 27	52,3%	51,1%	50,5%	50,3%
	Polska	62,6%	60,7%	58,7%	59,0%

Źródło: Eurostat

Tabela 4.6. Struktura gospodarstw domowych z dziećmi na utrzymaniu w Polsce i Unii Europejskiej

		2005	2008	2010	2011
UE 27	Osoba samotna z dziećmi na utrzymaniu	4,6%	4,3%	4,4%	4,3%
	Dwie osoby dorosłe z jednym dzieckiem na utrzymaniu	12,2%	12,0%	11,7%	11,9%
	Dwie osoby dorosłe z dwojgiem dzieci na utrzymaniu	17,4%	17,1%	16,7%	16,9%
	Dwie osoby dorosłe z trójką lub więcej dzieci na utrzymaniu	7,4%	7,1%	6,9%	6,6%
	Trzy lub więcej osób dorosłych z dziećmi na utrzymaniu	10,8%	10,7%	10,8%	10,6%
Polska	Osoba samotna z dziećmi na utrzymaniu	2,6%	2,4%	1,9%	2,0%
	Dwie osoby dorosłe z jednym dzieckiem na utrzymaniu	12,4%	12,1%	11,2%	11,3%
	Dwie osoby dorosłe z dwojgiem dzieci na utrzymaniu	14,9%	14,8%	14,0%	13,7%
	Dwie osoby dorosłe z trójką lub więcej dzieci na utrzymaniu	8,4%	6,6%	6,1%	5,3%
Trzy lub więcej osób dorosłych z dziećmi na utrzymaniu		24,3%	24,8%	25,5%	26,7%

Źródło: Eurostat

Tabela 4.7. Liczba orzeczeń w sprawie pozbawienia, zawieszenia, ograniczenia władzy rodzicielskiej

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Liczba orzeczeń	17 378	17 912	18 087	19 879	23 620	25 338	28 332	28 993	29 070	28 122	28 730	25 905

Źródło: GUS

Tabela 4.8. Całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze według typu w wybranych latach

		2005	2008	2010	2011
Placówki	Ogółem	673	682	779	807
	Socjalizacyjne	291	278	283	307
	Rodzinne	238	231	277	290
	Interwencyjne	39	27	24	27
	Wielofunkcyjne	105	146	195	183

Źródło: GUS

Tabela 4.9. Placówki opiekuńczo-wychowawcze wsparcia dziennego w wybranych latach

		2005	2008	2010	2011
Placówki	Ogółem	2 980	3 334	3 116	2 989
	Opiekuńcze	2 658	2 917	2 735	2 607
	Specjalistyczne	322	417	381	382

Źródło: GUS

Tabela 4.10. Wychowankowie przebywający w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych w wybranych latach

		2005	2008	2010	2011
Wychowankowie w placówkach	Ogółem	20 190	19 271	18 982	19 000
	Socjalizacyjnych	11 772	9 964	8 572	8 985
	Rodzinnych	1 859	1 859	2 183	2 265
	Interwencyjnych	1 514	767	523	497
	Wielofunkcyjnych	5 045	6 681	7 704	7 253

Źródło: GUS

Tabela 4.11. Wychowankowie przebywający w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych według płci i wieku w 2010 i 2011 r.

Rok	Dziewczęta	Chłopcy	0-3 lata	4-6 lat	7-13 lat	14-16 lat	17-18 lat
2010	8 942	10 040	1 173	1 229	6 596	6 202	2 895
2011	8 905	10 095	1 244	1 216	6 420	6 278	3 039

Źródło: GUS

Tabela 4.12. Wychowankowie całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych według wybranych kategorii

Rok	Cudzoziemcy	Przewlekłe chorzy	Niepełnosprawni	Sieroty	Pótsieroty	Małoletnie matki
2010	56	1 854	1 824	529	3 606	110
2011	66	1 854	1 837	517	3 585	105

Źródło: GUS

Tabela 4.13. Wychowankowie, którzy opuścili całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze w 2010 i 2011 r. (wychowankowie do 18 roku życia)

Rok	Powrócili do rodziny naturalnej	Przekazani do adopcji	Umieszczeni w rodzinie zastępczej	Umieszczeni w innej placówce opiekuńczo-wychowawczej	Umieszczeni w domu pomocy społecznej	Pozostali
2010	2 685	1 017	1 126	2 360	80	970
2011	2 376	1 032	1 239	1 997	92	848

Źródło: GUS

Tabela 4.14. Wychowankowie całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych według województw (stan na 31.12.2011 r.)

Województwo	Liczba wychowanków	Województwo	Liczba wychowanków
Dolnośląskie	2 058	Podlaskie	444
Kujawsko-pomorskie	1 279	Pomorskie	1 237
Lubelskie	1 129	Śląskie	2 457
Lubuskie	559	Świętokrzyskie	459
Łódzkie	1 316	Warmińsko-mazurskie	1 026
Małopolskie	1 223	Wielkopolskie	1 193
Mazowieckie	2 021	Zachodniopomorskie	1 194
Opolskie	518		
Podkarpackie	887		

Źródło: GUS

Tabela 4.15. Liczba rodzin zastępczych w miastach i na obszarach wiejskich

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Polska	36 510	36 955	37 349	37 296	37 663	37 395	37 344
Miasto	25 697	26 046	26 115	25 908	26 172	25 519	25 500
Wieś	10 813	10 909	11 234	11 388	11 491	11 876	11 844

Źródło: GUS

Tabela 4.16. Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych i niespokrewnionych z dzieckiem w wybranych latach

	2005	2008	2010	2011
Rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem	30 882	30 924	30 704	30 622
Rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem	5 022	5 159	5 151	5 030
Zawodowe niespokrewnione z dzieckiem specjalistyczne rodziny zastępcze	29	109	200	231
Zawodowe niespokrewnione z dzieckiem wielodzietne rodziny zastępcze	151	614	813	927
Zawodowe niespokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze o charakterze pogotowia rodzinnego	426	490	527	534

Źródło: GUS

Tabela 4.17. Liczba dzieci przebywająca w rodzinach zastępczych spokrewnionych i niespokrewnionych z dzieckiem w 2010 i 2011 r. (dzieci do 18 roku życia)

	2010	2011
Rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem	40 015	40 134
Rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem	7 805	7 541
Zawodowe niespokrewnione z dzieckiem specjalistyczne rodziny zastępcze	406	481
Zawodowe niespokrewnione z dzieckiem wielodzietne rodziny zastępcze	3 778	4 231
Zawodowe niespokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze o charakterze pogotowia rodzinnego	1 794	1 773

Źródło: GUS

Tabela 4.18. Liczba dzieci w rodzinach zastępczych według płci i wieku w 2010 i 2011 r. (dzieci do 18 roku życia)

Rok	Dziewczęta	Chłopcy	0-3 lata	4-6 lat	7-13 lat	14-18 lat
2010	26 594	27 204	4 470	6 329	22 390	20 609
2011	26 273	27 887	4 656	6 373	22 718	20 413

Źródło: GUS

Tabela 4.19. Dzieci w rodzinach zastępczych w 2010 i 2011 r. według wybranych kategorii (dzieci do 18 roku życia)

Rok	Sieroty	Cudzoziemcy	Posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	Po raz pierwszy umieszczone
2010	3 124	73	5 446	9 597
2011	2 855	65	5 581	9 414

Źródło: GUS

Tabela 4.20. Liczba dzieci, które opuściły rodziny zastępcze w 2010 i 2011 r.

Rok	Powrócili do rodziny naturalnej	Przekazane do adopcji	Umieszczone w innej rodzinie zastępczej	Umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej	Umieszczone w domu pomocy społecznej	Pozostałe
2010	1 793	990	1 155	863	21	293
2011	1 737	1 132	1 047	942	14	313

Źródło: GUS

Tabela 4.21. Liczba orzeczeń o przysposobienie w sądach rodzinnych

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Liczba orzeczeń w sądach rodzinnych o przysposobienie	2 474	2 496	2 454	2 371	2 622	2 466	2 752	2 662	2 838	2 884	2 895	2 868

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości

Tabela 4.22. Przysposobienie według wieku małoletniego (liczba osób)

	2006	2007	2008	2009	2010
Do roku	1 057	890	872	847	819
Pow. roku do 2 lat	392	388	380	405	396
Pow. 2 do 3 lat	281	295	290	293	298
Pow. 3 do 5 lat	356	404	446	441	434
Pow. 5 do 7 lat	324	371	411	405	426
Pow. 7 do 10 lat	349	332	432	462	433
Pow. 10 do 12 lat	163	155	198	188	183
Pow. 12 do 15 lat	115	147	132	160	160
Ponad 15 lat	77	101	92	115	136

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości

Przemoc wobec dzieci

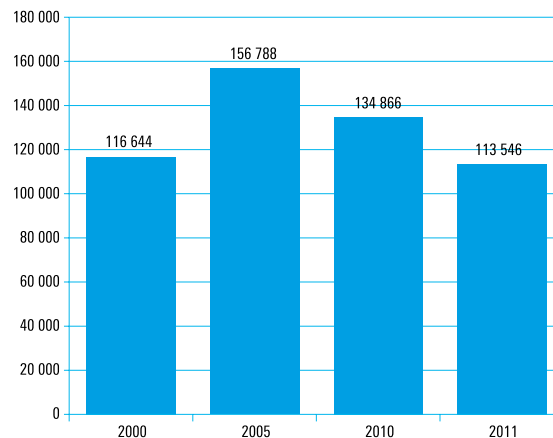
Zjawisko przemocy, niezależnie od tego, czy omawiane z punktu widzenia ofiary, czy osoby dopuszczającej się czynu zabronionego, niesie za sobą skutki związane nie tylko z obrażeniami ciała, ale również te dotyczące rozwoju umysłowego czy stanu psychicznego. Konsekwencje przemocy determinują sposób funkcjonowania jednostki w społeczeństwie, co przekłada się na brak lub ograniczenie jej umiejętności współżycia z innymi osobami. Dzieci są szczególnie narażone na przemoc i jej następstwa, co wynika zarówno z ich bezbronności, jak i niedostatecznych umiejętności radzenia sobie z silnymi, negatywnymi emocjami i uczuciami. Jednocześnie ich status w rodzinie warunkuje fakt, iż często nie tylko nie mogą, ale i nie potrafią samodzielnie szukać pomocy. To zaś przyczynia się do zaburzeń w rozwoju psychiczno-społecznym, a w konsekwencji utrudnia funkcjonowanie w dorosłym życiu.

Przemoc wobec dzieci ma miejsce najczęściej w jego najbliższym środowisku, czyli w rodzinie i w placówkach edukacyjnych. Od 1999 roku do 2006 roku można było obserwować wzrost zarówno ogólnej liczby ofiar przemocy domowej, jak i wzrost poziomu liczby dzieci będących ofiarami. Od roku 2007 natomiast widoczny jest powolny spadek w obu kategoriach (w 2011 roku ogólna liczba ofiar przemocy domowej w porównaniu do roku 2005 zmniejszyła się o 43 242, zaś liczba dzieci uznanych za ofiary o 22 929). Wśród dzieci o wiele częściej przemocą dotknięci są najmłodsi mający mniej niż 13 lat. Jednocześnie należy pamiętać, iż procedura Niebieskiej Karty, na bazie której opracowuje się statystyki, dotyczy tylko części rodzin, w których występuje przemoc. O dużej części ofiar przemocy domowej nikt nie wie.

Poważny problem stanowią także przestępstwa przeciwko opiece i rodzinie, do których można zaliczyć rozpijanie małoletniego lub porzucenie go. Liczba wykrytych zdarzeń nieco zmalała w 2011 w porównaniu z poprzednimi latami, i tak w 2011 stwierdzono 252 przestępstwa rozpijania małoletniego i 60 porzuceń. Nieco inną kategorią przestępstw, ale niezwykle istotną, są uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego, których w 2011 roku odnotowano 171. Warto jednak mieć na uwadze fakt, że przemocy wobec dzieci często towarzyszą także inne działania naruszające ich prawa.

W 2011 roku liczba ofiar przemocy domowej według procedury Niebieskiej Karty wyniosła ponad 100 tys.

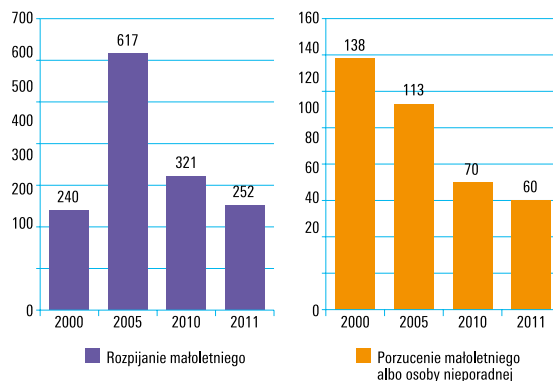
Wykres 5.1. Liczba ofiar przemocy domowej według procedury Niebieskiej Karty

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

W ostatnich latach przestępstwa takie jak rozpijanie małoletniego oraz porzucenie małoletniego wykazują tendencję malejącą.

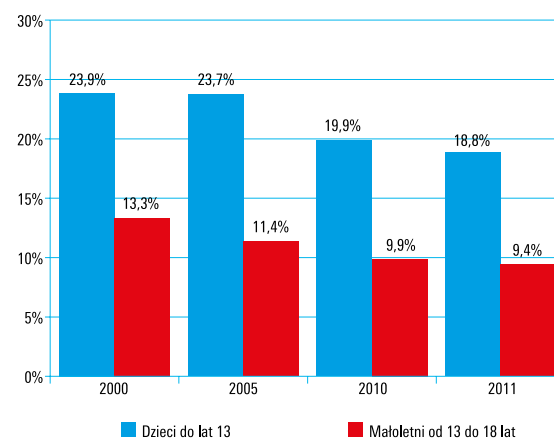
Wykres 5.3. i Wykres 5.4. Przestępstwa przeciwko opiece i rodzinie – rozpijanie małoletniego oraz porzucenie małoletniego lub osoby nieporadnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

Ofiarami przemocy domowej wśród najmłodszych są najczęściej dzieci do 13 roku życia.

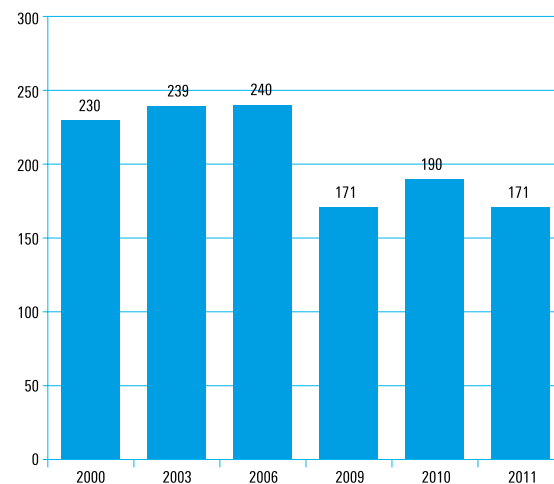
Wykres 5.2. Procent dzieci do lat 13 i małoletnich od 13 do 18 roku życia dotkniętych przemocą domową według procedury Niebieskiej Karty

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

Zmniejszyła się też liczba uprowadzeń lub zatrzymań małoletnich.

Wykres 5.5. Uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

Istotnymi problemami związanymi z przemocą i przestępczością wobec dzieci są zabójstwa małoletnich oraz dzieciobójstwo. Od roku 2007 widoczny jest wyraźny spadek tych zdarzeń. W 2007 roku liczba małoletnich ofiar zabójstw wyniosła 37, zaś w roku 2011 – 24. Jeśli natomiast chodzi o dzieciobójstwo, to w 2007 roku zanotowano 13 przypadków, a w 2011 roku – 5.

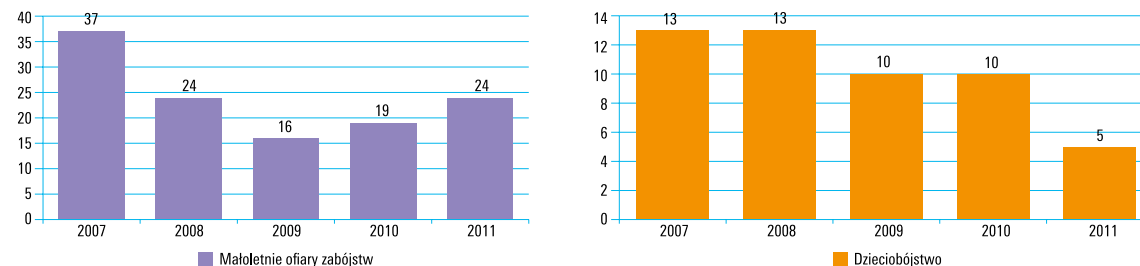
Przestępstwa seksualne wobec dzieci

Bardzo poważny problem stanowią przestępstwa seksualne. Liczba popełnionych czynów związanych z seksualnym wykorzystywaniem małoletniego jest wysoka i wykazuje tendencję zwyżkową (w 2003 roku odnotowano 1 744 działania o charakterze seksualnego wykorzystywania małoletniego, natomiast w 2011 roku – 1 848). Dane te mogą wskazywać zarówno na dużą skalę występowania problemu, jak i na ograniczone działania prewencyjne w tym zakresie.

Wśród najczęstszych aktów przemocy seksualnej wobec małoletnich wyróżnia się: pedofilię, gwałty oraz pornografię, z czego pedofilia jest najczęściej notowanym czynem. W latach 2007-2009 liczba ofiar wynosiła co najmniej 5 500, przy czym najwyższa była w 2007 roku – 8 151. Liczba zdarzeń związanych z pornografią natomiast wynosiła w analizowanym okresie ok. 1 000 (w 2009 roku liczba ta była równa 1 201, a w 2007 – 1 061). Najniższa liczba zanotowanych przez Policję wydarzeń dotyczyła zgwałceń, choć była ona porównywalna we wszystkich latach (w 2007 roku liczba zgwałceń wyniosła 363, a w 2009 roku – 319).

W 2011 roku 24 dzieci było ofiarami zabójstw.

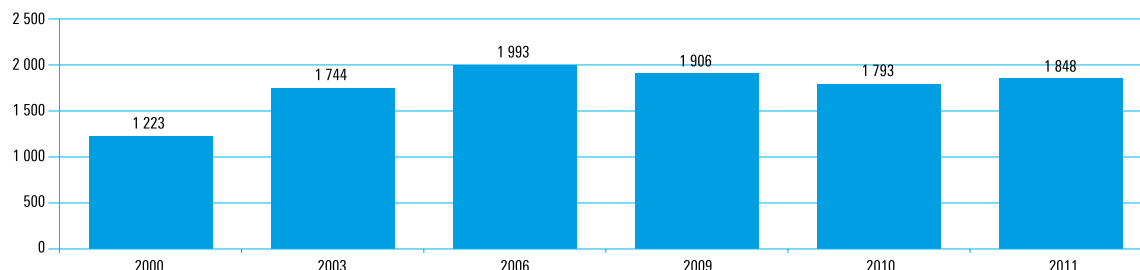
Wykres 5.6. i Wykres 5.7. Liczba małoletnich ofiar zabójstw oraz liczba ofiar dzieciobójstwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

W 2011 roku odnotowano ponad 1 800 przypadków seksualnego wykorzystania dzieci, co jest zaledwie wierzchołkiem góry lodowej.

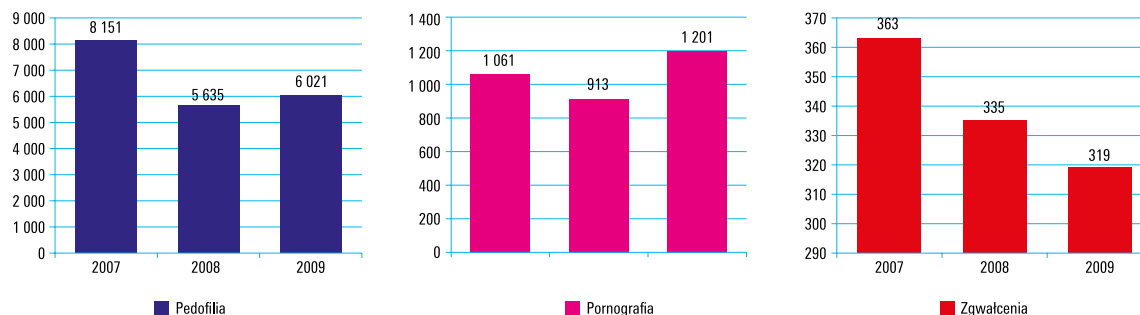
Wykres 5.8. Seksualne wykorzystywanie małoletniego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

Najczęstszym przestępstwem seksualnym, jakiego ofiarami są dzieci, jest pedofilia – w 2009 roku zarejestrowano ponad 6 000 takich przypadków.

Wykres 5.9., Wykres 5.10 i Wykres 5.11. Dzieci jako ofiary przestępstw seksualnych – pedofilia, pornografia oraz zgwałcenia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

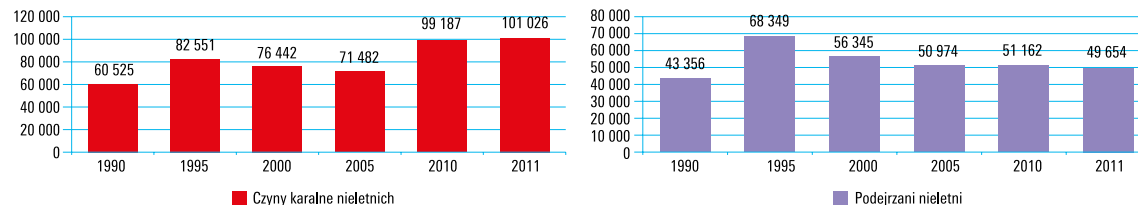
Przemoc wśród dzieci i młodzieży

Naglącym problemem związanym z przemocą są przestępstwa i czyny karalne popełniane przez nieletnich. Agresja wobec dzieci, ale również ta pochodząca od nich, niesie za sobą poważne konsekwencje, również te o charakterze psychologiczno-rozwojowym. Jeśli więc chodzi o czyny karalne popełniane przez nieletnich, to ich liczba w 2011 roku wzrosła o 29 544 w porównaniu z rokiem 2005. Jednak liczba podejrzanych nieletnich pozostaje na podobnym poziomie. Do czynów karalnych nieletnich, których najczęściej dopuszczają się dzieci i młodzież zaliczyć należy: kradzież z włamaniem, kradzież rozbójniczą, udział w bójce lub pobiciu oraz uszczerbek na zdrowiu. Nadmienić należy, że choć kradzieże należą do najczęściej popełnianych przez nieletnich czynów karalnych, to jednak udziały w bójce lub pobiciu oraz zdarzenia wiążące się z uszczerbkiem na zdrowiu zaczynają stanowić znaczące kategorie liczbowe.

Analizując zagadnienie przemocy wśród nieletnich warto także odnieść się do kwestii związanej z przestępczością mającą miejsce na terenie szkół. Szkoła jest bowiem miejscem, gdzie nie tylko bardzo często dochodzi do popełnienia czynów karalnych, ale gdzie ujawnienie przestępstwa jest dość skomplikowane. Wynika to przede wszystkim z działań towarzyszących popełnianiu czynów karalnych, do których można zaliczyć zastraszanie dzieci czy używanie agresji słownej. Najczęściej na terenie szkół podstawowych i gimnazjalnych dochodzi więc do kradzieży rzeczy, przestępstwa rozbójniczego oraz działań związanych z uszczerbkiem na zdrowiu. Wynika z tego, że niezależnie od miejsca popełnianego przestępstwa do najczęstszych czynów karalnych dokonywanych przez nieletnich należy zaliczyć kradzieże i przestępstwa rozbójnicze. To zaś po części wskazuje na fakt, iż głównym wyznacznikiem podziałów między młodymi ludźmi są ich zasoby finansowe.

W 2011 roku liczba karalnych czynów nieletnich wzrosła w porównaniu z rokiem 2005 o ponad 40%.

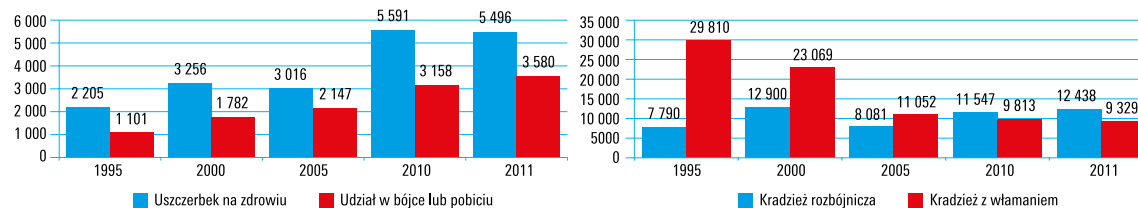
Wykres 5.12. i Wykres 5.13. Liczba czynów karalnych nieletnich oraz liczba podejrzanych nieletnich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

Młodzi ludzie łamią prawo najczęściej dopuszczają się: kradzieży z włamaniem, kradzieży rozbójniczej, udziału w bójce lub pobiciu.

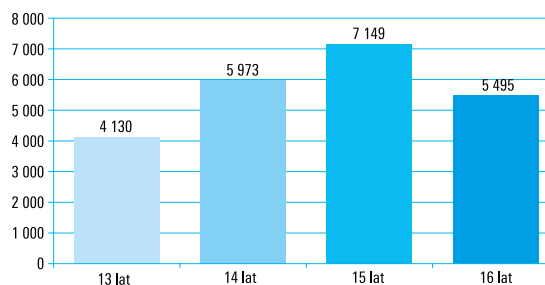
Wykres 5.14. i Wykres 5.15. Czyny zabronione popełniane przez nieletnich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

W roku 2010 najczęściej wyroki prawomocne w związku z czynami karalnymi zapadały wobec dzieci w wieku 15 lat.

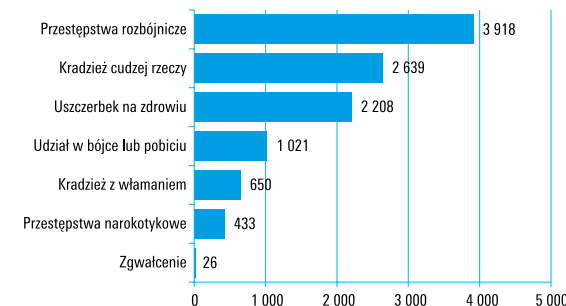
Wykres 5.16. Nieletni, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze, poprawcze lub kary w sądach powszechnych w związku z czynami karalnymi w 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości

Najczęstszymi przestępstwami, do jakich dochodzi na terenie szkół, są przestępstwa rozbójnicze oraz kradzieże.

Wykres 5.17. Liczba przestępstw stwierdzonych, popełnionych na terenie szkoły podstawowej, gimnazjum w 2009 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

Tabela 5.1. Liczba ofiar przemocy domowej według procedury Niebieskiej Karty, w tym dzieci do lat 13 i małoletni od 13 do 18 lat

	Ogółem	Dzieci do lat 13	Małoletni od 13 do 18 lat
1999	96 955	23 929	13 546
2000	116 644	27 820	15 540
2001	113 793	26 305	14 908
2002	127 515	30 073	15 955
2003	137 299	32 525	17 062
2004	150 266	35 137	17 527
2005	156 788	37 227	17 800
2006	157 854	38 233	18 276
2007	130 682	31 001	14 963
2008	139 747	31 699	15 399
2009	132 796	27 502	13 755
2010	134 866	26 802	13 311
2011	113 546	21 394	10 704

Źródło: KGP

Tabela 5.2. Przepięstwa przeciwko opiece i rodzinie

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rozpĳanie małoletniego	127	240	266	391	450	591	617	820	688	498	392	321	252
Porzucenie małoletniego albo osoby nieporadnej	109	138	159	124	120	140	113	165	149	127	106	70	60

Źródło: KGP

Tabela 5.3. Uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego

Rok	Liczba zdarzeń	Rok	Liczba zdarzeń	Rok	Liczba zdarzeń
1999	209	2003	239	2008	198
2000	230	2004	230	2009	171
2001	213	2005	230	2010	190
2002	245	2006	240	2011	171
		2007	213		

Źródło: KGP

Tabela 5.4. Liczba małoletnich ofiar zabójstw i dzieciobójstwa

	2007	2008	2009	2010	2011
Małoletnie ofiary zabójstw	37	24	16	19	24
Dzieciobójstwo	13	13	10	10	5

Źródło: KGP

Tabela 5.5. Seksualne wykorzystanie małoletniego

Rok	Liczba zdarzeń	Rok	Liczba zdarzeń	Rok	Liczba zdarzeń
1999	1 148	2004	1 884	2009	1 906
2000	1 223	2005	1 884	2010	1 793
2001	1 196	2006	1 993	2011	1 848
2002	1 333	2007	2 029		
2003	1 744	2008	1 944		

Źródło: KGP

Tabela 5.6. Dzieci jako ofiary przestępstw seksualnych

	2007	2008	2009
Pedofilia	8 151	5 635	6 021
Zgwałcenia	363	335	319
Pornografia	1 061	913	1 201

Źródło: KGP

Tabela 5.7. Czyny karalne nieletnich i podejrzani nieletni

	Czyny karalne nieletnich	Podejrzani nieletni	Czyny karalne nieletnich	Podejrzani nieletni	Czyny karalne nieletnich	Podejrzani nieletni
1990	60 525	43 356	1998	78 758	2006	77 515
1991	62 834	41 296	1999	70 245	2007	72 476
1992	66 220	41 573	2000	76 442	2008	74 219
1993	72 152	43 039	2001	69 366	2009	85 020
1994	75 822	61 609	2002	63 317	2010	99 187
1995	82 551	68 349	2003	63 239	2011	101 026
1996	70 073	57 240	2004	70 107		
1997	72 989	58 730	2005	71 482		

Źródło: KGP

Tabela 5.8. Najczęściej popełniane przez nieletnich czyny zabronione

	Uszczerbek na zdrowiu	Udział w bójce lub pobiciu	Kradzież rozbójnicza	Kradzież z włamaniem
1992	1 306	457	3 100	25 019
1993	2 018	664	5 335	26 247
1994	1 992	913	6 600	29 400
1995	2 205	1 101	7 790	29 810
1996	2 527	1 340	7 508	30 880
1997	2 924	1 486	8 658	29 361
1998	3 022	1 653	10 542	30 197
1999	2 943	1 571	11 104	24 847
2000	3 256	1 782	12 900	23 069
2001	2 853	1 727	10 838	16 814
2002	2 877	1 697	9 537	13 704
2003	2 835	1 923	9 472	11 238
2004	3 260	2 175	9 558	10 989
2005	3 016	2 147	8 081	11 052
2006	3 429	2 694	8 154	9 419
2007	3 534	2 958	7 511	9 185
2008	3 384	3 242	8 161	8 229
2009	4 636	3 039	9 121	8 546
2010	5 591	3 158	11 547	9 813
2011	5 496	3 580	12 438	9 329

Źródło: KGP

Tabela 5.9. Nieletni, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze, poprawcze lub kary w sądach powszechnych w związku z czynami karalnymi

	2000	2005	2009	2010
13 lat	3 678	4 021	4 440	4 130
14 lat	5 591	6 132	6 299	5 973
15 lat	7 541	7 971	7 465	7 149
16 lat	8 857	8 104	6 729	5 495

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości

Tabela 5.10. Przestępczość na terenie szkoły podstawowej i gimnazjum

Rok	Liczba przestępstw stwierdzonych, popełnionych na terenie szkoły podstawowej, gimnazjum							
	zabójstwo	uszczerbek na zdrowiu	udział w bójce lub pobiciu	zgwalcenie	kradzież cudzej rzeczy	kradzież z włamaniem	przestępstwa rozbójnicze	przestępstwa narkotykowe
2004	0	1 240	696	16	3 571	1 970	4 099	424
2005	1	1 313	789	19	4 475	1 370	3 295	588
2006	0	1 475	951	20	4 030	1 118	3 603	691
2007	0	1 511	957	19	3 023	896	3 037	443
2008	0	1 393	1 141	9	2 803	698	4 079	432
2009	0	2 208	1 021	26	2 639	650	3 918	433

Źródło: KGP

Sytuacja materialna rodziny

Ubóstwo i wykluczenie społeczne dzieci są jednymi z najpoważniejszych problemów współczesnego świata. Życie w ubóstwie bowiem przekłada się na wszystkie sfery funkcjonowania dziecka: edukację, sytuację zdrowotną, dostęp do kultury, budowanie relacji społecznych etc...

W Polsce ubóstwo analizowane jest zazwyczaj w kontekście poziomu wydatków gospodarstw domowych i przyjmuje się, że jeśli wydatki są niższe od ustalonych granic ubóstwa, to wówczas można takie gospodarstwa uznać za ubogie. Jeśli chodzi o wydatki gospodarstw domowych, to od 2000 roku obserwuje się wzrost zarówno przeciętnych dochodów, jak i wydatków na 1 osobę. Co prawda od 2005 roku wielkość miesięcznych dochodów jest wyższa od wielkości miesięcznych wydatków, ale należy pamiętać, że zarówno przeciętny miesięczny dochód jak i wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych jedynie sygnalizują, na jakim poziomie żyją Polacy i jaką kwotę przeciętnie przeznaczają na zaspokojenie swoich potrzeb.

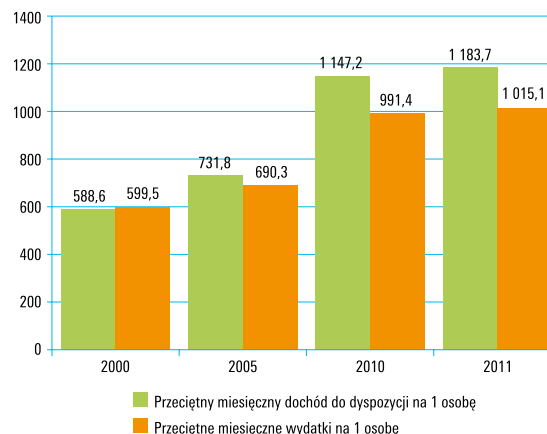
Obniżenie standardów życia i tym samym ograniczenie lub brak możliwości zaspokajania poszczególnych potrzeb powodują, że wiele rodzin zmuszonych jest do korzystania z pomocy środowiskowej. W 2011 roku 1 174,4 tys. gospodarstw domowych korzystało w Polsce ze środowiskowej pomocy społecznej, przy czym 44,2% z nich stanowiły gospodarstwa wiejskie. Jest to o tyle istotne, że w 2011 roku w Polsce było ponad 2 razy więcej gospodarstw domowych w miastach niż na obszarach wiejskich. Oznacza to, że gospodarstwa domowe na obszarach wiejskich są mocniej dotknięte trudną sytuacją materialną i życiową.

Rodziny najczęściej korzystają z pomocy środowiskowej z powodu ubóstwa, bezrobocia, długotrwałej bądź ciężkiej choroby lub niepełnosprawności. Jedynie w przypadku rodzin z obszarów wiejskich najczęstszym powodem jest potrzeba ochrony macierzyństwa (potrzeba ochrony macierzyństwa wiąże się z pomocą społeczną dla kobiet w ciąży znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, np. niepełnoletnie kobiety w ciąży, niepracujące matki i ojcowie itd.) oraz bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Jedną z form wsparcia rodzin w trudnej sytuacji materialnej są zasiłki rodzinne. W 2011 roku zasiłek pobierało 1 416 015 rodzin, przy czym głównie przysługiwał on rodzinom posiadającym 1 dziecko lub 2 dzieci, co jest związane z najczęściej spotykanym w Polsce modelem rodziny (2+1, lub 2+2)

W ciągu ostatnich 10 lat wzrosły zarówno przeciętne dochody, jak i wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych.

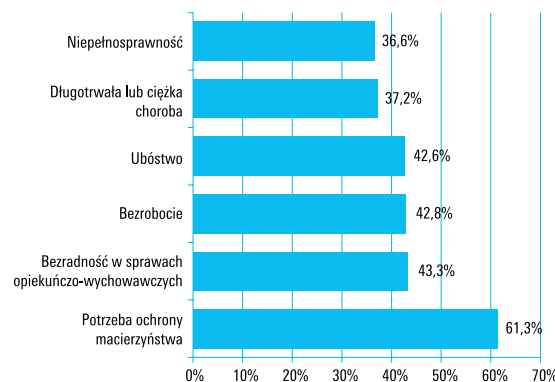
Wykres 6.1. Przeciętne dochody i wydatki gospodarstw domowych w Polsce (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rodziny z obszarów wiejskich częściej niż rodziny z obszarów miejskich korzystają z pomocy środowiskowej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa.

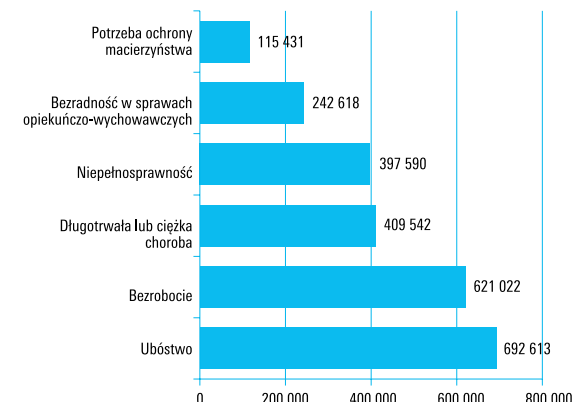
Wykres 6.3. Procent rodzin z obszarów wiejskich korzystających z pomocy środowiskowej według wybranych powodów przyznania pomocy w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rodziny najczęściej korzystają z pomocy środowiskowej z powodu: ubóstwa, bezrobocia, długotrwałej choroby oraz niepełnosprawności.

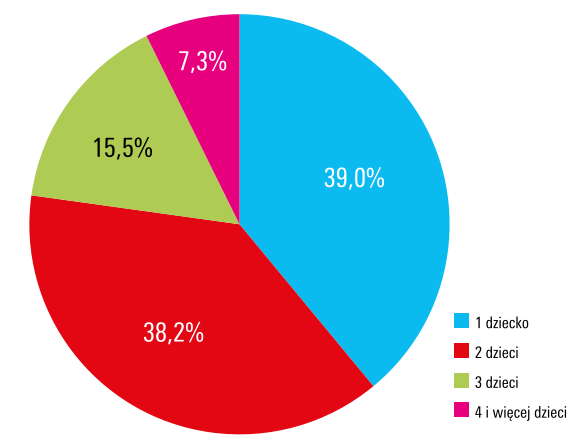
Wykres 6.2. Liczba rodzin korzystających z pomocy środowiskowej według najczęstszych powodów przyznania pomocy w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ze względu na najczęściej funkcjonujący w Polsce model rodziny zasiłek rodzinny pobierają głównie rodziny z 1 i 2 dziećmi.

Wykres 6.4. Procent rodzin według liczby dzieci, które pobierały zasiłek rodzinny w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ubóstwo w Polsce

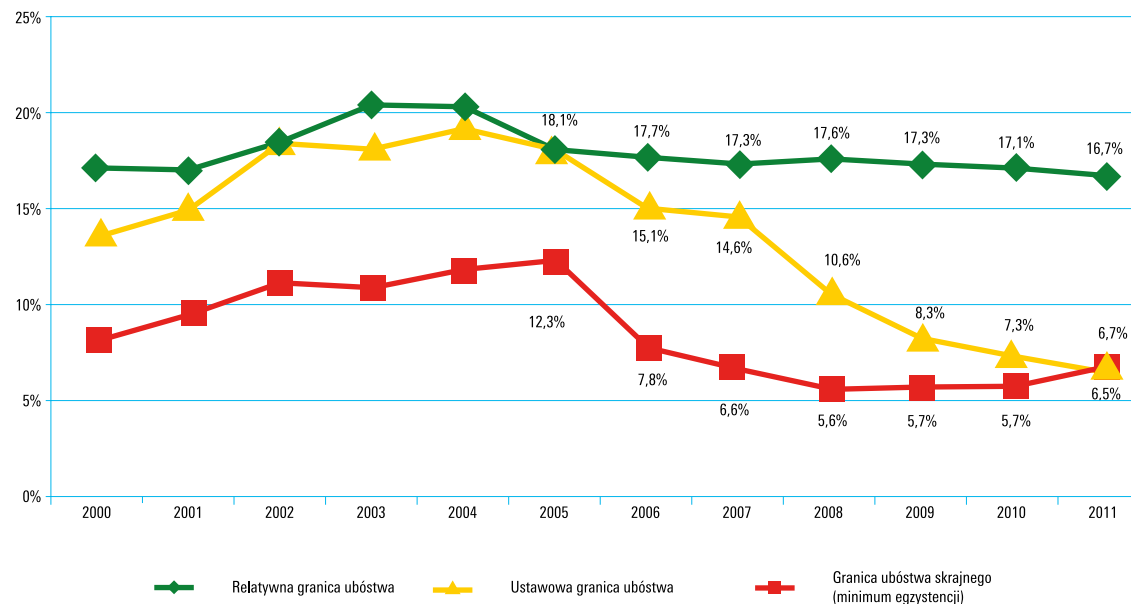
Ubóstwo w Polsce analizowane jest według trzech granic: relatywnej, ustawowej i skrajnej. Relatywna granica ubóstwa wyznaczana jest na poziomie 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych. Ustawowa granica ubóstwa wiąże się z kwotą, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej, jednak wartość nominalna progów interwencji socjalnej nie zmieniała się od 2006 roku (zmiana nastąpiła dopiero pod koniec roku 2012, co nie zostało jeszcze uwzględnione w statystykach), i w związku z tym nie oddaje sytuacji faktycznej. Granica ubóstwa skrajnego uwzględnia zaś potrzeby, które nie mogą zostać odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia¹. Choć od 2006 roku w Polsce widoczne jest obniżenie odsetka osób w gospodarstwach domowych zagrożonych ubóstwem, to w przypadku relatywnej granicy ubóstwa jest to spadek zaledwie o 1,0 pkt. procentowy. W przypadku zaś minimum egzystencji w 2011 roku odnotowano wzrost wskaźnika w porównaniu z rokiem 2010 również o 1,0 pkt. procentowy.

Dość istotne są również różnice między miastami a obszarami wiejskimi w Polsce. Wyraźne bowiem widać, że niezależnie od branych pod uwagę granic ubóstwa, w znacznie gorszej sytuacji znajdują się mieszkańcy wsi. W przypadku relatywnej granicy ubóstwa poniżej 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych na obszarach wiejskich znajduje się 25,0% osób, zaś w miastach o połowę mniej (11,5%). Jednocześnie aż 10,4% osób w gospodarstwach domowych na obszarach wiejskich jest zagrożonych ubóstwem skrajnym. Wskazuje to na istnienie poważnego problemu, ponieważ obszary wiejskie mimo mniejszej liczebności ludności w znacznej mierze dotknięte są ubóstwem i wiążącym się z nim wykluczeniem społecznym, zarówno w sferze zawodowej, jak i kulturowej. To zaś rzutuje na sytuację kolejnych pokoleń i prowadzi do zjawiska dziedziczenia ubóstwa.

Ubóstwo według wyznaczonych granic nieco inaczej wygląda w Polsce w poszczególnych województwach, jednak niezależnie od wybranej granicy ubóstwa najbardziej narażeni na biedę są mieszkańcy województw: świętokrzyskiego, lubelskiego, warmińsko-mazurskiego i podlaskiego.

Zagrożenie ubóstwem relatywnym w Polsce spadło od 2006 roku zaledwie o 1,0 pkt. procentowy.

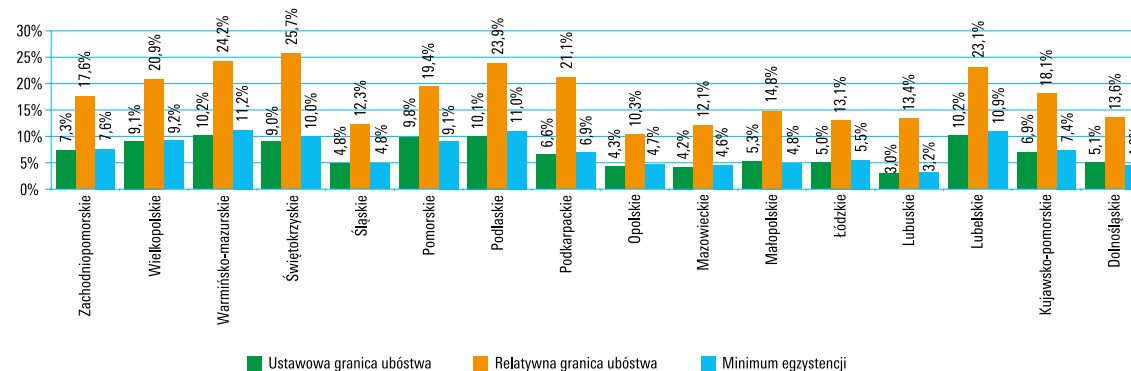
Wykres 6.5. Zagrożenie ubóstwem w Polsce w latach 2000-2011 (według przyjętych w danym roku granic ubóstwa)

Źródło: GUS

W Polsce najbardziej zagrożone ubóstwem są województwa: świętokrzyskie, lubelskie, warmińsko-mazurskie i podlaskie.

Wykres 6.6. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem według województw w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

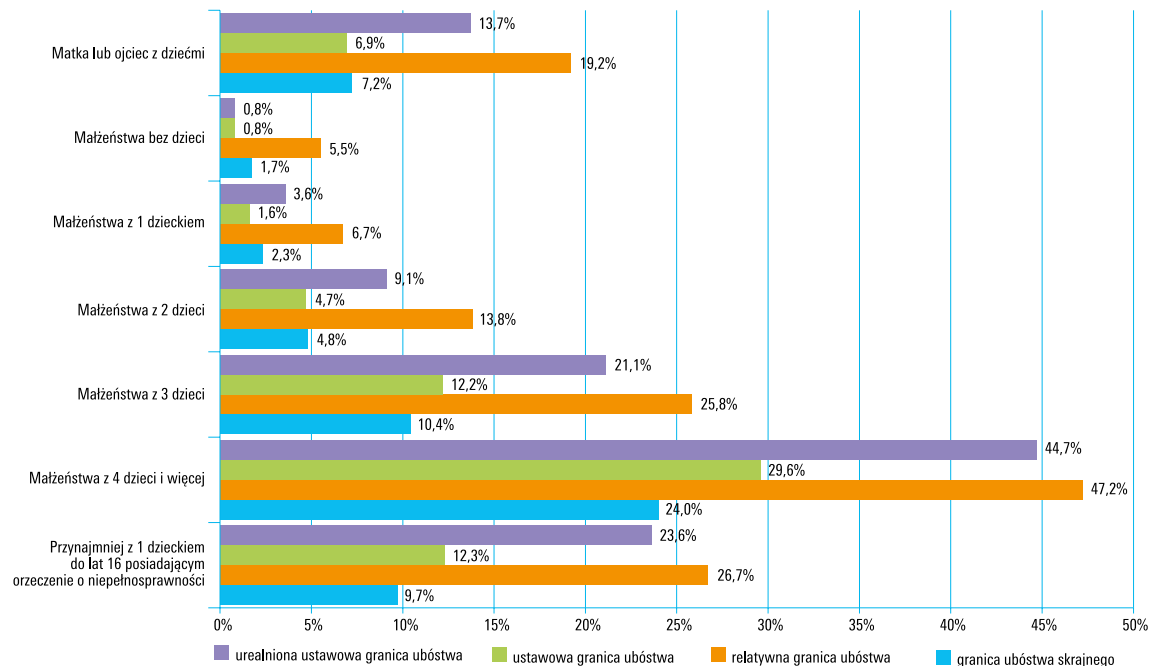
1 w przypadku wykresów 6.6. – 6.10. urealniona ustawowa granica ubóstwa w cenach z IV kwartalu 2006 r.

Ubóstwo w rodzinie

W bardzo trudnej sytuacji w Polsce znajdują się gospodarstwa domowe z dziećmi na utrzymaniu. Szacuje się, że w 2011 roku dzieci i młodzież do 18 roku życia stanowiły ok. 31,0% populacji zagrożonej skrajnym ubóstwem, podczas gdy w populacji ogółem do tej grupy wiekowej należała co piąta osoba². W najcięższej sytuacji się rodziny wielodzietne, rodziny przynajmniej z 1 dzieckiem posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności oraz samotne matki lub ojcowie z dziećmi. W przypadku małżeństw z 3 dziećmi co piąta osoba żyła w sferze ubóstwa skrajnego, zaś w przypadku rodzin z 4 i więcej dzieci prawie co druga. Podobna sytuacja miała miejsce wśród rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością – 23,6% osób żyło na poziomie minimum egzystencji. W nieco lepszej, ale trudnej sytuacji znajdują się także niepełne rodziny, z których 13,7% w 2011 roku było zagrożonych ubóstwem skrajnym. W najlepszej sytuacji znalazły się małżeństwa bez dzieci oraz małżeństwa z 1 dzieckiem. Wynika z tego, że wraz z liczbą dzieci w rodzinie wzrasta procent osób zagrożonych ubóstwem, szczególnie ubóstwem skrajnym, oraz że sytuacja ta dotyczy głównie rodzin z obszarów wiejskich.

Prawie co druga rodzina mająca czwórkę lub więcej dzieci żyje w sferze ubóstwa relatywnego.

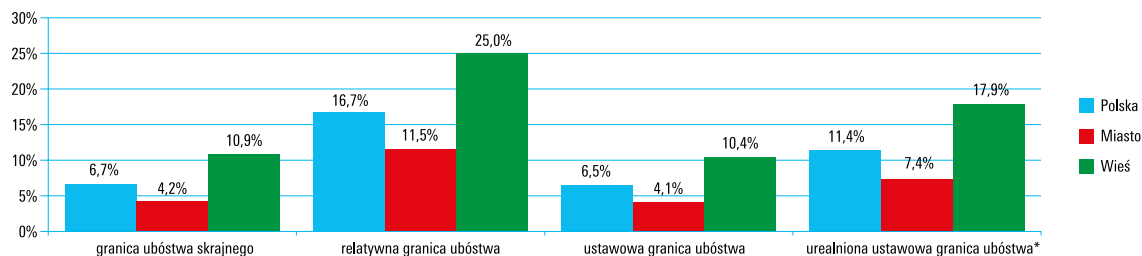
Wykres 6.7. Procent osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej poszczególnych granic ubóstwa według wybranych typów gospodarstw domowych w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Bez względu na stosowaną granicę ubóstwa bardziej narażeni na biedę są mieszkańcy regionów wiejskich niż miejskich.

Wykres 6.8. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem gospodarstw domowych według miejsca zamieszkania w 2011 r. – procent osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej poszczególnych granic ubóstwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

*w przypadku wykresów 6.6. – 6.8. urealniona ustawowa granica ubóstwa w cenach z IV kwartału 2006 r.

² http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/WZ_ubostwo_w_polsce_2011.pdf, strona dostępna w dniu 30.01.2013 r.

Ubóstwo dzieci

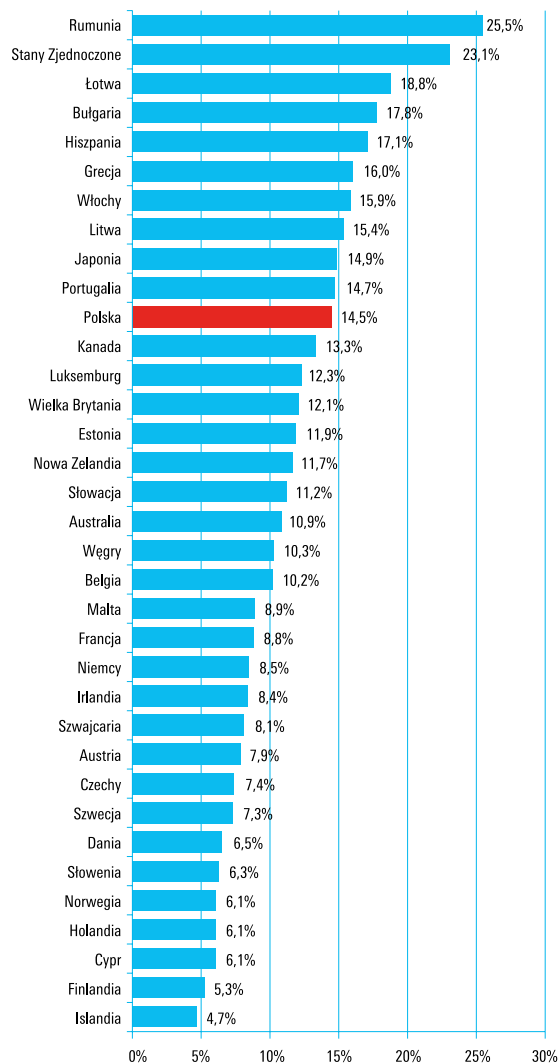
Analizując ubóstwo dzieci i porównując ich sytuację w krajach rozwiniętych, UNICEF starał się spojrzeć na ten problem nieco szerzej, biorąc pod uwagę z jednej strony dochód, jakim rozporządza rodzina z dziećmi na utrzymaniu, a z drugiej patrząc, na ile zaspokajane są istotne potrzeby dziecka. Do badania problemu ubóstwa dzieci wykorzystano dwa wskaźniki: stopę ubóstwa względnego dzieci oraz specjalnie w tym celu opracowaną stopę deprivacji potrzeb dzieci. Stopa ubóstwa względnego dzieci pokazuje, jaki procent z nich żyje w gospodarstwach domowych mających dochód ekwiwalentny mniejszy niż 50% mediany dochodu w danym kraju. Według tak przyjętej granicy w najlepszej sytuacji są dzieci z Islandii, Finlandii, Cypru i Holandii, w najgorszej zaś z Rumunii i Stanów Zjednoczonych. Taka pozycja Stanów Zjednoczonych wynika z bardzo dużego rozwarstwienia tego społeczeństwa.

Nieco inaczej wygląda sytuacja, gdy weźmiemy pod uwagę stopę deprivacji potrzeb dzieci, gdyż uwzględnia się tutaj jako kryterium dostęp do 14 wybranych pozycji umożliwiających zaspokojenie potrzeb dziecka i jego prawidłowy rozwój. Pozycje te uznawane są za normalne i niezbędne dla dziecka w krajach wysokorozwiniętych, co jest bardzo istotne szczególnie w odniesieniu do przyjętych kryteriów ubóstwa w krajach rozwijających się. Należy bowiem podkreślić, iż w krajach o odpowiednim standardzie i dynamice rozwoju gospodarczego nie można za kryterium ubóstwa przyjmować jedynie potrzeb bytowych. Niezbędne jest tutaj uwzględnienie dostępu do kultury, ochrony zdrowia, rozrywki czy szeroko rozumianej edukacji. W najlepszej sytuacji według tego wskaźnika są kraje skandynawskie oraz Islandia, w najgorszej zaś Rumunia i Bułgaria. W obu tych krajach ponad połowa dzieci nie ma dostępu do dwóch lub więcej pozycji z listy (odpowiednio 72,6% oraz 56,6%). W przypadku Polski, Litwy i Słowacji deprivacja dotyka co piąte dziecko (20,9%, 19,8% i 19,2%).

Stopa deprivacji potrzeb dzieci wzrasta znacząco w przypadku dzieci, które są wychowywane przez jednego rodzica, przez rodziców o niskim poziomie wykształcenia oraz rodziców dotkniętych bezrobociem. W przypadku Polski w najgorszej sytuacji znajdują się dzieci wychowywane przez rodziców o niskim poziomie wykształcenia, gdyż stopa deprivacji potrzeb dzieci wzrasta trzykrotnie i wynosi ponad 60,0%. W przypadku dzieci wychowywanych przez bezrobotnych rodziców oraz przez jednego rodzica stopa deprivacji wzrasta dwukrotnie.

Najniższe stopy ubóstwa wśród analizowanych krajów rozwiniętych posiadają Islandia, Finlandia, Cypr oraz Holandia.

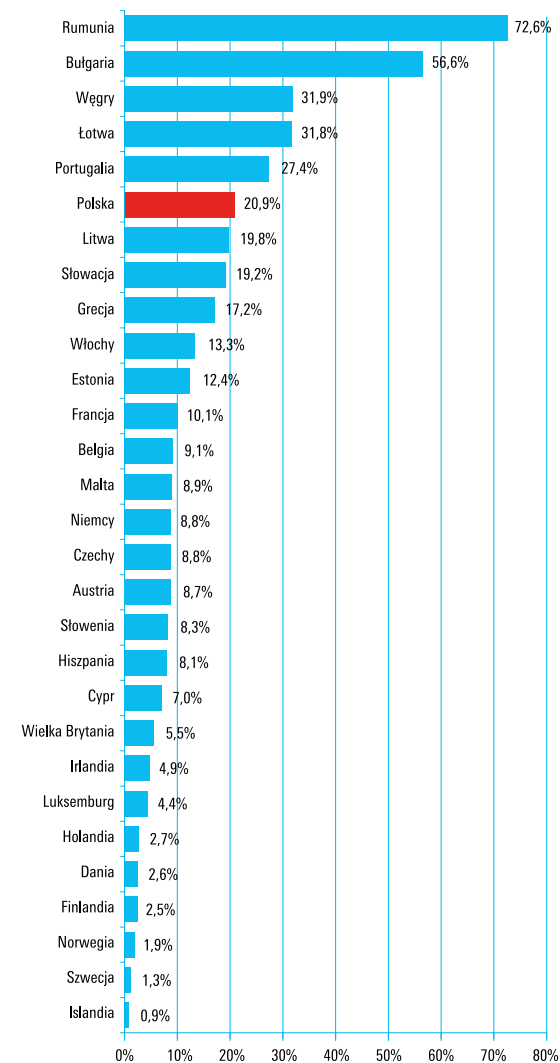
Wykres 6.9. Stopa ubóstwa dzieci według granicy ubóstwa względnego na poziomie 50% mediany dochodu

Źródło: UNICEF

Najwyższą stopę deprivacji potrzeb dzieci wśród analizowanych krajów europejskich mają Rumunia, Bułgaria, Węgry i Łotwa.

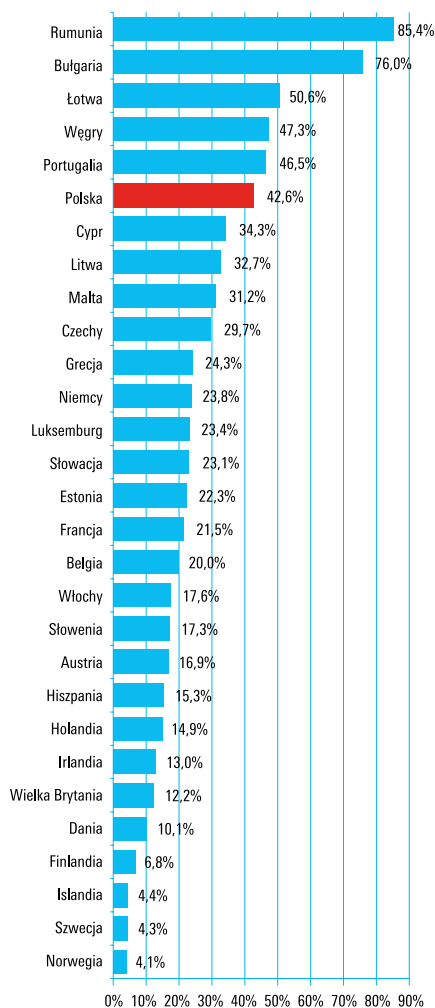
Wykres 6.10. Stopa deprivacji dzieci – brak 2-óch lub więcej pozycji z listy

Źródło: UNICEF

Najlepszą ochronę potrzeb dzieci żyjących w rodzinach niepełnych zapewniają: Norwegia, Szwecja, Islandia oraz Finlandia.

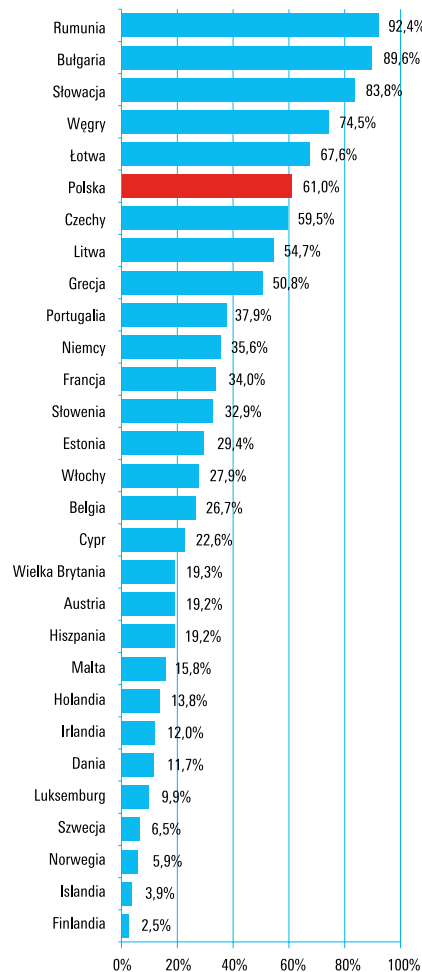
Wykres 6.11. Stopa deprivacji dzieci wychowywanych przez jednego rodzica

Źródło: UNICEF

Stopa deprivacji potrzeb dzieci w Polsce wzrasta trzykrotnie w przypadku wychowywania przez rodziców mających niski poziom wykształcenia.

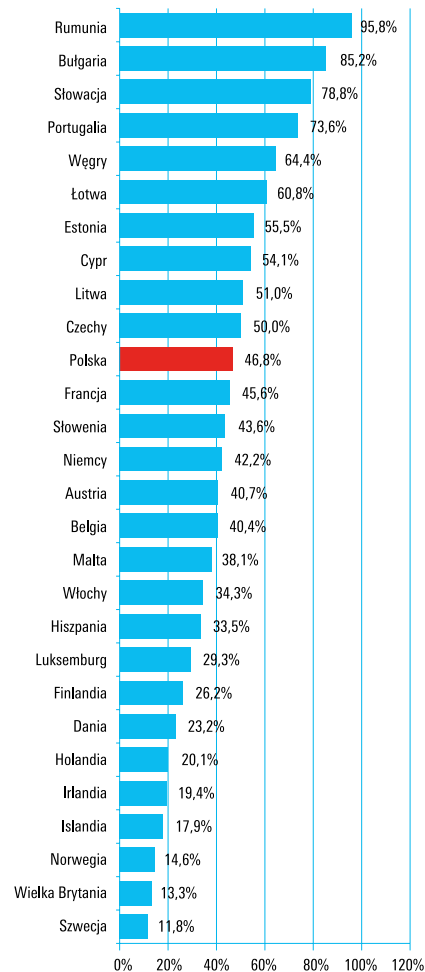
Wykres 6.12. Stopa deprivacji dzieci żyjących w rodzinach, w których rodzice mają niski poziom wykształcenia (brak, podstawowe, średnie niepełne)

Źródło: UNICEF

Najniższą stopę deprivacji potrzeb dzieci żyjących w rodzinach dotkniętych bezrobociem ma Szwecja, Wielka Brytania i Norwegia.

Wykres 6.13. Stopa deprivacji dzieci żyjących w rodzinach dotkniętych bezrobociem (żaden z dorosłych nie ma płatnego zatrudnienia)

Źródło: UNICEF

W ramach wykresów 6.10. – 6.13. została przedstawiona stopa deprivacji potrzeb dzieci ogólnie i według wybranych grup ryzyka. Dane dotyczą dzieci od 1 do 16 roku życia i zostały opracowane przez UNICEF na podstawie Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia Ludności (EU-SILC) z 2009 r.

Przedstawiona na wykresach stopa deprivacji potrzeb dzieci prezentuje odsetek dzieci, które nie mają dostępu do dwóch lub więcej pozycji z poniższej 14-punktowej listy, ponieważ gospodarstw domowych, w których żyją, nie stać na ich zapewnienie.

1. Trzy posiłki dziennie
2. Przynajmniej jeden posiłek dziennie zawierający mięso, drób lub rybę (lub ich wegetariański odpowiednik)
3. Codziennie świeże owoce i warzywa
4. Książki odpowiednie dla wieku dziecka i poziomu jego wiedzy (wyłączając podręczniki)
5. Sprzęt do zabaw na powietrzu (rower, rolki, itp.)
6. Regularne rekreacyjne zajęcia dodatkowe (pływanie, gra na instrumencie, członkostwo w organizacjach młodzieżowych, itp.)
7. Gry edukacyjne (przynajmniej jedna na dziecko, w tym zabawki edukacyjne, klocki, gry planszowe, gry komputerowe, itp.)
8. Środki finansowe na uczestniczenie w wycieczkach szkolnych i innych wydarzeniach
9. Spokojne miejsce do odrabiania prac domowych, z odpowiednią przestrzenią i oświetleniem
10. Dostęp do internetu
11. Nowe ubrania – kilka sztuk (tj. nie wszystkie ubrania pochodzą ze sklepów z używaną odzieżą)
12. Dwie pary należycie dobranego obuwia (w tym przynajmniej jedna para tzw. obuwia na każdą pogodę)
13. Możliwość, od czasu do czasu, zapraszania przyjaciół do domu w celu zabawy i wspólnego spożywania posiłków
14. Możliwość świętowania specjalnych okazji takich, jak urodziny, imieniny czy święta religijne.

Tabela 6.1. Przeciętne dochody i wydatki gospodarstw domowych w Polsce (w zł)

	2000	2005	2010	2011
Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę	588,63	731,84	1 147,18	1 183,66
Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę	599,49	690,3	991,44	1 015,12

Źródło: GUS

Tabela 6.2. Liczba rodzin korzystających z pomocy środowiskowej według wybranych powodów przyznania pomocy w 2011 r.

	Ubóstwo	Bezrobocie	Długotrwała lub ciężka choroba	Niepełnosprawność	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Potrzeba ochrony macierzyństwa
Liczba rodzin ogółem	692 613	621 022	409 542	397 590	242 618	115 431
Liczba rodzin na wsi	295 188	265 900	152 185	145 425	105 137	70 808

Źródło: GUS

Tabela 6.3. Procent rodzin według liczby dzieci, które pobierały zasiłek rodzinny w 2011 r.

Zasiłek rodzinny na			
1 dziecko	2 dzieci	3 dzieci	4 i więcej dzieci
39,0%	38,2%	15,5%	7,3%

Źródło: GUS

Tabela 6.4. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem według województwa w 2011 r.

Województwo	Minimum egzystencji	Relatywna granica ubóstwa	Ustawowa granica ubóstwa
Dolnośląskie	4,6%	13,6%	5,1%
Kujawsko-pomorskie	7,4%	18,1%	6,9%
Lubelskie	10,9%	23,1%	10,2%
Lubuskie	3,2%	13,4%	3,0%
Łódzkie	5,5%	13,1%	5,0%
Małopolskie	4,8%	14,8%	5,3%
Mazowieckie	4,6%	12,1%	4,2%
Opolskie	4,7%	10,3%	4,3%
Podkarpackie	6,9%	21,1%	6,6%
Podlaskie	11,0%	23,9%	10,1%
Pomorskie	9,1%	19,4%	9,8%
Śląskie	4,8%	12,3%	4,8%
Świętokrzyskie	10,0%	25,7%	9,0%
Warmińsko-mazurskie	11,2%	24,2%	10,2%
Wielkopolskie	9,2%	20,9%	9,1%
Zachodniopomorskie	7,6%	17,6%	7,3%

Źródło: GUS

Tabela 6.5. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem gospodarstw domowych według miejsca zamieszkania w 2011 r. – procent osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej poszczególnych granic ubóstwa

	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej			
	granica ubóstwa skrajnego	relatywna granica ubóstwa	ustawowa granica ubóstwa	urealniona ustawowa granica ubóstwa*
Polska	6,7%	16,7%	6,5%	11,4%
Miasto	4,2%	11,5%	4,1%	7,4%
Wieś	10,9%	25,0%	10,4%	17,9%

Źródło: GUS

Tabela 6.6. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem gospodarstw domowych według typu gospodarstwa domowego w 2011 r.

	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej poszczególnych granic ubóstwa			
	granica ubóstwa skrajnego	relatywna granica ubóstwa	ustawowa granica ubóstwa	urealniona ustawowa granica ubóstwa
Małżeństwa bez dzieci	1,7%	5,5%	0,8%	0,8%
Małżeństwa z 1 dzieckiem	2,3%	6,7%	1,6%	3,6%
Małżeństwa z 2 dziećmi	4,8%	13,8%	4,7%	9,1%
Małżeństwa z 3 dziećmi	10,4%	25,8%	12,2%	21,1%
Małżeństwa z 4 dziećmi i więcej	24,0%	47,2%	29,6%	44,7%
Matka lub ojciec z dziećmi	7,2%	19,2%	6,9%	13,7%
Z dzieckiem do lat 16 posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności	9,7%	26,7%	12,3%	23,6%

Źródło: GUS

Tabela 6.7. Stopa ubóstwa dzieci według granicy ubóstwa względnego na poziomie 50,0% mediany dochodu

Kraj	Granica ubóstwa
Islandia	4,7%
Finlandia	5,3%
Cypr	6,1%
Holandia	6,1%
Norwegia	6,1%
Słowenia	6,3%
Dania	6,5%
Szwecja	7,3%
Czechy	7,4%
Austria	7,9%
Szwajcaria	8,1%
Irlandia	8,4%
Niemcy	8,5%
Francja	8,8%
Malta	8,9%
Belgia	10,2%
Węgry	10,3%
Australia	10,9%

Kraj	Granica ubóstwa
Słowacja	11,2%
Nowa Zelandia	11,7%
Estonia	11,9%
Wielka Brytania	12,1%
Luksemburg	12,3%
Kanada	13,3%
Polska	14,5%
Portugalia	14,7%
Japonia	14,9%
Litwa	15,4%
Włochy	15,9%
Grecja	16,0%
Hiszpania	17,1%
Bułgaria	17,8%
Łotwa	18,8%
Stany Zjednoczone	23,1%
Rumunia	25,5%

Źródło: UNICEF

Tabela 6.8. Stopa deprivacji dzieci według wybranych grup ryzyka

Kraj	Stopa deprivacji dzieci (brak 2-6ch lub więcej pozycji z listy)	Stopa deprivacji dzieci wychowywanych przez jednego rodzica	Stopa deprivacji dzieci żyjących w rodzinach, w których rodzice mają niski poziom wykształcenia (brak, podstawowe, średnie niepełne)	Stopa deprivacji dzieci żyjących w rodzinach dotkniętych bezrobociem (żaden z dorosłych nie ma płatnego zatrudnienia)
Islandia	0,9%	4,4%	3,9%	17,9%
Szwecja	1,3%	4,3%	6,5%	11,8%
Norwegia	1,9%	4,1%	5,9%	14,6%
Finlandia	2,5%	6,8%	2,5%	26,2%
Dania	2,6%	10,1%	11,7%	23,2%
Holandia	2,7%	14,9%	13,8%	20,1%
Luksemburg	4,4%	23,4%	9,9%	29,3%
Irlandia	4,9%	13,0%	12,0%	19,4%
Wielka Brytania	5,5%	12,2%	19,3%	13,3%
Cypr	7,0%	34,3%	22,6%	54,1%
Hiszpania	8,1%	15,3%	19,2%	33,5%
Słowenia	8,3%	17,3%	32,9%	43,6%
Austria	8,7%	16,9%	19,2%	40,7%
Czechy	8,8%	29,7%	59,5%	50,0%
Niemcy	8,8%	23,8%	35,6%	42,2%
Malta	8,9%	31,2%	15,8%	38,1%
Belgia	9,1%	20,0%	26,7%	40,4%
Francja	10,1%	21,5%	34,0%	45,6%
Estonia	12,4%	22,3%	29,4%	55,5%
Włochy	13,3%	17,6%	27,9%	34,3%
Grecja	17,2%	24,3%	50,8%	-
Słowacja	19,2%	23,1%	83,8%	78,8%
Litwa	19,8%	32,7%	54,7%	51,0%
Polska	20,9%	42,6%	61,0%	46,8%
Portugalia	27,4%	46,5%	37,9%	73,6%
Łotwa	31,8%	50,6%	67,6%	60,8%
Węgry	31,9%	47,3%	74,5%	64,4%
Bułgaria	56,6%	76,0%	89,6%	85,2%
Rumunia	72,6%	85,4%	92,4%	95,8%

Źródło: UNICEF

Zewnętrzne przyczyny zgonów dzieci

Wypadki spowodowane przyczynami zewnętrznymi, niezwiązanymi z czynnikami chorobowymi, stanowią poważne zagrożenie dla dzieci i młodzieży. W 2010 roku były one przyczyną ponad 1000 zgonów dzieci w Polsce. Najczęściej dochodziło do wypadków komunikacyjnych, samookaleczeń oraz utonięć.

Poważny problem społeczny stanowią samobójstwa dzieci i młodzieży. Znaczna liczba samobójstw jest popełniania bowiem przez młodych ludzi pod wpływem stanów depresyjnych, które ze względu na brak dostępu do profesjonalnej pomocy, braku wiedzy rodziców i nauczycieli o symptomach poprzedzających akt samobójczy, utrudniają prowadzenie działań prewencyjnych. I choć liczba samobójstw wykazuje w Polsce tendencję zniżkową, to nadal plasuje się na bardzo wysokim poziomie. W 2011 roku na swoje życie targnęło się ponad 300 dzieci, z tego 87,1% było w wieku 15-19 lat.

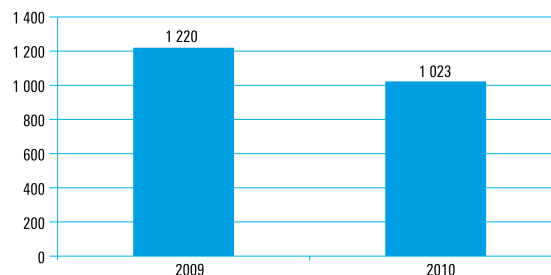
Należy przy tym jednak pamiętać, że problematyka samobójstw obejmuje także próby samobójcze, myśli samobójcze i działania o charakterze destrukcyjnym dla zdrowia. Niezbędny zatem wydaje się stały monitoring nie tylko dokonanych aktów samobójczych, ale i prób samobójczych.

Warto tutaj podkreślić, że zaginięcia, podobnie jak samobójstwa, dotyczą dzieci w starszym wieku. W grupie dzieci od 14 do 17 roku życia ma bowiem miejsce ok. 85,0% wszystkich zaginięć dzieci. Choć nie są one równoznaczne ze śmiercią dziecka i nie można ich traktować jako bezpośrednich zewnętrznych przyczyn zgonów, to jednak nie można tego powiązania całkowicie wykluczyć.

Znaczna liczba zgonów dzieci spowodowana jest utonięciami, przy czym w ostatnich latach uległa ona dużemu obniżeniu we wszystkich kategoriach wiekowych (w roku 2011 liczba utonięć dzieci wynosiła 34 i była o 55,0% niższa niż w roku 2006). Do utonięć dochodzi najczęściej w okresie wakacyjnym. Wynika to z faktu, iż wiele kąpielisk w Polsce jest niestrzeżonych, a czas wolny i swoboda sprzyjają podejmowaniu przez dzieci działań ryzykownych.

Liczba zgonów dzieci z przyczyn zewnętrznych w 2010 roku spadła o 16,1% w porównaniu z rokiem 2009.

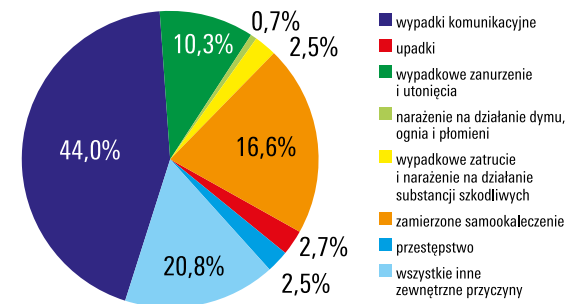
Wykres 7.1. Liczba zgonów dzieci i młodzieży według przyczyn zewnętrznych w 2009 i 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najczęstszą przyczyną zgonów z przyczyn zewnętrznych wśród dzieci są wypadki komunikacyjne.

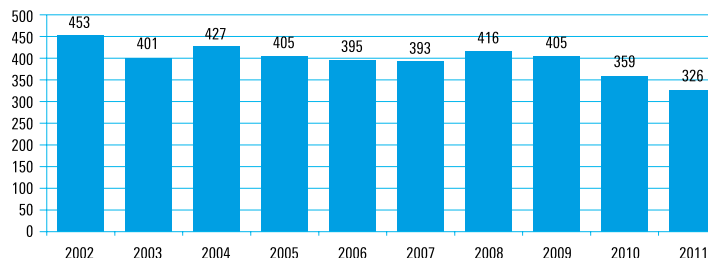
Wykres 7.2. Zgony dzieci według przyczyn zewnętrznych w 2010 r.

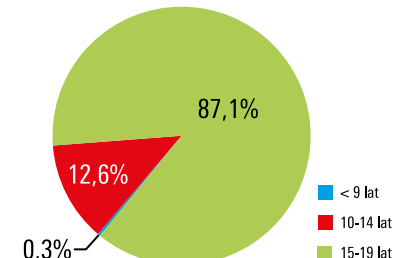
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najczęściej do samobójstw dochodzi wśród dzieci w wieku 15-19 lat.

Wykres 7.3. i Wykres 7.4. Samobójstwa dzieci i młodzieży w Polsce na przestrzeni lat oraz według grup wiekowych dzieci w 2011 r.

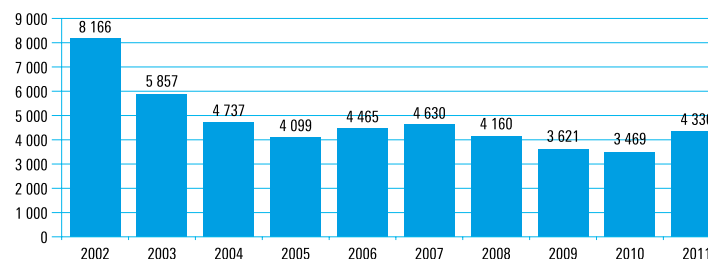

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

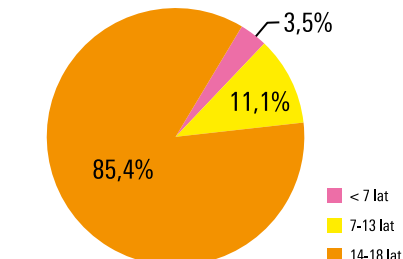

Liczba zaginięć dzieci wzrosła w 2011 roku o prawie 25,0% w porównaniu z rokiem 2010, a najczęściej zgłaszane są zaginięcia dzieci w wieku 14-18 lat.

Wykres 7.5. i Wykres 7.6. Zaginięcia dzieci zgłoszone Policji w Polsce na przestrzeni lat oraz według grup wiekowych w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

Wypadki dzieci i młodzieży

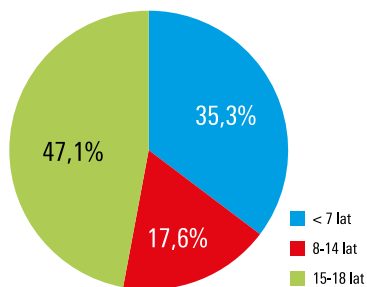
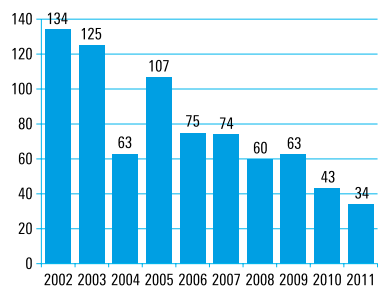
Dane dotyczące zgonów dzieci ukazują jedynie jedną część istotnych informacji związanych z wypadkowością. Druga część dotyczy tych wypadków, w których dzieci są ofiarami doznającymi urazu czy uszczerbku na zdrowiu. Najczęściej do wypadków dzieci dochodzi w domach i w czasie wolnym oraz w żłobkach, przedszkolach i szkołach (w 2009 roku ogólna liczba wypadków w domu i w czasie wolnym wynosiła 213 tys., zaś w żłobkach, przedszkolach i szkołach podstawowych – 105,5 tys.).

Wypadki w placówkach edukacyjnych

Placówki edukacyjne to miejsca, w których dochodzi bardzo często do wypadków z udziałem dzieci. I mimo, że są to wypadki nie należące do śmiertelnych czy ciężkich, to jednak mogą mieć one poważne konsekwencje zarówno w rozwoju fizycznym, jak i psychicznym najmłodszych. W przedszkolach w roku szkolnym 2010/2011 odnotowano 2 205 wypadków, w tym 14 ciężkich i 6 śmiertelnych. W szkołach podstawowych i gimnazjach ogólna liczba wypadków dzieci jest znacząco wyższa niż w przedszkolach. W roku szkolnym 2010/2011 wynosiła ona bowiem 30 560 w szkołach podstawowych i 26 833 w gimnazjach. Najliczniejszą kategorię stanowiły wypadki w czasie przerw międzylekcyjnych oraz zajęć wychowania fizycznego. Przyczyną wypadków w placówkach oświatowych przeważnie jest nieuwaga, przy czym w szkołach podstawowych i gimnazjalnych równie istotną przyczynę stanowi nieumyślne uderzenie.

Liczba utonięć dzieci wykazuje tendencję malejącą od 2006 roku, zaś do utonięć najczęściej dochodzi wśród młodzieży w wieku 15-18 lat.

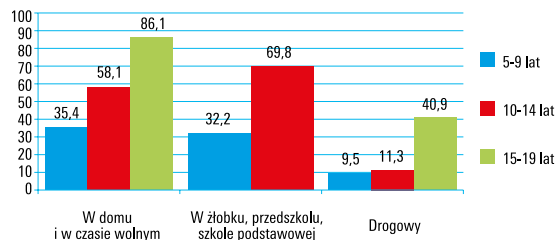
Wykres 7.7. i Wykres 7.8. Utonięcia dzieci i młodzieży w Polsce na przestrzeni lat oraz według grup wiekowych dzieci w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

Niezależnie od wieku do wypadków dzieci najczęściej dochodzi w domu oraz w czasie wolnym.

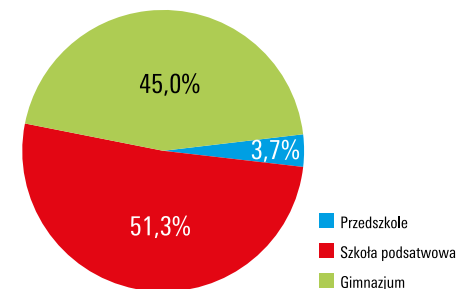
Wykres 7.9. Dzieci i młodzież według rodzajów wypadków w 2009 r. (dane w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stosunkowo rzadko do wypadków wśród dzieci dochodzi w przedszkolach.

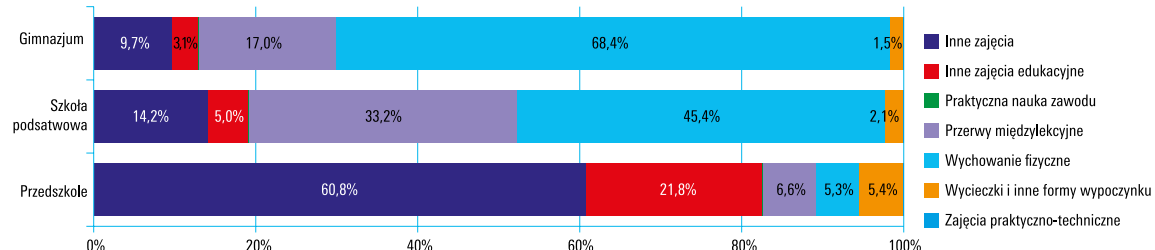
Wykres 7.10. Procent wypadków w poszczególnych placówkach oświatowych w roku szkolnym 2010/2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO

W szkołach podstawowych i gimnazjach wypadki najczęściej mają miejsce na zajęciach wychowania fizycznego.

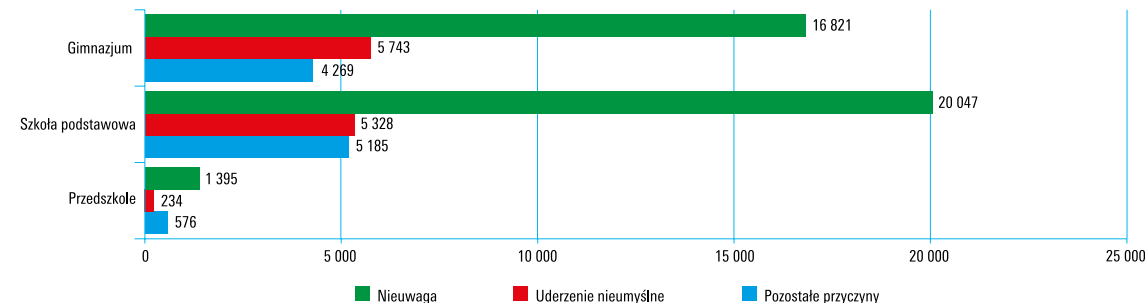
Wykres 7.11. Wypadki w placówkach oświatowych ze względu na rodzaj zajęć, w czasie których wypadek miał miejsce w roku szkolnym 2010/2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIO

Najczęstszą przyczyną wypadków w placówkach oświatowych jest nieuwaga.

Wykres 7.12. Wypadki w placówkach oświatowych ze względu na najczęściej występujące przyczyny w roku szkolnym 2010/2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie SIO

Wypadki drogowe

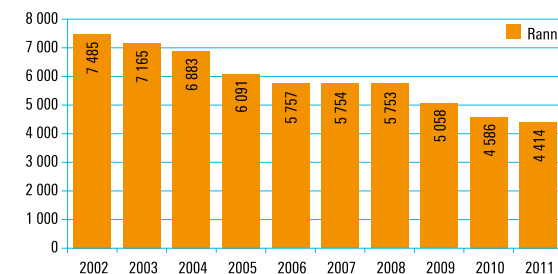
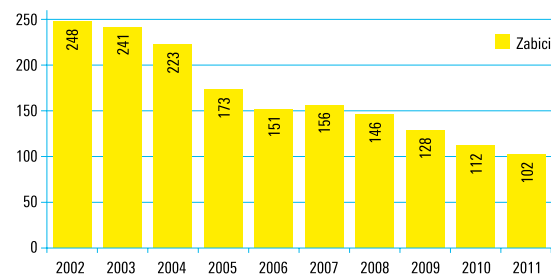
Jeśli chodzi o wypadki drogowe, to zarówno liczba zabitych, jak i rannych dzieci wykazuje tendencję zniżkową. W roku 2011 liczba zabitych dzieci zmniejszyła się o 58,9%, zaś rannych o 41,0% w porównaniu z rokiem 2002. Można mieć nadzieję, że taki stan rzeczy wynika zarówno z działań podejmowanych przez Policję, wzrostu świadomości rodziców i nauczycieli w zakresie działań edukacyjnych, jak i podejmowania dodatkowych działań na rzecz ochrony bezpieczeństwa dzieci przez gminy.

Wypadkom drogowym najczęściej ulegają dzieci w wieku 7-14 lat (liczba zabitych i rannych dzieci w wieku 7-14 lat w 2010 roku wyniosła odpowiednio: 78 i 3 340, zaś w 2011 roku: 70 i 3 171). Można przypuszczać, że jest to spowodowane przede wszystkim faktem zwiększenia samodzielności tej grupy wiekowej, szczególnie w zakresie dojazdu lub dojścia do szkoły czy też spędzania wolnego czasu w gronie rówieśników.

Najwięcej wypadków drogowych z udziałem dzieci ma miejsce w województwach: śląskim, małopolskim i mazowieckim (liczba wypadków drogowych z udziałem dzieci w tych województwach wynosiła w 2011 roku odpowiednio: 549, 504 i 462), co tylko częściowo można tłumaczyć większą liczbą ludności w tych rejonach Polski. Większe województwa dysponują bowiem większymi środkami, które powinny być przeznaczone na poprawę bezpieczeństwa dzieci, m.in. na drogach.

Zarówno liczba zabitych, jak i rannych dzieci w wyniku wypadków drogowych wykazuje tendencję malejącą.

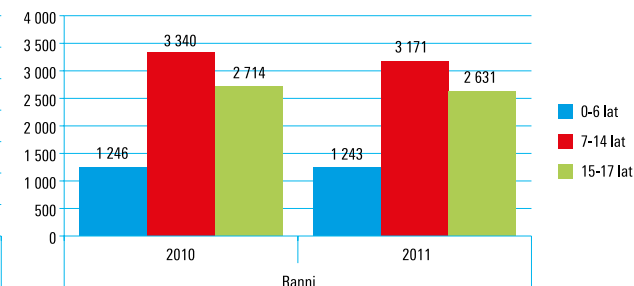
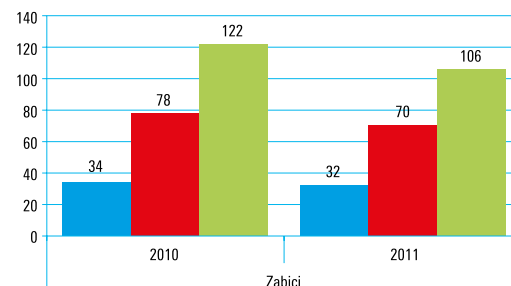
Wykres 7.13. i Wykres 7.14. Liczba zabitych oraz rannych dzieci w wieku 0-14 lat w wyniku wypadków drogowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

Najwięcej śmiertelnych ofiar wypadków drogowych jest wśród dzieci w wieku 15-17 lat, zaś rannych wśród dzieci w wieku 7-14 lat.

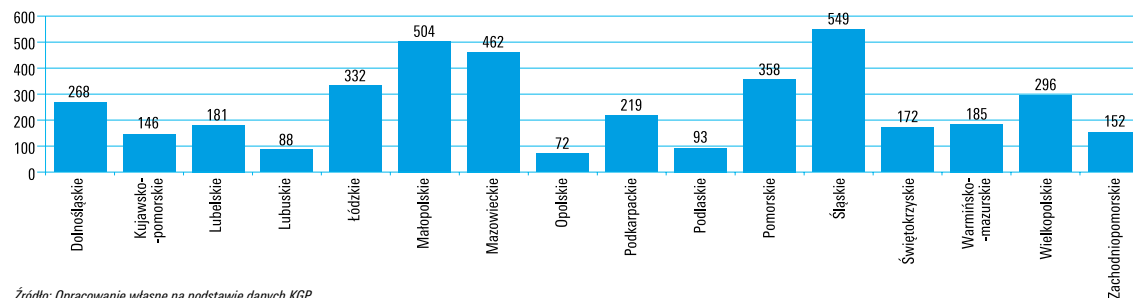
Wykres 7.15. i Wykres 7.16. Liczba zabitych oraz rannych dzieci w wyniku wypadków drogowych według grup wiekowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

Województwa, w których odnotowano największą liczbę wypadków drogowych z udziałem dzieci, to: śląskie, małopolskie i mazowieckie.

Wykres 7.17. Wypadki drogowe z udziałem dzieci w wieku 0-14 lat w poszczególnych województwach w 2011 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

BADANIE UNICEF

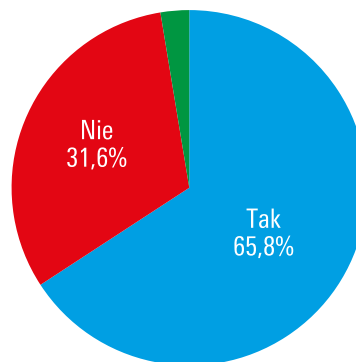
Badanie „Świadomość zagadnień bezpieczeństwa wśród dzieci w Polsce” zostało przeprowadzone przez UNICEF w czerwcu 2012 roku, jako kontynuacja badania z 2010 roku, dotyczącego znajomości i przestrzegania zasad bezpieczeństwa przez dzieci. Badanie zostało przeprowadzone na reprezentatywnej próbie 829 uczniów klas 4-6.

W badaniu posłużono się metodą ankietową. Celem badania było uzyskanie informacji dotyczących: źródeł wiedzy o zasadach bezpiecznego zachowania i unikania wypadków, stopnia przestrzegania przez dzieci zasad bezpieczeństwa oraz wypadków lub urazów, którym najczęściej ulegają dzieci. W niniejszej publikacji są przedstawione tylko wybrane wyniki badania.

Podczas jazdy samochodem ponad 30,0% dzieci nie siedzi na tylnym siedzeniu.

Wykres 7.20. Jazda samochodem na tylnym siedzeniu

■ Nie jeżdżę samochodem 2,6%

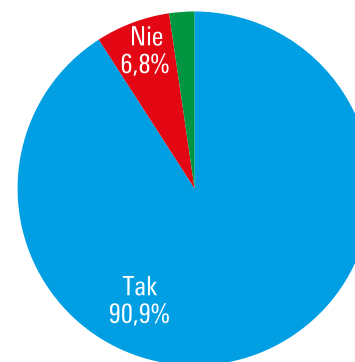

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych

Ponad 90,0% dzieci zapina pasy przed jazdą samochodem.

Wykres 7.21. Zapinanie pasów przez dzieci podczas jazdy samochodem

■ Nie jeżdżę samochodem 2,3%

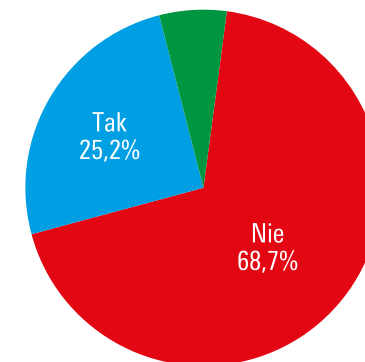

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych

Prawie 70,0% dzieci podczas jazdy rowerem nie ma na głowie kasku.

Wykres 7.22. Używanie kasku podczas jazdy rowerem

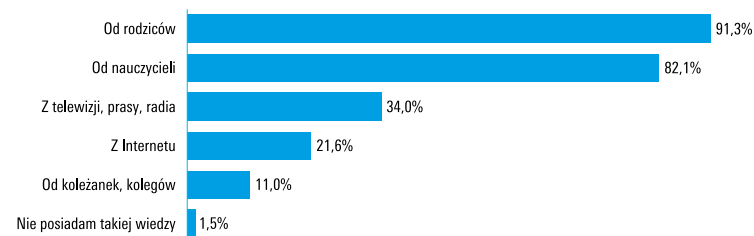
■ Nie jeżdżę rowerem 6,1%

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych

Wiedzę dotyczącą zasad bezpiecznego zachowania i unikania wypadków dzieci czerpią najczęściej od rodziców i nauczycieli.

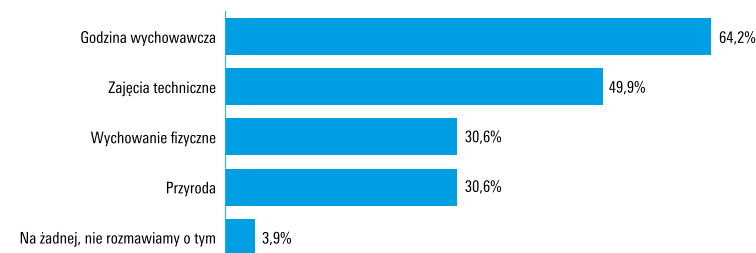
Wykres 7.18. Źródła wiedzy o zasadach bezpiecznego zachowania

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych

Godzina wychowawcza i zajęcia techniczne to lekcje, na których dzieci najczęściej rozmawiają o bezpieczeństwie i zapobieganiu wypadkom.

Wykres 7.19. Lekcje, na których dzieci zdobywają wiedzę o zasadach bezpiecznego zachowania

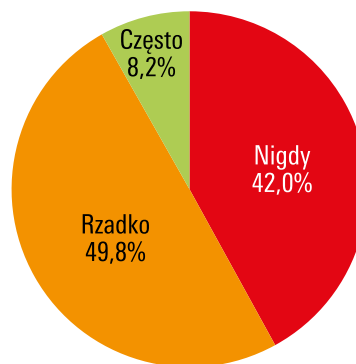

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych

Prawie 60,0% dzieci miewa kontakt z niebezpiecznymi substancjami.

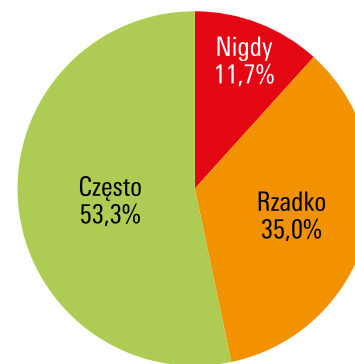
Wykres 7.23. Częstotliwość kontaktu dzieci z substancjami niebezpiecznymi dla zdrowia

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych

Tylko niecałe 55,0% dzieci podczas pływania lub zabawy w wodzie przebywa pod opieką osoby dorosłej.

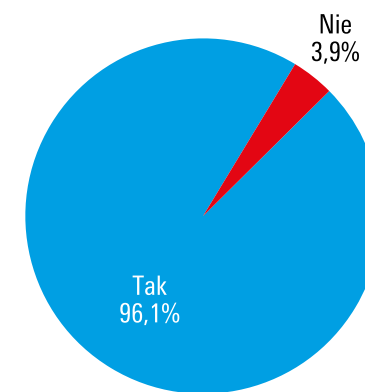
Wykres 7.24. Przebywanie pod opieką osoby dorosłej podczas kąpieli lub zabawy w wodzie

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych

Prawie 97,0% dzieci zna numery alarmowe, pod które należy dzwonić, kiedy dojdzie do wypadku.

Wykres 7.25. Znajomość numerów alarmowych przez dzieci

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych

WYPADKI

Tabela 7.1. Zgony dzieci według przyczyn zewnętrznych w 2010 r.

Przyczyna zgonu	Wiek dzieci			
	0-4 lata	5-9 lat	10-14 lat	15-19 lat
Zewnętrzne przyczyny zachorowania i zgonu, w tym:	108	65	120	730
- wypadki komunikacyjne	33	26	57	332
- upadki	4	2	3	19
- wypadkowe zanurzenie i utonięcia	17	12	17	59
- narażenie na działanie dymu, ognia i płomieni	4	2	-	5
- wypadkowe zatrucie i narażenie na działanie substancji szkodliwych	4	6	1	14
- zamierzone samookaleczenie	-	-	16	196
- przestępstwo	8	4	4	9
- wszystkie inne zewnętrzne przyczyny	38	13	22	96

Źródło: GUS

Tabela 7.2. Samobójstwa dzieci i młodzieży

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Do 9 lat	2	2	2	2	2	3	1	0	0	1
10-14 lat	55	50	53	54	48	46	53	49	42	41
15-19 lat	396	349	372	349	345	344	362	356	317	284
Ogółem	453	401	427	405	395	393	416	405	359	326

Źródło: KGP

Tabela 7.3. Zaginięcia dzieci zgłoszone Policji

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Do 7 lat	194	177	173	131	142	115	145	125	118	151
7-13lat	1 446	995	834	683	739	805	528	442	436	482
14-17 lat	6 526	4 685	3 730	3 285	3 584	3 710	3 487	3 054	2 915	3 697
Ogółem	8 166	5 857	4 737	4 099	4 465	4 630	4 160	3 621	3 469	4 330

Źródło: KGP

Tabela 7.4. Utonięcia dzieci na przestrzeni lat

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Do 7 lat	30	24	10	26	6	16	10	12	6	12
8-14 lat	50	51	24	34	34	26	20	16	13	6
15-18 lat	54	50	29	47	35	32	30	35	24	16
Ogółem	134	125	63	107	75	74	60	63	43	34

Źródło: KGP

Tabela 7.5. Dzieci i młodzież według rodzajów wypadków w 2009 r. (dane w tys.)

	W domu i w czasie wolnym	W żłobku, przedszkolu, szkole podstawowej	Drogowy	W pracy	Na uczelni
0-4 lata	33,4	-	6	-	-
5-9 lat	35,4	3,5	9,5	-	-
10-14 lat	58,1	32,2	11,3	-	-
15-19 lat	86,1	69,8	40,9	3,8	66,6
Ogółem	213,0	105,5	67,7	3,8	66,6

Źródło: GUS

Tabela 7.6. Liczba dzieci w wieku 0-14 lat jako ofiary wypadków drogowych

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zabici	248	241	223	173	151	156	146	128	112	102
Ranni	7 485	7 165	6 883	6 091	5 757	5 754	5 753	5 058	4 586	4 414

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP

Tabela 7.7. Dzieci jako ofiary wypadków drogowych według wieku

	2010		2011	
	Zabici	Ranni	Zabici	Ranni
0-6 lat	34	1 246	32	1 243
7-14 lat	78	3 340	70	3 171
15-17 lat	122	2 714	106	2 631
Ogółem	234	7 300	208	7 045

Źródło: KGP

Tabela 7.8. Wypadki drogowe z udziałem dzieci w wieku 0-14 lat w poszczególnych województwach w 2011 roku

Województwo	Liczba wypadków	Województwo	Liczba wypadków
Dolnośląskie	268	Podlaskie	93
Kujawsko-pomorskie	146	Pomorskie	358
Lubelskie	181	Śląskie	549
Lubuskie	88	Świętokrzyskie	172
Łódzkie	332	Warmińsko-mazurskie	185
Małopolskie	504	Wielkopolskie	296
Mazowieckie	462	Zachodniopomorskie	152
Opolskie	72	Ogółem	4 077
Podkarpackie	219		

Źródło: KGP

Tabela 7.9. Wypadki w placówkach oświatowych ze względu na rodzaj zajęć, w czasie których wypadek miał miejsce (rok szkolny 2010/2011)

Rodzaj zajęć	Przedszkole			Szkoła podstawowa			Gimnazjum		
	ciężki	śmiertelny	inny	ciężki	śmiertelny	inny	ciężki	śmiertelny	inny
Inne zajęcia	10	6	1 325	35	3	4 292	24	6	2 585
Inne zajęcia edukacyjne	0	0	480	4	2	1 513	6	0	837
Praktyczna nauka zawodu	0	0	1	0	0	1	0	0	10
Przerwy międzylekcyjne	1	0	144	42	4	10 093	26	2	4 532
Wychowanie fizyczne	2	0	115	36	5	13 846	50	18	18 296
Wycieczki i inne formy wypoczynku	1	0	119	6	2	642	2	1	403
Zajęcia praktyczno-techniczne	0	0	1	0	0	34	2	0	33
Ogółem	14	6	2 185	123	16	30 421	110	27	26 696
			2 205			30 560			26 833

Źródło: SIO

Tabela 7.10. Wypadki w placówkach oświatowych ze względu na przyczyny
(rok szkolny 2010/2011)

	Przedszkole			Szkoła podstawowa			Gimnazjum		
	ciężki	śmiertelny	inny	ciężki	śmiertelny	inny	ciężki	śmiertelny	inny
Brak lub niedostateczny nadzór nad uczniem	0	1	23	2	1	57	2	0	32
Brak lub zły stan środków ochrony indywidualnej oraz odzieży roboczej	0	0	0	0	0	2	0	0	2
Inna przyczyn	3	2	518	20	2	4 543	30	7	5 007
Nieuwaga	9	3	1 383	66	9	19 972	40	15	16 766
Niewłaściwe posługiwanie się maszynami i urządzeniami	0	0	3	1	0	4	0	0	7
Niewłaściwe zabezpieczenie klatek schodowych i korytarzy	0	0	0	0	0	3	0	0	1
Niewłaściwe zabezpieczenie maszyn i urządzeń	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Niezajomość lub nieprzestrzeganie przepisów BHP	1	0	4	4	0	141	6	1	70
Pobicie, umyślne uderzenie	0	0	8	2	0	476	7	1	497
Uderzenie nieumyślne	1	0	233	26	4	5 155	24	3	4 242
Prowadzenie zajęć niezgodne z programem	0	0	0	0	0	4	0	0	16
Zły stan techniczny maszyn i urządzeń	0	0	2	0	0	1	0	0	3
Zły stan techniczny obiektów	0	0	3	0	0	18	1	0	10
Zły stan techniczny wyposażenia, sprzętów	0	0	4	0	0	10	0	0	8
Zły stan zdrowia lub niepełna zdolność do zajęć	0	0	4	2	0	34	0	0	35
Ogółem	14	6	2 185	123	16	30 421	110	27	26 696
		2 205			30 560			26 833	

Źródło: SIO

DZIECI CUDZOZIEMSKIE

Dzieci cudzoziemskie w Polsce

Dzieci cudzoziemskie stanowią grupę, która wymaga szczególnego zainteresowania i opieki. Wiąże się to głównie z potrzebą włączenia ich do życia społecznego oraz stworzeniem warunków do prawidłowego rozwoju fizycznego i intelektualnego. W Polsce najbardziej newralgiczne problemy w tym obszarze dotyczą dzieci uchodźców przebywających w pieczy zastępczej oraz ich dostępu do edukacji.

W ostatnich latach można zaobserwować obniżenie liczby dzieci urodzonych przez cudzoziemki, przy czym największy spadek miał miejsce na przełomie 2008 i 2009 roku.

Zmniejszenie liczby dzieci można było także zaobserwować w ośrodkach dla cudzoziemców. O ile w 2007 roku przebywało w nich 1 567 dzieci, o tyle w 2011 już o ponad połowę mniej (755 dzieci). Natomiast liczba dzieci cudzoziemskich przebywających w domach dziecka utrzymuje się na niskim, ale stosunkowo stałym poziomie (z wyjątkiem roku 2010).

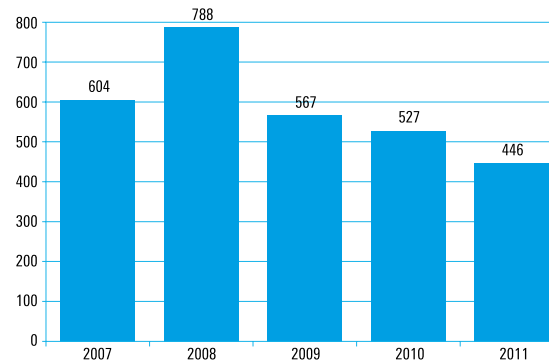
Dzieci cudzoziemskie w placówkach oświaty

Dzieci cudzoziemskie w polskich placówkach oświatowych nie są zbyt liczne. W 2011 roku w przedszkolach przebywało 1 258 dzieci, w szkołach podstawowych 2 876, zaś w szkołach gimnazjalnych – 1 104.

Jednocześnie wśród dzieci uczęszczających do przedszkoli największą liczbę stanowią te, które nie są obywatelami polskimi pochodzącymi z UE oraz te, którym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej udzielono zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony (odpowiednio: 297 i 257 dzieci). Wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych sytuacja wygląda podobnie. W polskich szkołach podstawowych w 2011 roku przebywało 599 uczniów posiadających zezwolenie na osiedlenie się na czas oznaczony, 542 nie będących obywatelami polskimi pochodzącymi z UE oraz 302 posiadających zezwolenie na osiedlenie się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W gimnazjum natomiast najliczniejszą grupę stanowili uczniowie, którym udzielono zezwolenia na zamieszkania na czas oznaczony (322 uczniowie).

Liczba dzieci urodzonych przez cudzoziemki sukcesywnie spada od 2009 roku.

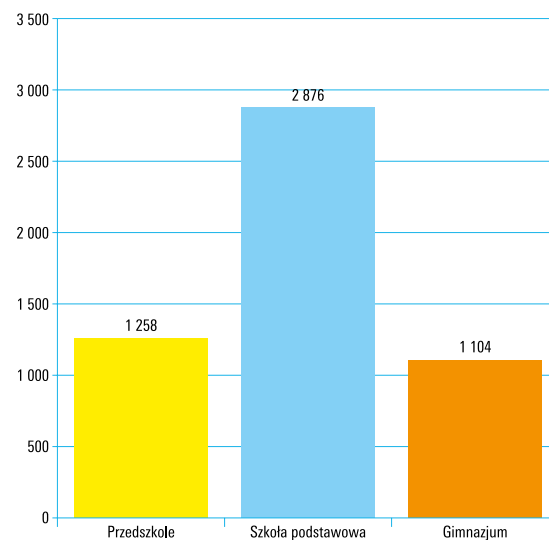
Wykres 8.1. Dzieci urodzone przez cudzoziemki w Polsce – urodzenia żywe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej cudzoziemskich dzieci pobiera naukę w szkołach podstawowych.

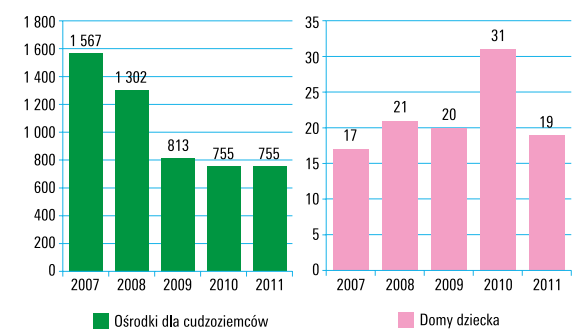
Wykres 8.4. Uczniowie niebędący obywatelami polskimi w szkołach i placówkach oświatowych (stan na 30.09.2011 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez MEN

Zmniejsza się liczba dzieci przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców.

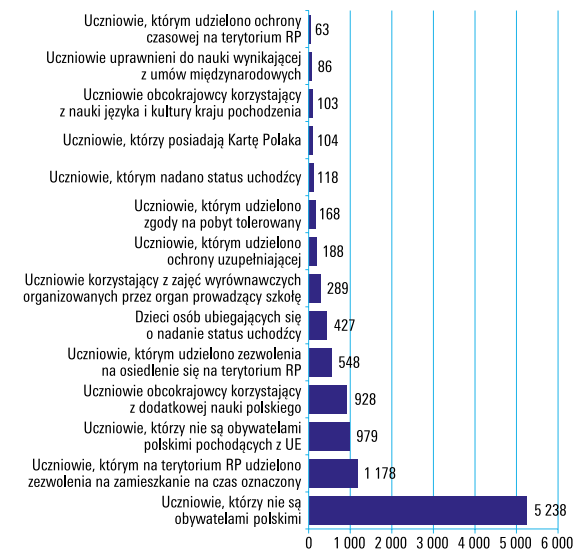
Wykresy 8.2 i Wykres 8.3. Dzieci cudzoziemskie przebywające w ośrodkach dla cudzoziemców i w domach dziecka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez UDSC

W polskich placówkach oświatowych przebywa 5 238 uczniów nie będących obywatelami polskimi.

Wykres 8.5. Uczniowie niebędący obywatelami polskimi w szkołach i placówkach oświatowych (stan na 30.09.2011 r.) według statusu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez MEN

Dzieci cudzoziemskie w pieczy zastępczej

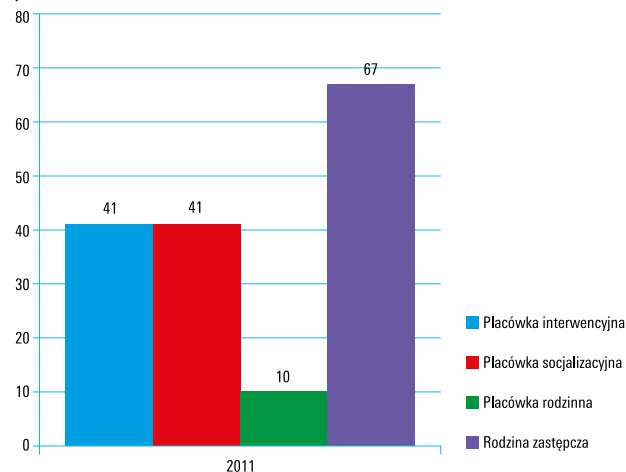
Istotną kwestią związaną z nieletnimi uchodźcami stanowi umieszczanie ich w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Niejednokrotnie bowiem obcokrajowcy posiadający dzieci nie są w stanie zapewnić im odpowiednich warunków bytowych. Wynika to z trudności związanych z podjęciem pracy zawodowej, barier językowych i społecznych. W latach 2008-2011 liczba dzieci przebywających w ramach placówek pieczy zastępczej utrzymywała się na zbliżonym poziomie. W roku 2008 w placówkach było 163 dzieci, w 2010 roku – 168, zaś w 2011 roku – 159. Jednocześnie największa liczba dzieci cudzoziemskich trafia do rodzin zastępczych oraz placówek interwencyjnych lub socjalizacyjnych (w 2011 roku w rodzinach zastępczych przebywało 67 dzieci, zaś w placówkach interwencyjnych i socjalizacyjnych po 41). Najmniejsza liczba dzieci kierowana jest do placówek rodzinnych (w 2011 roku w placówkach rodzinnych było 10 dzieci).

Dzieci cudzoziemskie przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych różnią się statusem prawnym. Najczęściej nieletni uchodźcy nie mają uregulowanego statusu prawnego lub są obywatelami państw członkowskich UE/EOG. Nadmienić także należy, że dla dość dużej liczby dzieci dane o statusie prawnym są niedostępne (w 2011 dotyczyło to 34 dzieci).

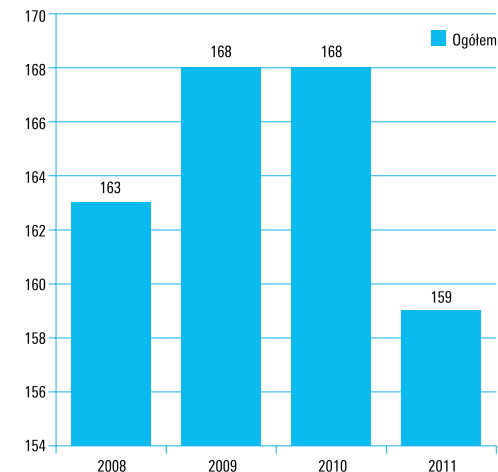
Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej jest bardzo różna w zależności od województwa. Województwem dominującym w tym zakresie jest województwo mazowieckie (w 2011 roku przebywało w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie Mazowsza 47 nieletnich uchodźców). Dość liczne grupy dzieci przebywały w 2011 roku w pieczy zastępczej na terenie województwa lubelskiego (16 dzieci), podkarpackiego (12 dzieci), wielkopolskiego i zachodniopomorskiego (po 11 dzieci). Najmniejsza liczba nieletnich zaś znajduje się w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, łódzkiego i kujawsko-pomorskiego. W województwie opolskim od roku 2009 w pieczy zastępczej nie przebywali nieletni uchodźcy.

Najwięcej dzieci cudzoziemskich przebywa w rodzinach zastępczych.

Wykresy 8.6 i Wykres 8.7. Dzieci cudzoziemskie według rodzaju pieczy zastępczej w 2011 r. oraz dzieci cudzoziemskie w pieczy zastępczej na przestrzeni lat.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez MPIPS

Wśród dzieci przebywających w pieczy zastępczej największy procent stanowią te bez uregulowanego statusu prawnego.

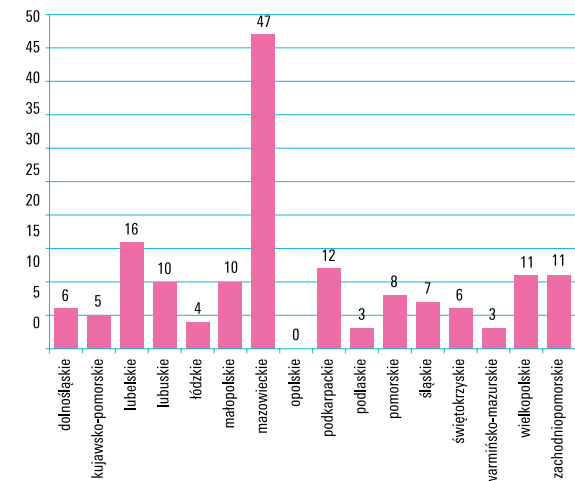
Wykres 8.8. Procentowy rozkład dzieci cudzoziemskich przebywających w pieczy zastępczej według statusu w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez MPIPS

Najwięcej dzieci cudzoziemskich przebywało w pieczy zastępczej w województwie mazowieckim.

Wykres 8.9. Dzieci cudzoziemskie przebywające w pieczy zastępczej w podziale na województwa w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez MPIPS

DZIECI CUDZOZIEMSKIE

Tabela 8.1. Dzieci urodzone przez cudzoziemki w Polsce – urodzenia żywe

	2007	2008	2009	2010	2011
Urodzenia żywe	604	788	567	527	446

Źródło: GUS

Tabela 8.2. Dzieci cudzoziemskie przebywające w ośrodkach dla cudzoziemców i w domach dziecka

	2007	2008	2009	2010	2011
Ośrodki dla cudzoziemców	1 567	1 302	813	755	755
Domy dziecka	17	21	20	31	19

Źródło: UDSC

Tabela 8.3. Uczniowie niebędący obywatelami polskimi w szkołach i placówkach oświatowych (stan na 30.09.2011 r.) według statusu

Nazwa typu jednostki	Przedszkole	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
Liczba uczniów, którzy nie są obywatelami polskimi	1 258	2 876	1 104
Liczba uczniów, którzy nie są obywatelami polskimi pochodzących z UE	297	542	140
Liczba uczniów obcokrajowców korzystających z dodatkowej, bezpłatnej nauki polskiego	76	649	203
Liczba uczniów obcokrajowców korzystających z nauki języka i kultury kraju pochodzenia	20	52	31
Liczba uczniów, którym nadano status uchodźcy	28	61	29
Liczba uczniów, którym udzielono zezwolenia na osiedlenie się na terytorium RP	136	302	110
Liczba uczniów, którym udzielono zgody na pobyt tolerowany	42	92	34
Liczba uczniów, którym udzielono ochrony czasowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	10	39	14
Liczba uczniów, którym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej udzielono zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony	257	599	322
Liczba dzieci osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy	64	270	93
Liczba uczniów, którym udzielono ochrony uzupełniającej	24	144	20
Liczba uczniów, którzy posiadają Kartę Polaka	23	46	35
Liczba uczniów uprawnionych do nauki wynikającej z umów międzynarodowych	19	48	19
Liczba uczniów korzystających z zajęć wyrównawczych organizowanych przez organ prowadzący szkołę	3	235	51

Źródło: MEN

Tabela 8.4. Dzieci cudzoziemskie w pieczy zastępczej

	2008	2009	2010	2011
Placówka interwencyjna	55	44	39	41
Placówka socjalizacyjna	42	47	44	41
Placówka rodzinna	9	7	11	10
Rodzina zastępcza	57	70	74	67
Ogółem	163	168	168	159

Źródło: MPiPS

Tabela 8.5. Dzieci cudzoziemskie w pieczy zastępczej według statusu w 2011 r.

Status	Liczba dzieci
Zgoda na pobyt tolerowany	10
Obywatele państw członkowskich UE lub EOG	39
Dzieci bez uregulowanego statusu prawnego	52
Posiadanie zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE	2
Posiadanie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony	22
Brak danych	34
Status uchodźcy	0
Procedura nadania statusu uchodźcy	0
Zezwolenie na osiedlenie się	0
Ochrona uzupełniająca	0
Podwójne obywatelstwo	0
Ochrona ofiary/ świadka	0
Rodzina preadopcyjna	0
Dziecko ma obywatelstwo	0

Źródło: MPiPS

Tabela 8.6. Dzieci cudzoziemskie w pieczy zastępczej w podziale na województwa w 2011 r.

Województwo	2008	2009	2010	2011
dolnośląskie	6	12	13	6
kujawsko-pomorskie	3	2	3	5
lubelskie	7	10	9	16
lubuskie	4	3	8	10
łódzkie	3	1	4	4
małopolskie	39	16	12	10
mazowieckie	51	68	53	47
opolskie	2	0	0	0
podkarpackie	0	11	11	12
podlaskie	4	3	2	3
pomorskie	1	4	5	8
śląskie	2	16	5	7
świętokrzyskie	5	0	6	6
warmińsko-mazurskie	1	1	1	3
wielkopolskie	14	10	25	11
zachodniopomorskie	21	11	11	11

Źródło: MPiPS

www.unicef.pl

